

1985
SAUSIS — JANUARY
Nr. 1

KARYS

KARYS

1985
Nr. 1 (1608)

Redaktorius — ZIGMAS RAULINAITIS; SKYRIAI: Karinės Žinios, Mokslas ir Technika, Spaudoje Pasizvalgus, Kronika. Administratorius — ALFONSAS SAMUŠIS.

**Tremties Trimitas: Redaguoja — STEFA KAUNELIENĖ
Leidžia — L.K.V.S. RAMOVĖS NEW YORKO SKYRIUS**

TURINYS

Nidos švyturys 1936 m. rudenį. Priekyje stovi j. ltn. Vladas Smielauskas, tik ką baigęs Karo Mokyklos XVI laidą. Rusams okupavus Lietuvą, jis buvo jų nužudytas	Viršelis
J. Žygas — Prūsų tragedija	1
A. Budreckis — Prisiminkime Savanorius	5
Inž. V. Senūta — priešlėktuvinės apsaugos instruktorių krusai neprikl. Lietuvoj	8
S. Kuzmickas - Kuzė — Penkeri metai 1 p. D.L.K. Gedimino pulke, II d.	10
R. Vilkas — Lietuvos laivynas ir jo likimas	14
A. Vitkauskas — "Lietuvos kariuomenė 1812 metais"	16
A. Miselis — Vietinės Rinktinės tarnyboje	19
TREMTIES TRIMITAS	
A. Misiūnas — Kūčios Detroite	23
V. Tamošiūnas - Tėvas	25
V. Tamošiūnas - Tėvas	26
Šaulių kronika	29
KARINĖS ŽINIOS	
Mokslas ir Technika	37
B.B. — Erdvėlavis į planetą Jupiterį	39
B.B. — Erdvėlavis į planetą Jupiterį	40
Kronika	41

ATSTOVAI:

Baltimore — K. Česonis, California — A. Audronis, Chicago — K. Juškaitis, Cleveland — J. Citulis,
Australia — V. Šalkūnas

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MA — S. J. Minkus
CHICAGO, IL — "Gifts International",
"Parama", Baly's Radio & Television
DETROIT, MI — V. Čižauskas (Šv.
Antano Parapijos Spaudos Kioskas),
V. Perminas
OMAHA, NB — Jonas Smailys
WATERBURY, CT — "Spauda"
WOODHAVEN, NY — "Romuva"

PLATINTOJAI

KANADOJE

TORONTO, ONT. — V.A. Aušrotas,
St. Prakapas.

SPAUSDINA

Franciscan Press,
341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207

V. VOKIETIJOJE

Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-
Miesau 2 Bahnhofstr. 11

AUSTRALIJOJE

Albertas Žvirblis, 65 Walscott St., North
Geelong, Vic. 3215
W. Paluk, 1 Brentnall Ave., Blair Athol
5084, SA
S. Pačėsa, 7/31 Valentine Street, Yagoona.
NSW, 2199

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams U.S. \$17.00, pusmečiui U.S. 9.00, atskiro nr. U.S. \$2.00.

Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, NY 11207, USA

KARYS (ISSN 0022-9199) is published monthly except July and August by Lithuanian Veterans Assoc. RAMOVĖ
341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207. Subscription \$17.00 per year (single copy \$2.00). Second class postage paid
at Brooklyn, N.Y. POSTMASTER: Send Address changes to KARYS, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207

Isteigtas Lietuvoje 1919 —
Nepriklausomybės kovų —
metais.

KARYS

Atgavintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais.

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 1 (1608)

SAUSIS — JANUARY

1985

PRŪSŲ TRAGEDIJA

JUOZAS ŽYGAS

Prūsų ir kitų lietuviškų genčių žemės buvo toli nuo senojo pasaulio kelių ir kryžkelių. Pietų Europos kraštų (kur tuo metu buvo kultūros ir prekybos centrai) laivai neplaukiojo Baltijos jūroje. Yra žinoma, kad gintaro prekyba vyko žiloje senovėje, Egipto piramidėse jo dirbinių rasta. Tačiau tas gintaras į ten pateko, greičiausiai, ne jūros keliais. Būdami toli nuo prekybos kelių, likome to laiko pasaulio nepastebėti. Pirmosios ir labai skurdžios žinios yra iš pirmojo šimtmečio. Romos istorikas Tacitas rašo: "Ergo iam dextro Suebici maris litore Aestiorum gentes adluuntur". . . reiškia Baltijos pakrantėse aisčių giminės gyvena. Graikų geografas Claudius Ptolemėjas (Ptolemaeus) antrame šimtmetyje savo veikale "Geografija" mini galindus ir sūduvius (Galindai kai Soudinnoi) gyvenusius Baltijos pajūryje, slavų (vendų), gotų ir suomių kaimynystėje.

Nesant rašytinių davinių, reikia daug kur remtis archeologiniais radiniais ir tyrimais. Seniausi archeologiniai radiniai siekia vėlyvąjį paleolitą (seniausia akmens amžiaus gadinė) laikotarpį, šio laikotarpio radiniai susideda iš apskaldytų titnaginių kirvių, peilių, rago ir kaulų dirbinių. Gyvenvietėse rastos puodų šukės, turi duobėtosios dantytosios keramikos žymes. Ši kultūra buvo plačiai išplitusi, kas buvo jos kūrėjai nėra žinoma. Gal tai buvo ugro-finų tautų žmonės? . . . pirmieji apsigyvenę ledynams slenkant į šiaurę, ir klimatui keičiantis jie ėjo tolyn į šiaurę.

Trečiojo tūkstantmečio pr. Kr. pabaigoje pasirodo nauji žmonės ir nauja kultūra. Paplinta naujas keramikos tipas — virvelinė keramika. Akmens gaminių technika jau gerokai pažengusi, dirbiniai nugludinti ir jau išmokta išgręžti skylę. Ši virvelinės keramikos kultūra taip pat buvo plačiai paplitusi, nuo Baltijos iki Juodosios jūros. Ji

jau yra priskirtina Indoeuropiečių kultūrai, šiame perijode jau pasirodo dirbiniai, kurie yra priskiriami baltiškai kultūrai. Baltiškai kultūrai charakteringi yra gyvatės formos kapliai, vadinami gyvatgalviais kapliais. Šie kapliai yra charakteringi baltiškai erdvei. Gyvenvietėse randami prijauktų gyvulių kaulai: arklių, raguočių, kiaulių ir šunų.

Tolimesnis ekonominės kultūros vystimasis, vyksta palaipsniui be sukrėtimų ir be didelių lūžių, kas rodo gyventojų sudėtyje nebuvo pakeitimų. Akmens amžių palaipsniui pakeitė žalvario amžius. Pirmieji žalvario dirbiniai buvo svetimos kilmės, kas įrodo, kad jau tais laikais vyko prekyba ir pasikeitimas gaminiais. Žalvariumi vis daugiau pakeičiant akmens gaminius, atsirado ir vietinis jo apdirbimas, tai įtikinamai įrodo A. Bezenbergeris. Yra rasta greta žalvario gaminių ir neužbaigtų dirbinių, kas įrodo buvus vietines dirbtuves ir amatininkus. Rasti kapai su įkapėmis rodo buvus aukštą materialinės kultūros stovį. Žalvario amžius palaipsniui perėjo į geležies amžių. Apie pirmojo tūkstantmečio pr. Kr. vidurį, pietiniame Pabaltijyje pradeda atsirasti geležis.

Atsiradus geležies gaminiams lygiagrečiai buvo naudojamas ir žalvaris, iš įkapių galima matyti, kad geležis pradėta naudoti daugiausiai įrankiams ir ginklams, o žalvaris papuošalams. "A. Bezenbergeris, išanalizavęs Rytprusių priešistorinius žalvarinius dirbinius, įrodo tamprų ryšį tarp visų pietų rytų Pabaltijo rajonų (A. Bezenberger, 1904, p. 47, 69, 83, 94, 95 ir kt.). Taip pat ir Tischleris pareiškė, kad "ši puiki lietuvių kultūra (Aukštakiemio radiniai) yra labai artima senųjų prūsų kultūrai vakaruose, nors kai kur ir esama vietinių savybių". (O. Tischler, 1889, p. 23). Pagaliau pats Boettcheris buvo priverstas pripažinti, kad visi rajonai tarpusavyje turi tamprų ryšį. "Krinta į

akis, rašo jis (1893 - 1898, p. 9), tas faktas, kad rajone prie Nemuno jau III a. po Kr. iškyla aikštė tokios formos (pvz. antkrūtininės grandinės su ažūrinėmis pakabėlėmis, įvijinės apyrankės), kokių vėliau nuo IX iki XIII a. mes randame pas prūsus, latvius ir lybius. Įvijinių apyrankių išplitimo centru A. Boetticheris laiko šiaurinę Nemuno sritį.¹ Įvijinės apyrankės yra priskiriamos savitai lietuviškai kultūrai.

“Kadangi kartu su metalo kultūros formų paveldėjimu senieji ir vėlyvesnių laikų kapai, esą virš jų, aptinkami arti išlikusių buvusių gyvenamųjų punktų, tai galima tvirtinti, kad tos vietovės jau iš senų senovės buvo apgyventos ir kad žmonės niekur nepasitraukdami čia gyveno šimtmečių šimtmečius. Iš to Tischleris, Bezenbergeris ir geografas A. Zweckas padarė išvadą, kad nuo metalų pasirodymo pradžios iki pat XIII a. šių sričių kultūroje neįvyko jokių pereinamųjų ir čia gyventa tos pačios kilmės žmonių. Tuo pačiu paneigiama XIX a. pabaigoje vokiečių archeologų ir geografų tarpe išplitusi nuomonė, kad ryšium su didžiuoju tautų kraustymusi įvykė tam tikrų etninių pasikeitimų pietryčių Pabaltijo gyventojų sudėtyje ir kad tik V - VI a. iš rytų įsiveržusios lietuvių gentys. Paneigdami mitą apie vėlyvą lietuvių atsikėlimą i pietryčių Pabaltijo teritoriją, paminėti mokslininkai pripažino etninį Rytprūsių lietuvių tęstinumą su senaisiais to krašto gyventojais, o Bezenbergeris lietuvius laikė tos srities autochtonais. Ir kiti archeologai, sekdami palaipsniui medžiaginės kultūros savitų formų išsivystimą nuo ankstyvojo žalvario amžiaus, t.y. nuo II tūkstantmečio pr. Kr. pripažino lietuvių buvus originaliais šio krašto gyventojais.”²

Baltijos jūros vardo kilmės klausimas. Nurodęs prieštaraujančius argumentus prieš teigimą, kad lietuviai atėję vėlesniais laikais (mūsų eros pradžioje) iš Pietų Europos, arba iš Azijos, Šafarikas pateikia dar vieną motyvą savo teorijos naudai: “Prie pastarųjų įrodymų priklauso ne tik ankstyvosios žinios apie prūsus sūduvius ir galindus, tautas, kaip mes tai greit įrodysime, be abejonės lietuviškas, bet ypač Baltijos jūros pavadinimas žodžio Baltia. Šiuo vardu jau Pitėjo laikais (320 m. pr. Kr.) vadinosi ši jūra ir gretimas jai pusiasalis Semba... Aš esu įsitikinęs, kad tas žodis sietinas su senovės prūsų, latvių ir lietuvių žodžiu baltas, belta ir reiškia baltąją jūrą, nors aš gerai žinau, kad vieni kildina tą pavadinimą iš vokiečių balte, belte (balthus — juosta), o kiti — nuo slavų žodžio blato — pelkė. Vokiška šio žodžio kilmė jau tuo nepagrįsta, kad patys vokiečiai tą jūrą vadino Austrmarr, Eystrisalt, Ostersal, Ostsee, bet visai ne Balt, Belt. Slavų žodžiu “blato” vadinami tik ežerai, balos, bet ne jūros, pvz., IX a. Blato, Baltno — dabartinis Balaton ežeras, Vengrijoje, Pinskoe blato ir kt. Todėl aš esu įsitikinęs, kad jau senais laikais, laikotarpyje nuo Pitėjo iki Ptolemejo (320 m. pr. Kr. iki 175 m. po Kr.), prūsai, latviai, lietuviai gyveno tose pat žemėse, kur juos vėliau randame) P. Šafarik, 1848, t.I,

kn. 2, p. 284 - 285).” Čia yra žodžiai čekų mokslininko — archeologo. Iki šiol naudoti teiginiai ir istoriniai duomenys, visi yra ne lietuvių autorių. Kaip matome vokiečių, čekų ir rusų 19-to šimtmečio mokslininkai įrodinėjo, kad lietuvių giminės jau bronzos amžiuje gyveno savo senose protėvių žemėse, prie savo jūros.

Taip pat reikia atkreipti dėmesį, į tas vietas kur yra minimi prūsų kaimynai slavai (vendrai — venedai), čia minimi slavai nėra rusų giminės, bet lenkų kiltys: mozūrai, pamarėnai, kašubai ir kitos gentys gyvenusios kairiajame Vyslos krante.

Prūsų užkariavimas: su šiuo prasidėjo prūsų tragedijos pirmoji dalis. Mozūrų kunigaikščio Konrado pakviestas 1228 m. vokiečių ordinas pradėjo savo užkariavimus ir kolonizaciją. Prūsų nelaimė, jie dar nebuvo pradėję apsiungti į stambesnius vienetus, o buvo išsidalinę į daugelį mažų vienetų ar giminių, vadovaujamų jų kilmingųjų.

Ordinui stiprėjant ir gaunant iš vokiečių kunigaikščių paramą, kryžiuočiai 1231 m. persikėlė per Vyslą ir įsibrovė į prūsų žemę. Prisidengdami krikščionybės skleidimu, popiežiui Inocentui II laiminant prasidėjo “kryžiaus karai prieš pagonis”. Prūsai būdami išsidalę, negalėjo suorganizuoti vieningo pasipriešinimo, be to daug tokių kilmingųjų (nobiles), už įvairius pažadus ar privilegijas pasidarė ordino sąjungininkais.

Kryžiuočiai pamažu slinkdami pirmyn, daugiau strateginėse vietose statė pilis ir stiprinosi. Bėdos spaudžiami, prūsai pradėjo užmiršti savitarpis nesutarimus ir pradėjo vesti daugiau organizuotą kovą. 1242 m. užimtose srityse prūsai sukilo ir tas sukilimas tęsėsi 6 metus, sukilimas buvo labai kruvinas. Sukilimą numalšinus buvo pasirašyta Christburgo sutartis, sutarties pasirašyme tarpininkavo popiežiaus atstovas Jokūbas, Luetticho arcdiakonas. Nukariautojams nusilenkusiems ir apsikrikštijusiems prūsams buvo pripažinta teisė valdyti ir paveldėti turtą. Iš savo pusės prūsai pasižadėjo karo metu suorganizuoti Ordinui atskirus prūsų pulkus, mokėti dešimtinę, pastatyti 22 bažnyčias, gyventi krikščioniškai ir atsižadėti pagoniškųjų papročių. Tame papročių aprašyme prirašyta daug nesąmonių, kuriuos vėlyvesnieji rašytojai dažnai kartojo. Aprašant tuos pagonių papročius, prirašyta tokių dalykų, kurių nemini jokios kronikos. Kryžiuočiai turėjo pasauliui parodyti, kad jie neša ne tik krikščionybę, bet ir kultūrą pagoniškam pasauliui.

Antrą kartą prūsai visuotinai sukilo 1260 metais. Sukilimą vokiečiai malšino labai žiauriomis priemonėmis, sudegino didelį skaičių belaisvių didikų. Ištisių vietovių gyventojai buvo išžudyti

arba žuvo kovoje. Galutinai prūsus baigė užkariauti apie 1270. Taip buvo pavergti prūsai, savo paskutinio sukilimo metu nesulaukę pagalbos iš žemaičių ar lietuvių. Lietuvoje tuomet irgi vyko nesutarimai ir vidaus kovos. Tuo pasinaudodami, kryžiuočiai galutinai pasmaugė prūsų laisvę.

Dabar mums labai sunku suprasti, kodėl net po Žalgirio mūšio nebuvo stengiamasi prūsus išlaisvinti iš vokiečių jungo. Ne tik neišlaisvino prūsų, bet net Klaipėda nebuvo prisijungta. Tokios klaidos ar nenumatymai, ateityje turėjo būti brangiai apmokėtos. Net Žemaitija, tik praėjus tuzinui metų po Žalgirio, išsilaisvino iš kryžiuočių jungo. Jeigu kryžiuočiai ir buvo sumušti kautynių lauke, tai tuos nuostolius jie sugebėjo sumažinti iki minimumo savo diplomatinėmis pastangomis. Vytauto laikų Lietuvos nesugebėjimas pasinaudoti militariu laimėjimu, iki šiol nebuvo tinkamai tyrinėtas ar nušviestas. Čia mūsų istorikams yra dar neišpurenti dirvonai ir laukia darbo rankų. Žinoma, rimtas mokslinis darbas negali būti atliktas — jeigu iš anksto numatoma ką nors išteisinti ar pateisinti! Savo laiške iš 1420 metų kovo 11 d., Lietuvos Didysis Kunigaikštis Vytautas rašė imperatoriui Sigismundui, kad Lietuvos valstybė yra sudaryta iš trijų dalių: Lietuvos, Žemaitijos ir Sūduvos (į Sūduvių sąvoką tur būt įėjo ir Prūsų Lietuva, J.Ž.) ir kad visi gyventojai, kurie gyvena šiose srityse yra lietuviai.

Deja, nebuvo užtenkamai stengiamasi tas dalis sujungti į vieną valstybę. Istorijos eigoje, Lietuva, tur būt buvo vienintelė valstybė, kuri nesistengė turėti išėjimo į jūrą. Tas ypač nesuprantama yra, atsižvelgiant į to laiko Lietuvos svorį ir militarinį pajėgumą. Bandymai pateisinti, kad tais laikais į viską buvo žiūrima to laiko akimis, neturi istorinio pagrindo. Vokiečiai sistemingai dėjo pastangas užvaldyti upių žiotis: stiprinosi Vyslos, Prėglaus, Nemuno, Ventos ir Dauguvos žiotyse, tai vis lietuviškų genčių apgyventos žemės. Aleksandras Nevietis-Nevskij (1220 - 1263) bandė prasimušti į Baltijos jūrą. Tik lietuvių akys nekrypo į jūrą!

Ordinui pradėjus silpnėti, tuo pasinaudojo Lenkija. "Pats nelaimingiausias Kryžiuočių ordino vyr. magistras Liudvikas Erlichshausen nesėkmingai kovojo su 1440 įsikūrusia Prūsų sąjunga. Kazimieras Jogailaitis mielai priėmė tos Sąjungos kvietimą, ir, kaip Lenkijos karalius, pradėjo Trylikos metų karą (1453 - 66), pasibaigusį antrąja Torunės taika. Kai pinigų ilgai negaunanti ordino algininkų kariuomenė Marienburgą "pardavė" lenkams, L. Erlichshausenas Kryžiuočių ordino sostinę perkėlė į Karaliaučius. Kazimieras kietai laikėsi. Nieko nepadėjo Romoje ir Kryžiuočių ordino prokuratorių pastangos. Ordinas 1466 tapo Lenkijos vasa-

JUOZAS MIKŠTAS

NAUJIEMS, 1985-TIEMS, METAMS

Gyvenkit sveiki, Nauji Metai,
Tarnaudami Žemės sveikatai.
Žmoniją nuo bombų apgynę,
Išlaisvinkit mano Tėvynę.

Kad aš ten sugrįžti galėčiau
Prie kapo Mamytės ir Tėčio,
Draugystėj laisvų krašto brolių,
Be prievartos "brolių" —maskolių.

Visur, šventoj meilėj, vienybėj,
Teklesti gerovė beribė,
Visais laiko metais džiaugsmingais,
Vergijai ir priespaudai dingus.

Nušvitęs pasaulis platus
Jaus nuolat LAIMINGUS METUS!

1985 Naujieji Metai išėivioj

las. Lenkijai atiteko Dancigas, Vyslos žiotys, Kulmas, Marienburgas, Pamarėlis (Pommerellen) reikia atkreipti dėmesį — net suvokietintas vardas ir tai skamba lietuviškai, J.Ž.), (vad. V. Prūsai) ir Varmė. D.L. K-tija šitame kare laikėsi neutraliai (L.E. XIII, p. 182 - 83)."

Atrodo, kad ir tais laikais mes nestokojome gerų ir viską pramatančių vadų. Pagal mūsų istorikų išvedžiojimus, po Žalgirio mūšio ir trumpo Marienburgo apgulimo, Vytautas apgulimą nutraukė, neva dėl to, kad lenkai iš to nepasinaudotų. Dabar, kai lenkai dalinosi Ordino valdas, kiti mūsų to laiko vadai — nutarė laikytis neutraliai. Nežinia kodėl lietuviškos žemės ir pajūris mūsų kunigaikščių ir didikų niekuomet neviliojo? Akys vis krypo į Černigovo ir Okos žemes, ir slaviškas stepes! Begindami tas slaviškas žemes . . . amžių bėgyje nukraujavome ir vėliau nebepajėgėme — apginti ir savų žemių!

Ordinas nors ir pralaimėjęs, nors ir tapęs Lenkijos vasalu — savo varžtų neatleido, bent prieš lietuvius rodė savo galią. Vietiniai gyventojai buvo vis daugiau spaudžiami ir kraštas buvo toliau vokietinamas. Spaudžiami lietuviai iš Lietuvos nesulaukė nei moralinės pagalbos!

Padėtis kiek pasikeitė su protestantizmo pradžia. Visų pirma, ordinas subyrėjo ir nustojo egzis-

tuoti kaip militarinė jėga. Ordiną pakeitę didikai ir žemvaldžiai taip pat spaudė valstietį kaip išmanydami. Tačiau bažnyčioje Dievo žodis galėjo ir turėjo jau būti skelbiamas žmonių gimtąja ir jiems suprantama kalba. Lietuviškas žodis sugrįžo į kaimų ir bažnytkaimių bažnyčias ir bažnytelės. Lietuviškas žodis skambėjo ne tik kaimuose, bet Tilžėje, Įsrutyje ir Karaliaučiuje. Štai, sembų vyskupas Polentzas 1524 paskelbė įsakymą, kad visose Prūsijos bažnyčiose būtų sakomi pamokslai ir krikštijama krašto kalba.

Kunigaikštis Albrechtas, įsteigęs Karaliaučiaus (1544) universitetą, jį garsino Lietuvoje, ypač Žemaitijoje. Kvietė lietuvišką jaunimą vykti į jį studijuoti, pagal 1546 potvarką iš 24 stipendijų, 7 buvo skiriamos lietuviams. Karaliaučius ir jo universitetas tuo metu buvo svarbiausias lietuvių kalbos ir kultūros židinys. Tuo tarpu Vilniuje viskas buvo rašoma gudų ar lenkų kalba, lietuvių kalba neturėjo vietos valstybiniame gyvenime.

Karaliaučiuje 1545 buvo išspausdinti du prūsiški katekizmai, tai beveik vieninteliai išlikę prūsų kalbos paminklai. Ten pat 1547 buvo išleistas Mažvyko katekizmas, pirmoji lietuviška knyga. Karaliaučiuje taip pat buvo leidžiamas ir seniausias lietuviškas laikraštis "Nusidavimai apie Evangelijos Prasiplatinimą . . .", redaguojamas Fridricho Kelkio. Ten pat pradėjo eiti ir Keleivis 1849. Karaliaučiaus universitetas patraukė į save Lietuvos mokslo vyrus, taip pat davė daug žymių žmonių nusipelnusių lietuviškai raštijai ir kultūrai. Įsteigus universitetą, pirmuoju graikų kalbos prof. buvo Abraomas Kulvietis, o pirmuoju teologijos prof. Stanislovas Rapolionis. Netrukus į universitetą įsirašo visa eilė lietuvių: 1546 Martynas Mažvydas, 1550 Merkelis Giedraitis, 1555 Jonas Bretkūnas, taip pat čia mokėsi Danielius Kleinas, Pilypas Ruigys, Fridrichas Zigmantas Šusteris (liet. tikybinių raštų rašytojas), Kristijonas Štimeris (vienas iš šv. Rašto vertėjų). Buvo įsteigtas lietuvių kalbos seminaras 1718, kurį lankė daugelis

Šv. Adalberto apaštalavimo ir mirties vaizdai Prūsijoje. Gniezno katedros durys (XII a.)

lietuvių. 1732 m. čia mokėsi Kristijonas Donelaitis. 1774 m. čia mokėsi net 62 lietuviai studentai, pagal tuos laikus tai buvo didelis skaičius.

(*Bus daugiau*)

LIETUVIŲ KARIŲ VETERANŲ SAJUNGA "R A M O V Ė"

ŽURNALO "KARYS" BENDRADARBIAMS PREMIJŲ PASKIRSTYMO KOMISIJOS

PROTOKOLAS

1984 m. gruodžio mėn. 1 d. KOMISIJA iš: Ant. SKIRKOS, Vyta. ŠALKŪNO ir Vyta. VOŠYLIAUS atrinko 1983 metais tilpusius KARYJE vertingus

straipsnius premijoms po \$50.00:

1. Z. Raulinaičio "Lietuvių kovos prieš livoniečius" Nr. 1, 2, 6 ir 7.

2. J. ŠVOBOS "Senosios Lietuvos valstybės raštinės rašto kalba". Nr. 4, 5 ir 6.

KOMISIJA:

A. SKIRKA V. ŠALKŪNAS V. VOŠYLIUS
Australija

PRISIMINKIME SAVANORIUS!

A. BUDRECKIS

Be karinės pajėgos jokia valstybė ilgai neištvėrė. Jei patys lietuviai, nors menkai ginkluoti, nebūtų gynę savo laisvę nuo išorinių priešų, tai Vasario 16 Aktas būtų likęs istorinis kuriozas. O gi Lietuvos Kariuomenės steigimas nebuvo lengvas.

Lietuvos Respublika pasirinko Lapkričio 23 d. kaip Kariuomenės Šventės datą. Kodėl šita data? Todėl, kad 1918 m. lapkričio 23 d. ministras pirmininkas prof. A. Voldemaras pakvietė į Valstybės Tarybos rūmus karininkus J. Kubilių ir St. Nastopką; drauge buvo ir ministro pirmininko adjutantas karin. A. Juozapavičius. Jie suredagavo ir tuoj išspausdino šį pirmąjį įsakymą kariuomenei.

*Apsaugos Ministerijai Įsakymas Nr. 1
Lapkričio 23 d. 1918 m. Vilnius*

1. *Steigiu Apsaugos tarybą iš šių asmenų: pulkininko Chaleckio, papulkininko Nastopkos ir papulkininko daktaro Nagevičiaus.*

2. *Pulkininką Kubilių skiriu Apsaugos Ministerijos štabo viršininku.*

3. *Pulkininką Galvydį - Bykauską skiriu pirmojo pulko vadu, steigiamo Alytuje. Jam įsakau tuojau pradėti priruošiamąjį darbą ir pasirinkti sau reikalingą kadra.*

Šį įsakymą pasirašė Apsaugos ministras prof. Voldemaras ir štabo viršininkas papulkininkis J. Kubilius. Šio įsakymo data, kas liečia Kariuomenės pradžią, yra arbitrariška, kadangi istoriniu požiūriu Lietuvos Kariuomenės užuomazga prasidėjo anksčiau, o kita vertus, šį 1918 m. lapkričio 23 d. įsakymą įvykdyti ir įgyvendinti užtruko ilgėliau. Tačiau, lai būna Lapkričio 23 d. Kariuomenės Šventė. Šia proga norima prisiminti svarbiausią veiksni. Lietuvos Kariuomenės tikrą nugarkaulį — kūrėjus-savanorius.

Lietuviai karininkai ir kareiviai savo noru stoję į Lietuvos Kariuomenę 1918 - 1920 m. sudarė pagrindą tai Kariuomenei. Savanoriai pirmieji pakėlė ginklą kovoje dėl Lietuvos nepriklausomybės.

Peržvelkime kokiomis sąlygomis tie idealistai tėvynainiai turėjo tvirti krašto karines pajėgas be ginklų ar sąjungininkų, okupanto vokiečio abejingose akivaizdoje.

Vienas iš svarbesnių Lietuvos Tarybos Vilniuje rūpesčių buvo sudaryti ginkluotą pajėgą. Taryba

pradėjo slapta nuo vokiečių okupacinės valdžios lietuvių karininkų ir kareivių registraciją 1918 m. balandžio mėn. Iš karininkų pirmasis užsirašė Kazys Škirpa, iš kareivių Stasys Butkus. Iki 1918 m. spalio mėn. įsiregistravusių buvo 41 karys (39 karininkai ir 2 kareiviai).

Birželio 10 d. Valstybės Taryba susirūpinus kariuomenės organizavimu, slapta steigė apsaugos komisiją. Į šią komisiją buvo paskirti Stasys Šilingas pirmininku, o nariais S. Banaitis, dr. Alekna ir karin. J. Kubilius. Vėliau komisijon buvo pakviesti Liudas Gira, karin. St. Nastopka ir jūrų gyd. Vl. Nagevičius. Valstybės Taryba spalio 10 d. įsakė komisijai pradėti apsaugos organizacijos darbą. J. Kubilius pradėjo kviesti jam žinomus karininkus bendradarbius. Pirmieji atsiliepė karin. Mykolas Velykis ir E. Šneideraitis. Buvę karininkai buvo kviečiami neoficialiai ir laiškuose buvo rašoma, kad atvyktų į Vilnių pasitarti mokytojavimo ir kitais švietimo reikalais. Tik atvykę į Vilnių sužinodavo tikrąjį reikalą. Tačiau dauguma karininkų ir nekviečiami pasisiūlydavo tarnauti kariuomenėje. Ir įstoję į kariuomenę karininkai gyveno privačiai, algų negaudavo, tik reikalui esant, būdavo išmokami avansai po 50 ir 100 markių. Algų klausimas buvo sutvarkytas tik gruodžio mėn. pabaigoje, kai buvo gauta valstybės paskola.

1918 m. spalio 16 d. į Vilnių atvyko pirmieji savanoriai — 11 vyrų. Jie buvo patalpinti Valstybės Tarybos rūmuose. Savanoriai dėvėjo nuosavais civiliniais drabužiais, tai jų gyvenimas Valstybės Tarybos rūmuose nekėlė įtarimo. Ginklų negavo, nes jų valstybė dar neturėjo. Maistui gaudavo 5 markes į dieną ir daugiau nieko. Šių savanorių tarpe buvo keli tarnavę Rusų kariuomenėje. Juos globojo Krašto Apsaugos Komisija. Spalio 17 d. per vakarinį patikrinimą pirmą kartą savanoriai sugiedojo tautos himną.

Lapkričio 1 d. Krašto Apsaugos Komisija paskyrė karin. V. Grigaliūną-Glovackį I pėst. pulko vadu. Iš komisijos jis nieko negavo. Teko rūpintis visu kuo pačiam. Pasirinkęs kai kuriuos karininkus ir karo valdininkus, Grigaliūnas-Glovackis sudarė I pėst. pulko štabą. Perėmė savo valdžion esamus Valstybės Tarybos rūmuose savanorius ir pradėjo rūpintis būsimo pulko apginklavimu ir patalpomis. Tą pačią lapkričio 1 d. buvo pastatyta iš savanorių

Lietuviai kariai,
savanoriai, grįžę
iš lenkų belaisvės
(1920 m.)

sargyba prie Valstybės Tarybos rūmų. Tai buvo pirmas viešas Lietuvos Kariuomenės eksponavimas.

Jūrų gyd. Vl. Nagevičiaus pastangomis buvo gautos iš vokiečių artilerijos kareivinės Šnipiškėse. Į šias medines kareivines Grigaliūnas-Glovackis lapkričio 8 - 10 d. perkėlė kareivius (apie 30 žmonių) iš Valstybės Tarybos rūmų. Kai kurie to pulko karininkai taipgi persikėlė į tas kareivines. Karo valdininkas Vl. Grudzinskas I pėst. pulkui perdavė Rovno lietuvių bataliono atvežtą turtą: 6 šautuvus su šoviniiais ir virtuves.

Ginklų įmanoma buvo pirkti tik slapta. 1918 m. lapkričio 9 d. Vokietijoje įvykus revoliucijai, vokiečių kariuomenėje susidarė kareivių tarybos — Soldatenrat, paio drausmė. Kai kurie kareiviai vogdavo iš sandėlių ginklus ir juos gan pigiai parduodavo Vilniuje. Ypatingą uolumą, ginklus supirkinėjant, parodė karo vald. Simas Užga ir karin. Pranas Gladutis. Pinigų ginklams pirkti duodavo Krašto Apsaugos Komisija, Grigaliūnas - Glovackis pulko savanorius apginklavo gana greitai. Bet mieste ginkluoti savanoriai negalėjo pasirodyti, nes vokiečiai atimdavo ginklus. Įgyti ginklai buvo laikomi Valstybės Tarybos rūmuose, Krašto Apsaugos Komisijoje ir kareivinėse.

Apsaugos Komisija tuoj pradėjo darbą. Buvo paruoštas projektas, ir lapkričio 4 d. Apsaugos Komisijos pirmininkas St. Šilingas padarė pranešimą Valstybės Taryboje. Krašto Apsaugos Komisija visą Lietuvą padalino į 10 - 12 sričių. Kiekvienoje srityje, turėjo būti vadas ir 3 asmenų štabas. Štabas turėjo organizuoti apsaugos būrius jam pavestose srityje. Komisijos manymu, kariuomenę steigti tuo tarpu dar nebuvo galima. Reikėjo atlikti paruo-

šiamuosius darbus: sutelkti karininkus, parūpinti karo statutą, įsteigti karininkų mokyklą. Paruošiamąjį darbą komisija galėjo baigti po pusantros savaitės. Komisijos siūlymu, į kariuomenę būtų imami tik savanoriai. Jie turėtų tarnauti ne mažiau kaip metus laiko, algos gautų 16 - 30 markių į mėnesį.

Lapkričio 11 d. sudarius vyriausybę Krašto Apsaugos Komisija persitvarkė į Apsaugos ministerijos štabą. Pasiliko beveik tie patys karininkai, kurie anksčiau dirbo komisijoje, Apsaugos ministerijos štabas priklausė apsaugos ministrui A. Voldemarui. Lapkričio 22 d. apsaugos viceministru buvo paskirtas gen. Kiprijonas Kondratavičius, buvęs Rusų armijos korpo vadas, surusėjęs gudas iš Lydos apskrities. Būdamas tingaus būdo, Kondratavičius netiko pareigom, dėsė kariuomenės organizaciją ir pagaliau pasitraukė.

Tuo metu Lietuvos kariuomenėje buvo apie 100 karininkų, karo valdininkų, karo gydytojų ir apie 50 kareivių. Daugumas karininkų neturėjo tarnybinio paskyrimo, gaudavo tik atsitiktinus darbus ar paeiliui budėdavo Valstybės Tarybos ar Apsaugos štabe. Valdiniiais skelbimais laikraščiuose karininkai, karo valdininkai ir karo gydytojai buvo kviečiami į Vilnių ir jiems siūloma stoti į kariuomenę. Daugumas kviečiamųjų vykdavo ir atvykę pasilikdavo, kiti, patyrę skurdžias miesto sąlygas, grįždavo namo. Apsaugos štabas jokių atsisaukimų, raginančių jaunos vyrus stoti į krašto apsaugą, neišleido. Todėl kareivių skaičius Vilniuje augo lėtai.

Lapkričio 24 d. vokiečių karo vadovybė Lietuvoje pranešė Lietuvos vyriausybei, kad ji teiks

pagalbą Lietuvos kariuomenei. Tačiau šią pagalbą Lietuva gavo greitai. Pradžioje vokiečiai atsisakė duoti ginklų kariuomenei, bet prižadėjo duoti 400 šautuvų milicijai ginkluoti. Šiuos ginklus perėmė kariuomenė. Pirmieji 100 šautuvų buvo gauti gruodžio 10 d. Šautuvus su dideliu vargu išgavo karin. R. Liormanas ir karin. Pr. Gladutis. Gladutis buvo net du kartus areštuotas. Kitus žadėtus šautuvus gavo vėliau. Gautieji šautuvai buvo senos sistemos. Vilniuje pavyko nupirkti dar keliasdešimt šautuvų, 2 sunkiuosius ir 2 lengvuosius kulkosvaidžius.

Kai lapkričio mėn. atėjo žinių, kad rusų bolševikų kariuomenė žygiuoja paskui besitraukiančius vokiečius, visiems buvo aiškus šis Sovietų Rusijos žygio tikslas. Su vokiečių X armijos vadu gen. Falkenhaynu Lietuvos vyriausybės atstovai tarėsi Lietuvos gynimo klausimais. Gen. Falkenhaynas atvirai pasakė, kad dėl vokiečių kariuomenės demoralizacijos Lietuvai veiksmingai negalys padėti.

Gruodžio 5 d. karin. Pr. Liatukas buvo paskirtas 2 pėst. pulko vadu. Jam buvo įsakyta pulką steigti Kaune. Tačiau jis į Kauną neišvyko, liko Vilniuje.

Gruodžio 17 d. 1 pėst. pulkas išvyko į Alytų.

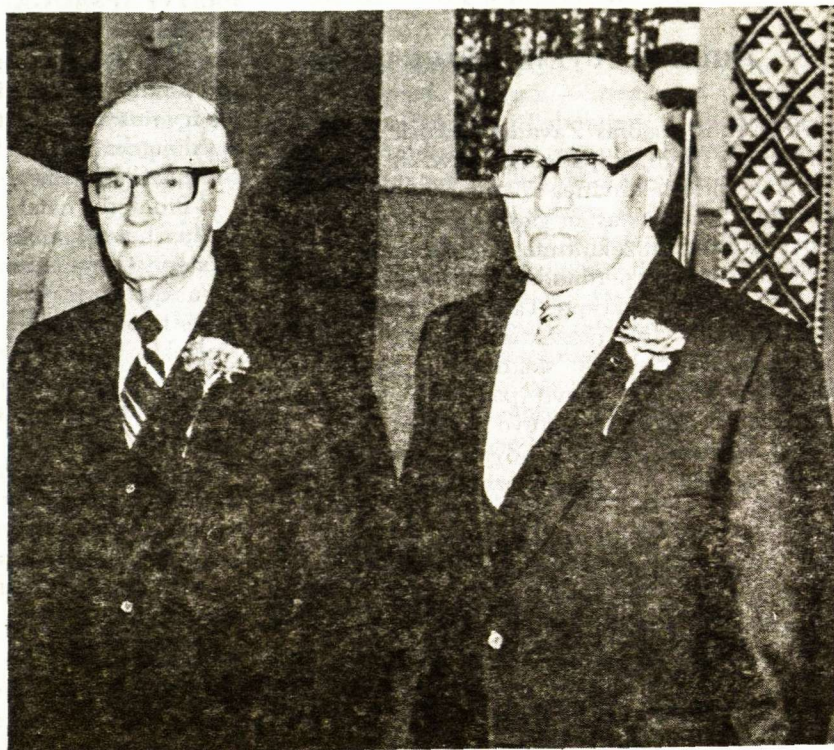
Pulkui vadovavo karin. J. Galvydis-Bykauskas. Į Alytų persikėlė 25 karininkai, 3 karo valdininkai, 1 karo gydytojas ir 32 kareiviai. Alytų jie pasiekė gruodžio 18 d., kur pulkas pradėjo augti.

1918 m. gruodžio mėn. viduryje vokiečiai pradėjo sparčiai trauktis iš okupuotų žemių. Gruodžio 10 d. bolševikai jau užėmė Daugpilį, gruodžio 18 d. Maladečinos geležinkelio stotį. Iš Vilniaus vokiečiai ruošėsi išsikraustyti. Buvo aišku, kad Vilnius bus apleistas. Atstatydinus gen. Kondratavičių iš viceministro pareigų, Lietuvos kariuomenė liko be vado.

Vis vien lietuviai savanoriai — tiek karininkai, tiek kareiviai ištverė. Tenka tarti žodį ir apie Vilniaus komendantūrą, kuri buvo įsteigta 1918 m. gruodžio 23 d. iš 32 kareivių, likusių Vilniuje, kai 1 pėst. pulkas išsikėlė į Alytų. Gruodžio 24 d. paskyrus L. Girą Vilniaus miesto karo komendantu, tie kareiviai perėjo į komendantūrą. Pirmasis Vilniaus karo komendantūros žingsnis buvo kreiptis atsišaukimu į Vilniaus piliečius, kad stotų į Lietuvos krašto apsaugą. Karin. K. Škirpa ir J. Pajaujis atsišaukimą plačiai paskleidė Vilniaus mieste.

(Bus daugiau)

Kūrėjų - savanorių pagerbimas Hartforde, Conn., 1983 m. Kariuomenės Šventės metu: Jurgis Dragunevičius (kair.) ir Pranas Špauskas

PRIEŠLĒKTUVINĖS APSAUGOS INSTRUKTORIŲ KURSAI NEPRIKLAUSOMOJE LIETUVOJE

INŽ. VACLOVAS SENŪTA

1939 m., artėjant Lenkijos-Vokietijos karui, Lietuvos Vyriausybė (Krašto Apsaugos ir Vidaus Reikalų ministerijos) surengė priešlėktuvinės apsaugos instruktorių kursą. Kursai vyko Priešlėktuvinės Apsaugos Rinktinėje, A. Panemunėje. Kursų vadovu buvo P.A. Rinktinės vadas gen. štabo pulkininkas Sidabras.

Kursų tikslas: paruošti iš kiekvienos apskrities, ar miesto 2 - 3 instruktorius, kurie pasirūpintų slėptuvėmis nuo bombų ir nuodingų dujų, suorganizuotų degazuotojų komandas, pirmos pagalbos personalą, patalpas, bei transporto priemones. Taip pat informuotų gyventojus (daugiau miestų) kaip elgtis bombardavimo metu ir kur rasti slėptuves.

Kursuose dalyvavo inžinieriai, policijos valdininkai ir kiti, Kursuose dėstė: gen. št. plk. Sidabras, majoras Zavadskis, plk. chemijos inž. Koreiva, dr. Starkus, karo lakūnas ltn. Sribikė, plk. ltn. inž. Vitkus, kar. Grižas, Kauno ugniagesių viršininkas ats. majoras Šimkus, Kariuomenės ugniagesių inspektorius majoras Ružancovas ir kiti.

PRIEŠLĒKTUVINĖ APSAUGA

Aktyvi

Artilerijos majoras Zavadskis, kuris buvo komendiruotas Anglijon, pademonstravo tik ką gautus iš Anglijos priešlėktuvinės apsaugos pabūklus. Tai 3 patrankų komplektas su garsiagaudžiu, prediktorium ir stipriu prožektorium. Garsiagaudis, pagavęs lėktuvo ūžesį, perduodavo prediktoriui, kuris nustatydamas lėktuvo kryptį. Tada automatiškai pasisukdavo taikinio link prožektorius ir visi patrankų vamzdžiai. Daug skalėje skaitlinių ir operatorius neturėdavo suklysti. Buvo padarytas bandymas naktį ir iš 3 taikinių (lėktuvo velkamų balionų) du buvo pataikyti. Antras bandymas nepavyko, nes operatorius suklydo ir prožektorius pasisuko ne ten kur reikia.

Lakūnas ltn. Sribikė, pažiūrėjęs į šį komplikotą veikimą, pareiškė: "Kai aš nusileisiu su lėktuvu žemai ir iš kulkosvaizdžio apsėsiu visą šitą mašineriją, tai tie aparatai tikrai neveiks".

Ar tos patrankos Anglijoje buvo karo metu panaudotos prieš vokiečių oro puolimus ir koks buvo jų pliusas — neteko sužinoti. Reikia manyti, kad

buvo neobjektyvus, nes garsiagaudis galėjo pagauti lėktuvą iš vienos krypties, o kaip su keliais lėktuvais?

Patrankos (oerlikonai). Tai lengvesnės patankėlės prieš lėktuvus. Jos buvo vokiečių plačiai naudojamos Antrojo Pas. karo metu net prieš tankus. Vilniuje jos buvo užkeltos ant namų stogų, bet rusų bombardavimo metu nei vienas lėktuvas nebuvo numuštas.

Karo lakūnas ltn. Sribikė supažindino su naikintuvų veikimu prieš priešo bombonešius. Buvo padaryta ekskursija į Kauno aerodromą ir supažindinta su karo lėktuvais, kurie galėjo būti panaudoti kaip lengvi bombonešiai. Vienas naujas lėktuvas buvo apdengtas brezentu ir jo neparodė. Visi manė, kad leis kursantams paskraidyti, bet gen. Gustaitis leido tik dviem paskraidyti. Ltn. Sribikė padarė burtus ir davė traukti. Laimingą burtą ištraukiau aš ir p. Radzevičius iš Kretingos. Paskraidė mane ANBO IV.

PASYVI APSAUGA

Slėptuvės

Kaip žinoma, slėptuvės buvo geriausiai įrengtos Anglijoje ir Vokietijoje. Anglijoje buvo įrengtos ir prieš dujas. Net vaikų vežimėliai buvo įrengti su dujų koštuvais. Jie bandė dujokaukes uždėti šunims ir arkliams, bet šunys nusidraskydavo.

Pionierių bataliono vadas plk. ltn. inž. Juozas Vitkus buvo komandiruotas į Angliją, susipažinti su slėptuvių įrengimu. Grįžęs iš Anglijos labai kritikavo Lietuvoje išleistą "Slėptuvėms įrengti įstatymą ir jo taisykles", redaguotą ir paruoštą inž. Novickio. Tame įstatyme buvo nurodyta, kad slėptuvės durys turi būti atidaromos į lauko pusę, tuo tarpu turėjo būti atidaromos į vidaus pusę, nes slėptuvės duris iš oro užgriovus, neįmanoma duris atidaryti ir atsikasti. Taip pat turėjo būti durys dvejoms ir tarp durų grindys užpiltos kal kėmis. Tame įstatyme nebuvo nurodyta išviečių reikalingumas, tuo tarpu išvietės labai reikalingos, nes bombardavimo metu daug kam palaidžiami viduriai.

Dujų karas

Plk. inž. Koreiva iš ginklavimo laboratorijos pademonstravo įvairias dujas: chloro — ašarojan-

čias, sternito — čiaudančias, (arseniko preparatas), fosgeną — anglies oxichloridą ir difosgeną. Plk. parodė, kaip vartoti dujokaukes. Parodytos ir išbandytos dujokaukės Čekoslovakijos gamybos ir ginklavimo dirbtuvių. Kadangi tuo metu filtras buvo tik 2 valandom, tai buvo reikalinga turėti atsarginį filtrą. Visi kursantai buvo uždaryti į didelės koncentracijos dujų kamerą pusei valandos ir čia kiekvienas turėjo pakeisti filtrą. Filtrų graižtvo buvo labai tankios, tai, įtraukus į plaučius orą, buvo sunku pataikyti, o kam nepasisėkė tinkamai įsukt, tai turėjo rėkdamas iš kameros išbėgti.

Esant dujų kameroje, kur dujų koncentracija didelė, perstėjo jautresnes kūno vietas: pažastis ir tarpkojį.

1915 m. Belgijoje, ties Ipru (Ypres), vokiečiai pirmą kartą panaudojo dujas prieš prancūzus. Vokiečių apskaičiavimu, žuvo apie 8,000 prancūzų karių, o prancūzų apskaičiavimu — 14,000.

Prieš šių dujų panaudojimą, vienas vokiečių karys pateko į Prancūzų belaisvę ir pas jį buvo rasta “nosinė”, išmirkyta kaž-kokiame skystyje. Tai buvo maža dujokaukė. Prancūzams paklausus, kam toji nosinė reikalinga, vokiečiai atsakė, kad neužilgo vokiečiai paleisį prieš prancūzus “mirties ašaras” ir toji nosinė padės apsisaugoti. Žinoma, prancūzai netikėjo ir pasijuokė. 1935 m. vienas prancūzų, karininkas parašė knygą — karo atsiminimus ir toje knygoje pažymėjo tą vokiečių belaisvį, pas kurį buvo atrasta nosinė. Hitleris įsakė išaiškinti, koks kareivis buvo paimtas į nelaisvę, kuris galėjo išplepėti paslaptį. Suradęs — nubaudė 10 metų kalėjimo. Vėliau prancūzai paleido tokias pat dujas prieš vokiečius, bet tik 8 buvo lengvai apnuodyti.

Deginančios dujos: iperitas, luizitas ir kit. Buvo pademonstruota, kaip jos pradegina įvairius daiktus. Apsauga — specialūs drabužiai, arba užpurkštas vietas reikia tuojau nuplauti su žibalu. Sakoma, kad neva italai tas dujas naudojo prieš basus abisinius. Steigiamos degazuotojų komandos, kurios imasi apsaugos priemonių, arba gelbėjimo priemonių.

Degazavimo darbą, drabužių naudojimą, dujokaukes ir kt. dėstė karininkas Grižas (laipsnio neatmenu). Reikia pasakyti, kad tie apsaugos drabužiai yra audekliniai, išmirkyti ar impregnuoti specialiaame skystyje. Drabužis nepraleidžia net oro ir, pabuvus bent 15 min. apsivilkus, darosi neįmanomai karšta. 1939 m., esant Lietuvos kariuomenės mobilizacijai, pulkai tokias degazuotojų komandas jau turėjo. 1-mam pėst. pulke tokiai komandai vadovavo ats. lt. Srigis.

Amerikietis karys priešdujinės kovos aprangoje

Pirmoji pagalba

Dr. Antanas Starkus — medicinos profesorius ir Ginklavimo Tyrimų Laboratorijos vedėjas, dėstė apsaugą nuo dujų. Kiek inž. plk. Koreiva prigąsdi, tiek dr. Starkus nuramino ar paguodė, kad tos dujos nesą jau tokios baisios. Jis paklausė kursantus, kas norėtų duoti ant savo kūno išbandyti iperitą? Atsiradęs savanoris, Bronius Strikaitis, policijos vado padėjėjas. Dr. Starkus užlašino iperito ant rankos, apie 3 cm diametro ir, vietoje žibalo, po 15 min. nuplovė su paprastu muilu ir vandeniu. Po valandos pasirodė raudona dėmė, o po 4 valandų dėmė pagelto ir pranyko. Tačiau, anot jo, jei nuplausime po valandos, tai būsiąs didelis skirtumas.

Dar buvo pademonstruota Bergerio mišinys, tai dūmai, kuriuos naudodavo pridengti kariuomenės judėjimą fronte. Iš mažos tūbelės, maždaug medžioklinio šovinio dydžio, pasidaro daug dūmų, kurie apdengia kelis hektarus žemės ploto. Tų dūmų didelė koncentracija veikia kaip čiaudančios ir ašarojančios dujos. Keli kursantai prilindo prie tos tūbelės per arti, tai turėjo gerokai pakosėti. Apsauga — kišti nosį į žemę.

PENKERI METAI 1 PĖST. D.L.K. GEDIMINO PULKE

II DALIS.

STASYS KUZMICKAS-KUZĖ

1. Paskutinis laikotarpis pulke

1933 metais pulkui grįžus iš Gaižiūnų poligono jokių ypatingų įvykių nebuvo. Mokomoji kuopa su pakilia nuotaika ir pasitikėjimu turimais ginklais, žygiuodavo į lauko pratimus, šaudyklas ir grįždavo su skambia daina:

“Kur lygūs laukai . . .”

1933 metų Kariuomenės šventės proga keletas senesniųjų karininkų buvo pakelti į sekančius laipsnius ir visi VII laidos jaunesnieji leitenantai pakelti į leitenantus. Keli XII laidos leitenantai buvo paskirti kuopų vyresniais karininkais. Pulko vado padėjėjas plk. ltn. Pošiūnas išsireiškė: “Niekuomet pulke nebuvo tiek daug pakėlimų, kaip dabar.” Pulko įsakymus aš buvau iš mokomos kuopos perkeltas į 5-tą, kuopos vyresniojo karininko pareigoms.

Po Kariuomenės šventės atsisveikinau su mokoma kuopa ir prisistačiau 5-tos kuopos vadui kpt.

V. Mickeliūnui (V. Mickeliūnas atvyko į pulką iš Karo Mokyklos). Kuopoje buvo ką tik baigęs Karo Mokyklą jaun. ltn. V. Blažys. 5-toje kuopoje darbas buvo žymiai lengvesnis, negu mokomoje kuopoje. Net nepastebėta, kaip įžengėm į 1934 metus.

Birželio 7-tosios įvykiai sukretė pulko gyvenimą. (žiūr. atskirą skyrių “7-oji birželio Ukmergėje”). Po to buvau paskirtas į sporto kursų Kaune (žiūr. skyrius “Sporto kursai” ir “Po Sporto kursų” žemiau).

Karių Apmokymas

1933 metų rudenį buvo atkreiptas dėmesys į vieno kovotojo apmokymą. Mjr. Šurkus (buvęs 7-tam pėst. pulke Klaipėdoje) buvo kovotojo apmokymo sistemos iniciatorium. Pagal naują sistemą nereikia kovotojui klasėje aiškinti veiksmų bei aplinkybių, kurias galima praktiškai atlikti. Pav., atsiradus klausimui, ar tamsoje matomumas geresnis nuo kalno, ar prieš kalną? — kovotojai turi

Ugniagesyba

Kauno ugniagesių brandmajoras ats. artilerijos majoras J. Šimkus pademonstravo naujai nupirktas užsienyje 40 m automatiškas kopėčias, kurios tuo metu su autovežimiui kaštavo apie 40,000 litų. Buvo pademonstruotas gesinimas vandeniu ir putomis. Tarp kitko, p. Šimkus pareiškė: “Mano gyvenimo tikslas buvo namus padeginėti, o ant senatvės prisiejo gesyti”. Buvo pasiūlyta kursantams lipti ant laisvai stovinčių (be viršutinės atramos) kopėčių. Bandė visi, bet aukščiausia (20 m) užlipo Šančių ugniagesių viršininkas. Dar ugniagesybos reikalais kalbėjo kariuomenės ugniagesių inspektorius majoras Ružancovas ir kt.

Buvo pademonstruotos ir tik ką gautos iš Vokiecijos prieštankinės patrankėlės. Per bandymą, iš 600 m atstumo, prašovė 2 cm plieno plokštę. Jas vokiečiai plačiai naudodavo prieš rusų tankus. Nuo Alytaus į Daugus paplentėje su tomis patrankėlėmis vokiečiai sunaikino apie 400 tankų. Jas gabendavo prikabinę prie motociklo.

Kas buvo daroma kursams pasibaigus? Paimsiu Ukmergę. Buvo suorganizuota komisija iš p.a.

instruktoriaus, policijos viršininko ir savivaldybės atstovo. Buvo patikrinti visi rūšiai, kurie galėjo būti tinkami slėptuvėms ir panaudoti viešiesiems reikalams. Dail. Kulvietis nenorėjo leisti savo gražiai įrengto rūšio tokiems reikalams, bet vėliau nuomonę pakeitė. Per miesto garsiakalbį iš ugniagesių bokšto buvo informuojama visuomenė, kaip elgtis bombardavimo metu. Buvo surinkti privačia praktika besiverčią gydytojai, felčeriai, sanitarijos puskarininkiai, gail. seserys ir akušerės ir įsteigta pirmosios pagalbos komanda. Taip pat suorganizuotos transporto priemonės ir surastos patalpos.

Tik vienas dr. Labutis (jis save laikė lenku ir rašėsi Labuc) labai kratėsi to darbo ir bet kurių pareigų, bet kada reikėjo teikti pagalbą internuotiems lenkams, buvo labai patenkintas ir pareigas atliko puikiai. □

I p.p. karininkai (1936 m.) išsirikiavę skundų apklausinėjimui.

patys tai išspręsti patirtimi, be jokių aiškinimų. Uždangų pasirinkimas darant perbėgimus turi būti savaime įsisamonintas ir suprastas. Išvadoje — pirmoje eilėje veiksmai — praktika, o teorija vėliau.

Po pusės metų kovotojo paruošime lauko pratimuose buvo pastebėta žymi pažanga.

Po lauko pratimų, jų vykdymo eiga bataliono sudėtyje buvo nagrinėjama ir diskutuojama toliau. Nagrinėjimą pravedavo bataliono vadas. Atsiradus skirtingų nuomonių, buvo išaiškinama. Kiekvienu atveju buvo kreipiamas dėmesys pareikštam sumanymui, sprendimų tikslumui, bet vykdymo eigai.

Buvo praktikuojama karininkų išvykos į laukus. Susėdę po šešis į gurguolę, Ukmergės įgulos karininkai vykdavo apie 10-15 km už miesto ribų. Atvykę į paskirtą vietą gaudavo uždavinį ir aplinkybes ir kiekvienas turėdavo pareikšti savo nuomonę ir sprendimą. Uždavinio-įsakymo vykdymo eiga buvo nagrinėjama keliantis iš vienos vietos į kitą.

Be išvykų į laukus jaunesnieji karininkai atlikdavo pratimus prie smėlio dėžės. Pratimams vadovavo batalionų vadai. Šie pratimai ribojosi iki kuopos sudėties. Kuopų ir batalionų vadai sprendavo uždavinius bataliono sudėtyje. Šiems pratimams vadovavo pulko vadas. Visiems pratimams mokomos kuopos karininkai buvo priskirti prie I bataliono.

Pulko apmokymo ir pajėgumo patikrinimui buvo atliekami dienos ir nakties žygiai. Apytikriai kas trys mėnesiai buvo skelbiami skirtingo pobūdžio pavojai ir išvykos į lauko pratimus. Atvykusiems į pulką naujokams atlikus Kovotojo

apmokymą, buvo atliekami trumpi, 8-12 km žygiai. Pulko sudėtyje buvo žygiuojama iki 50 km per dieną. Nakties žygiai taip pat būdavo praktikuojami. Kasmet pulko daliniai vykdavo į Gaižiūnų poligoną ir vasaros stovyklas.

Man esant pulke 1930-34 m. buvo atlikta daugybė įvairių žygių visais metų laikais. Mėginsiu aprašyti keletą žygių, turėjusių ypatingas aplinkybes ir net skaudžias pasekmes.

Pulko ištvermės ir pajėgumo žygis

1931 metais vienam sudėtiniam pulko batalionui grįžus iš Gaižiūnų poligono, pulkas, pilnoje sudėtyje, atliko dviejų dienų žygį: Ukmergė - Vidiškiai - Kovarskas - Anykščiai. Anykščių apylinkėje išsidėstė postoviai. Rytojaus žygio kryptis: Anykščiai — Skiemonys - Kurkliai - Vidiškiai - Ukmergė. Pietų postovis Kurklių rajone. Žygio tikslas — pulko pajėgumo ir ištvermės patikrinimas. Mokomoji kuopa buvo priskirta prie I batalijono, kuriam vadovavo mjr. Šlepetys.

Buvo graži rugsėjo mėn. diena, voratinkliai draikėsi po orą. Naktis buvo nešalta. Smagu žygiuoti. Išžygiavus plentu iš Ukmergės Vidiškių kryptimi, II bataliono dvi kuopos buvo avangarde, kurio tikslas buvo sueiti į sąlytį su "mėlynaisiais". "Mėlynuosius" vaizdavo III bataliono kuopa, kuri iš Vaitkuškio dvaro, pro Antakalnį, išžygiavo 90 min. anksčiau.

Pražygiavus Vidiškius II bataliono avangardas buvo pakeistas I bataliono dviem kuopom. Žygis iki Anykščių buvo sėkmingas. Avangardas sudarė sąlytį su "mėlynaisiais", pulkas sustojo poilsio. Visi buvo išalkę. Vakarienes metu girdėjosi

pulko dūdų orkestro garsai. Sanitarinė tarnyba nebuvo apsunkinta.

Po pirmos dienos apie 50 km žygio, antros dienos žygis (be priekinės saugos) iki 14 val. buvo sėkmingas. Pražygiavus Kurklius sanitarinė tarnyba turėjo darbo su kojų pritrinimais. Keli kareiviai buvo patalpinti ant gurguolių. Artėjant prie Vidiškių pradėjo lynoti, bet nebuvo šalta. Buvo įsakyta apsvilkti milinėmis. Pražygiavus Vidiškius sustota valandos poilsui, kurio metu išdalinta šilta, pieniška sriuba. Po poilsio žygis buvo tęsiamas Ukmergės link. II batalionas turėjo žygiuoti dar apie 8 km į savo kareivines, I batalionas apie 10,5 km ir III batalionas iki Vaitkuškio dvairo, turėjo žygiuoti dar apie 14 km.

Paskutiniame žygio tarpe buvo daugiausia pavargusių karių. Kiek prisimenu, apie 18 vyrų išėjo iš rikiuotės, kurių tarpe ir vienas liktinis puskarininkis, dėl nuovargio ir pritrintų kojų. Kaip vėliau paaiškėjo, du eiliniai susirgo plaučių uždegimu. Jie apie tris dienas buvo gydomi pulko ligoninėje, kur vienas iš jų mirė. Antrą ligonį vežė į Kauno Karo Ligoninę, bet jis mirė ambulanse nepasiekus Kauno. Pulko gydytojas plk. ltn. Otto Patas turėjo nemalonumų ir pasiaiškinimų dėl tų dviejų karių mirties. Pulko įsakyme buvo apkaltinti visi būrių vadai dėl kojų pritrymo, o sanitarinė tarnyba — dėl neveiklumo. Visos kvotos ir susirašinėjimai dėl tų dviejų karių mirties nuėjo į archyvą, o mirusieji į kapus...

Po metų dar vienas eilinis mirė plaučių uždegimu. Nepasitikėjimas pulko gydytoju buvo plačiai diskutuojamas visų karių tarpe. Nežiūrint to

gyd. plk. ltn. Patas išbuvo pulke iki 1940 metų pradžios ir repatriavo į savo tėvynę, Vokietiją.

Divizijos Vadas Pulke

1932 m. apie rugsėjo mėn. vidurį į pulką atvyko I divizijos vadas generolas Tamašauskas. Pulko vadas įsakė pulko budėtojui pirmadienį, 5 val. ryto, paskelbti "pavojų", visiems Ukmergėje stovintiems daliniams (III bataliono Vaitkuškyje tai nelietė). Dalinių susirinkimo vieta — I bataliono užsiėmimų aikštė. Aikštėje būti pilnoje kautynių aprangoje.

Daliniuose telefonai skambėjo, ryšininkai bėgiojo, kuopose vyko pasiruošimas žygiui. Kovotojams buvo išduota po 90 šovinių, atsarginiai baltiniai. Kiekvienas lengvas kulkosvaidis aprūpintas po 10 apkabų, o sunkus kulkosvaidis po dvi dėžes šovinių. Sausas maisto daavinys nebuvo išduotas. Apie 6 val. aikštėje pasirodė mokoma kuopa, I bataliono šaulių kuopos, ryšių kuopa ir 1-ma sunk. kulk. kuopa. Apie 6 val. 45 min. į aikštę bėgte įbėgo II bataliono kuopos; 2-ros sunk. kulk. kuopos vyrai buvo labai suprakaitavę benešdami apie 2,5 km sunk. kulkosvaidžius. Keturi vyrai nešė vieną sunk. kulkosvaidį.

Aikštėje rinkosi ir rikiavosi muzikantų komanda ir sanitarinė tarnyba. Ūkio kuopos gurguolės, sunk. kulk. vežimėlis, sanitarinės gurguolės ir virtuvės užpildė paskyrimo vietas Deltuvos ir Kauno gatvėse. Buvo įsakyta batalionams išsirikiuoti kuopų voromis. Priekyje buvo mokoma kuopa, I bataliono, II bataliono kuopos, ryšių kuopa, ūkio kuopa ir sanitarinė tarnyba. Šalia jos ugnia-

1 p.p. pasitinka naują pulko vadą gen. št. plk. ltn. L. Gustaitį, kurį lydi adjutantas ltn. J. Puknys. (Nuotr. iš 1936 m.). Abi nuotraukos (11 ir 12 psl.) yra iš V. Biveinio, Australijoje, albumo

gesių komanda; pulko orkestras išsirikiavo dešiniajame mokomos kuopos sparne.

Pulko vado padėjėjas plk. leit. Pošiūnas sukomandavo: "Pulkas, klausyt mano komandos!" Tuo metu į aikštę įėjo divizijos vadas, lydintas pulko vado ir adjutantų. Komanda: "Pulkas ramiai! Pagarba dešinėn!" Po to divizijos vadas inspektavo pasirengimą pavojui, tikrino, ar visi karininkai yra prie savo dalinių. Pulko adjutantas skaitė karininkų pavardes. Div. vadas taipogi tikrino kuprinių pakrovimą, šovinių kiekį turimiems ginklams ir kai kurių kareivių klausė: "Ar turite skundų?" Skundų nebuvo.

Po trumpos apžiūros div. vadas įsakė plk. ltn. Pošiūnui atlikti pulko rikiuotės pratimus. Girdėjosi komandos: "Dešinėn, kairėn, aplink, gretas dvejinį" ir t.t. Po to pulko daliniai pražygiavo pro div. vadą, lydinti orkestro maršui. Tuo "pavojus" ir pasibaigė.

Po pietų div. vadas stebėjo I bataliono ir mokomos kuopos sporto žaidimus. Jam ypatingai patiko mokomos kuopos rinktinio būrio šokimas per "kumelę". Apie 50 vyrų, kelias minutes įsibėgėję, atsimušę į trampliną, šokdavo per 2 m aukščio "kumelę".

Apie 16 val. div. vadas inspektavo III batalioną Vaitkuškio dvare, tikrindamas rikiuotės apmokymą ir pasiruošimą pavojui. Tuo divizijos vado vizitas ir baigėsi.

Pulko karininkai stebėjosi div. vado vizito reikšme. Visi tikėjosi, kad div. vadas panorės matyti pulko pratimus laukuose, o ne sukinius aikštėje.

Divizijos įsakyme buvo pažymėta, kad paškelbus "pavojų" 1-mam pėst. pulke, pulkas laiku susirinko ir buvo pilnoje kautynių parengtyje. Pulko vadui ir karininkams pareikšta padėka už apmokymą.

Kas kaltas žygyje?

Divizijos vadui išvykus, sekančią savaitę pulkas atliko žygį: Pabaiskas - Bagaslaviškiai - Vepriai-Pagelaziai ir Ukmergė. Spėjama, kad žygis buvo atliktas div. vado nurodymu. Žygio metu oras buvo kuo puikiausias. Saulėtoje rudens dienoje visur matėsi voratinkliai, girdėjosi paukščių čiulbėjimas, kuris skendo karių dainose. Bagaslaviškių rajone pulkas sustojo poilsiui ir nakvynei. Ant rytojaus, po pusryčių, kuopos turėjo susitikti kryžkelėje Bagaslaviškiai - Vepriai, apie kilometrą atstu nuo Bagaslaviškių. Kuopos rinkosi laiku. Mjr. Šlepetys vadovavo sudėtiniam batalionui ir to bataliono kuopa, vadovaujama kpt. Valiūškio, pavėlavo penkias minutes. Mjr. Šlepetys viešai paapeikė kpt. Valiūškį ir už pavėlavimą nubaudė viena

para naminio arešto.. Po to žygio karininkų ir puskarininkų punktualumas žymiai pagerėjo. Žygio metu niekas nekalbėjo apie kpt. Valiūškio baudą.

Sekančios dienos žygio tikslas buvo kėlimasis per Šventąją upę ties Vepriais. Artėjant prie Veprių priekinė sauga surado tinkamą brastą per Šventąją ir žygio vora buvo nukreipta link brastos. Brastos gylis buvo apie metrą.

Apie 10 val. pulko priekiniai daliniai — sauga, pradėjo persikėlimą per upę. Mokoma kuopa buvo sulaikyta prie aukšto Šventosios kranto, kad galėtų stebėti persikėlimą. Kuopos vadas aiškino vyrams persikėlimo taisykles. Prie mokomos kuopos netoliese buvo pulko štabo karininkai. Pulko vadui priėjus prie štabo karininkų, buvo girdėti kalbos: "Ar Mikas (pulko vado vardas) bris per upę, ar jos per tiltą?" Buvo duotas ženklas mokomai kuopai keltis per upę. Į priekį mokomos kuopos atjojo pulko vadas, padėjėjas, ūkio v-kas ir adjutantas ir visi sustojo prie brastos. Pulko vadas nulipo nuo arklio, padavė pavadžius ryšininkui ir pradėjo bristi per upę. Po jo sekė kiti štabo pareigūnai ir nors ne visai patenkinti, bet bridė. Po jų sekė mokoma kuopa.

Dešiniajame Šventosios upės krante pulkas sustojo poilsio ir išsidžiovinimui. Postovis tęsėsi apie dvi valandas. Pietūs buvo išduoti ir žygis buvo tęsiamas Vepriai - Pagelaziai - Ukmergė. Žygis buvo sėkmingas, net nebuvo kojų pritrynimo. Tik, deja, pulko kapelmeisteris Kulikauskas skaudžiai nukentėjo. Prieš žygį jis skundėsi kojos nykščio sutinimu. Pulko gydytojas Rozenbaumas patarė Kulikauskui nežygiuoti. Bet kapelmeisteris į tai nekreipė dėmesio ir paaiškino: "Kaip gali būti orkestras žygyje be manęs?" Ir kapelmeisterio vadovaujamas orkestras savo maršais pulką lydėjo. Žygio metu ne tik nykštys, bet ir koja pradėjo tinti. Jam vėl buvo patarta sėsti į vežimą, bet kapelmeisteris atsisakė ir tęsė žygį. Po žygio kojos sutinimas komplikavosi ir jam teko gydytis . . .

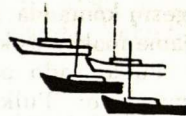
Po žygio buvo kalbama apie kpt. Valiūškio pavėlavimą ir baudą. Paaiškėjo, kad mjr. Šlepetys iš vakaro nepatikrino laiko su kuopų vadais, tai iš ryto kai kurių kuopų vadų laikrodžiai ir mjr. Šlepečio laikrodis rodė net 10 min. skirtumą. Tai išaiškinus kpt. Valiūškio bauda buvo atšaukta.

Jau man išvykus iš pulko, 1937 metų (o gal 1938) vasarą sutikau kapelmeisterį Kulikauską Kaune, Kipro Petrausko gatvėje. Tuo laiku jis jau buvo atsargoje. Viena jo koja buvo amputuota. Mums besikalbant jis prisiminė tą nelemtą žygį ir jo užsispyrimą jį tęsti. Atsisveikinant pasakė: "Padariau sau žalą neklausydamas gydytojo patarimo".

(Bus daugiau)

LIETUVOS LAIVYNAS IR JO LIKIMAS

R. VILKAS

Motorburlaivis JÜRATĖ. 139 BRT.

Pastatytas 1920 m. Friedrich Krupp A/G., Germaniawerft, Kiel, Vokietijoje.

1921 metais laivą nupirko naujai įsteigta "Lietuvos Garlaivių Bendrovė", laivas buvo užregistruotas Jurbarko (nes tuo laiku Klaipėda Lietuvai nepriklausė) ir plaukiojo po Lietuvos vėliava.

1927-30 m. vardu "Thea", savininkas H. Oldenburg, Groningen, Olandijoje. Laivas po olandų vėliava.

1930-32 m. tuo pačiu vardu "Thea", savininkas Eugene Aubery, laivas užregistruotas Port de France, po prancūzų vėliava.

1933 m. daugiau Lloyd's Register sąrašuose nerandamas.

Motorburlaivis KASTYTIS. 139 BRT.

Pastatytas 1920 m. Friedrich Krupp A/G., Germaniawerft, Kiel.

1921 m. laivą nupirko "Lietuvos Garlaivių Bendrovė" ir laivas užregistruotas Jurbarko. Po Lietuvos vėliava.

1925 m. vasario mėn. kelionėje iš Bremeno į Westerviką, su anglių kroviniu, laivas užplaukė ant sekulmos Švedijos pakrantėje ir nuskendo.

"Lietuvos Garlaivių Bendrovė" buvo įsteigta 1921 metais Kaune ir jai vadovavo Saliamonas Banaitis. Nupirkti motorburlaiviai "Jūratė" ir "Kastytis" buvo dvynukai, visai nauji, labai geros ir stiprios konstrukcijos. Milžiniška Kruppo "Germaniawerft" Kiel'yje anksčiau statė įvairius karo laivus, didžiulius kovos laivus, kreiserius, povandeninius laivus ir kt., bet pralaimėjus Vokietijai I Pasaulinį karą, karo laivų statyba jiems buvo uždrausta, todėl jie pradėjo statyti mažo tonažo prekybinius laivus. Be šių dviejų motorburlaivių, kurių įgulos buvo sudarytos iš lietuvių ir svetimtaučių, bendrovė dar turėjo stipriausią, Nemuno garlaivį "Rambyną", vienintėlį su trijų cilindrių mašina, kuris galėjo vilkti šešius baidokus prieš srovę. Be to turėjo Nemuno garlaivį — vilkiką "Rūtą", pastatytą 1877 metais Kiel'yje, jau labai seną, surūdijusį, kuris buvo parduotas 1925 m. į Tilžę ir ten paverstas geležies laužu.

Abu motorburlaiviai įrašyti Lietuvos laivininkystės istorijoje kaip pirmieji laivai, kurie pasirodė tarptautinėse jūrose po Lietuvos vėliava.

Motorburlaivis GUSTAV ADOLF. 177 BRT.

Pastatytas 1920 m. Friedrich Krupp A.G., Germaniawerft, Kiel, Nr. 386.

1921 - 23 m. vardu "Gustav Adolf" priklausė A.H. Schwedersky Nachf. Klaipėdoje ir plaukiojo po Klaipėdos krašto vėliava.

1923 - 24 m. tas pats vardas ir savininkas, laivas po Lietuvos vėliava.

1924 - 25 m. vardu "Erika", savininkas Reederei "Meico" G. m. b. H., Lubeck'e, Vokietijoje. Po vokiečių vėliava.

1925 - 26 m. vardu "Erika", naujas savininkas "Harder & Knaack" Lubecke.

1926 - 27 m. vardu "Erika", savininkė Frau Maria Rasmussen, Hamburge.

1927 metais perstatytas į motorlaivį.

1927 - 34 m. vardu "Meteor", savininkas Albin Jacobson, Slite, Gotlando saloje. Motorlaivis po Švedijos vėliava.

1934 - 55 m. vardu "Meteor", savn. Slite Cement och Kalk, Slite.

1955 - 60 m. vardu "Meteor", savn. Skanska Cement A/B, Slite. (Arendt de Jonge, Mgr.)

1960 - 65 m. vardu "Prins Knud", savn. Arthur E. Hendriksson, Goteborg, Švedijoje.

1965 m. spalio 22 d. laivas susidūrė su kitu laivu prie Laesö švyturlaivio ir nuskendo. Danijos sala Laesö yra Katagate.

Burlaivis ELSE. 161 BRT.

Pastatytas 1898 m. P. Hansberg & M. Omn, Kidemey Strand. Burlaivis vardu "Awita" 1915 metais plaukiojo po caro Rusijos vėliava. 1915 m. gegužės 9 d. vokiečiai okupavo Liepoją ir uoste stovintį burlaivį sulaukė.

1916 m. spalio 27 d. Hamburgo prizų teismas laivą paskelbė karo grobiu (prizu).

1921 - 23 m. tas pats burlaivis vardu "Else", savininkas Robert Meyhoefer, Klaipėdoje. Laivas po Klaipėdos krašto vėliava.

1923 - 24 m. vardu "Else" savn. Robert Meyhoefer, Klaipėdoje ir laivas po Lietuvos vėliava.

Nuo 1924 m. šitas burlaivis jokiuose laivų

registruose nerandamas. 1920 metais teisės žinovai rado laivą neįmanomą grąžinti buvusiam caro Rusijos savininkui. Atrodo, kad laivas tuo laiku stovėjo Klaipėdos uoste jūros locų žinioje, ar nuosavybėje.

Motorburlaivis ROSA CHRISTEL. 319 BRT.

Pastatytas 1920 m. G. Ottensen, Larvik'e, Norvegijoje. Anksčiau vadinosi "Freihandel" — vokiečių, ex "Singer" — norvegų.

1934 - 38 m. vardu "Rosa Christel" priklausė Lindenau & Cie, laivų statykiai Klaipėdoje. Per keturius metus laivas stovėjo Lindenau dirbtuvių dokoje, nes nebuvo tinkamas plaukiojimui. Dabar gyvenantis Vokietijoje Lindenau sūnus Harald paaiškino (1982), kad keletą kartų buvo mėginama laivo korpusą ir motorą remontuoti. Neapsimokėjo, todėl 1938 - 39 metais laivas buvo paverstas į laužą.

Burlaivis ALMA. 116 BRT.

Pastatytas 1909 m. C. Lühring, Hamelwarden, Vokietijoje, pavadintas vardu "Alma" ir plaukiojo po vokiečių vėliava. 1919 m. laivą nupirko A.H. Schwedersky Nachf. laivininkystės b-vė Klaipėdoje ir jis plaukiojo po Klaipėdos krašto vėliava, prancūzų valdymo metu, tuo pačiu "Alma" vardu.

1923 - 25 m. vardu "Alma", tas pats savininkas, po Lietuvos vėliava.

1925 - 30 m. vardu "Enns" priklausė "Vega-Reederei" G. m. b. H., Hamburge.

1930 metais perstatytas į motorlaivį.

1930 - 36 m. vardais "Hanne Lore" ir "Claus" priklausė vokiečių savininkams Hamburge.

1936 - 66 m. vardais "Claus", "Inga", "Simeda", "Cortina" ir "Tamora" priklausė įvairiems švedų savininkams, registruotas švedų uostuose plaukiojo po Švedijos vėliava.

1966 - 67 m. vardu "Nudde", savininkas Karl H. Jacobsen, po Danijos vėliava. 1967 m. gegužės 17 d. užplaukė ant Lillegrundens sekumos prie Fyns Hoved rago, Fünen-Fyn saloje, Danijoje ir paskendo, išgyvenęs abu Pasaulinius karus ir sulaukęs 58 metų.

Burlaivis LLOYD. 277 BRT.

Pastatytas 1922 m. Georg Schuldt, Stralsund, Vokietijoje A. H. Schwedersky Nachf, bendrovei Klaipėdoje, ir iki 1923 metų sausio mėn. plaukiojo po Klaipėdos krašto vėliava. Vėliau tuo pačiu vardu "Lloyd" iki 1924 m. plaukiojo po Lietuvos vėliava.

Nuo 1924 metų iki 1964 m. keitėsi laivo vardai ir jis turėjo net 9 savininkus, visus Vokietijoje. Laivo paskutinis vardas "Jogela", savininkas kapitonas Andreas Kuehl.

1964 m. lapkričio mėn. parduotas ir Hoogezand'e, Olandijoje, paverstas geležies laužu.

Garlaivis POMMERSCHER GREIF. 209 BRT.

Pastatytas 1897 m. Kroll & Eulert laivų statykloje Klaipėdoje. Vardu "Pommerscher Greif" iki 1919 m. priklausė Robert Meyhoefer Klaipėdoje, (Laivininkystė ir Ekspedicija) plaukiojo po vokiečių vėliava.

1919-22 m. tuo pačiu vardu, tas pats savininkas, po Klaipėdos krašto vėliava, ir 1923 metais trumpą laiką plaukiojo po Lietuvos vėliava.

1923 m. R. Meyhoefer laivą pardavė G.S. Siemens & Co. Hamburge. Nuo 1924 metų įvairiais vardais, net penkių olandų savininkų rankose, laivas dar 1977 plaukiojo būdamas jau 80 metų senumo.

1947 m. laivas buvo perstatytas į motorlaivį ir plaukiojo Olandijos vidaus vandenyse. □

JUOZAS MIKŠTAS

KUR NEBŪTA LIETUVIO KAREIVIO!

Kur nebūta lietuvio kareivio!

Kur už ką jo nebuvo kariauta:

Savo žemėj, klajonėj išeivio;

Ne visur už Tėvynę, už tautą.

Pavergėjai visi, išvadavę

Lietuvėlę nuo laisvės, nuo duonos,

Viską tuštino, grobė ir šlavė:

Kamaras, klėtis, tvartus ir kluonus.

Aštuonioliktai metais lietuvis,

Ėmęs ginklą, apvalė Tėvynę

Nuo visų, kas tik buvo užgulęs

Krašto laisvę, narsiai ją apgynė.

Ir jeigu vėl istorijos ratas

Pasisuks Lietuvėlės gerovei,

Iškovos laisvę ne diplomatai,

Bet kareiviai, krauju ją nuplovę.

1983.XI.23 išeivioj

“LIETUVOS KARIUOMENĖ 1912 METAIS”

ARĖJAS VITKAUSKAS

Pribačis 1937 metais Kaune išleido Raymondo Schmittleino (“1812 metais žuvusiems Lietuvos kariuomenės ir kareiviams” skirtą) šią labai įdomią monografiją, kuri istoriškai “papildo” mūsų liaudies dainų posmelius (monografijėlėje pacituotus):

**“Berneliai, berneliai, kur jūsų valnastis?
Eikit pas prancūzą, ten aną rasti!**

— — — — —
**Dievas davė gerą dūmą Prancūzų karaliui,
Kad atėjo į mūs žemę, mumis išvadavo.”**

Lietuviai daug padėjo prie Berezinos, kai vadina- ma Didžioji Armija sumušta traukėsi iš Maskvos. Lietuvos pulkai dalyvavo Vokietijos kampanijoje 1813 metais. Pėstininkų pulkai sudarė Modlino miesto įgulą. 17-tas ir 196-tas ulonų pulkai priklausė prie Hamburgo įgulos ir kovojo drauge su danais. Kada politikos reikalavimai privertė Daniją prisidėti prie Napoleono priešų, lietuviai pareikalavo, kad juos gražintų į Prancūziją, nes “Lietuvos ulonai”, rašė jų vadas, “nesigina vylėsi atkariauti savo tėvynės nepriklausomybę su Prancūzijos ir Napoleono pagalba”.

Jų reikalavimas nebuvo patenkintas, bet jų niekas nelaikė karo belaisviais, tuo buvo pareikšta pagarba jų narsumui. Švedai norėjo lietuvius patraukti į savo pusę ir padarė oficialų pasiūlymą. Tas pasiūlymas buvo atmestas su pasipiktinimu: lietuviai atsakė tarnauti prieš Prancūziją. Po Napoleono abdikacijos 1814 metais lietuviškųjų pulkų liekanos grįžo į Lietuvą.

Lietuviai saugojo bėgantį Napoleoną:

Napoleonas išlipo iš kalės ir ėmė teirautis apie viską; kada sužinojo, kad gali turėti eskortu savo gvardijos švoležerus lietuvius, jis ryžosi. Jis ėmėsi tik vienos atsargos priemonės: pasiūkė dalinio vadą, pulkininką Stakauską, jis jam pasakė šiuos žodžius: “Pasikliaunu jums visais. Stebėkite atydziai dešinę ir kairę kelio pusę . . . Tikro pavojaus atveju tamsta mane greičiau užmuši, kaip leisi mane paimti”, Pulkininkas sušuko: “Greičiau duosime susikapoti, kaip pakėsime kad kas priartintų!”. Švoležerai, kurie buvo išgirdę tuos sakinius, visi vienu balsu sušuko: “Tegyvuoja Imperatorius!” ir konvojus leidosi į kelią.

Kada jie atvyko į Raunapolės stotį, jų buvo tik trisdešimt šeši. Ta naktis buvo pati biauriausioji iš viso pasitraukimo meto, nes termometras buvo nukritęs 35 laipsnius žemiau nulio.

Tačiau dalis dinguonių turėjo atsirasti vėliau, nes gruodžio 20 d. švoležerai susikovė dar su kazokais ir per tą mūsų leitenantas Zelionka buvo sužeistas.

Vėliau trečias švoležerų gvardijos pulkas buvo išformuotas, ir jo likučiai inkorporuoti į pirmąjį pulką, kaip ir totorių likučiai. 1813 ir 1814 metais dar buvo

kalbama apie “lietuvių žvalgus” prancūzų kariuomenėje.

Kiek gi tos lietuvių kariuomenės tada buvo?

Vilniaus gubernatorius Generolas Godardas, mums įsakmiai kalba apie septynis po Lietuvą išsklaidytus lietuviškos kavalerijos pulkus. Galimas dalykas, kad tas gana problematinis septintas pulkas buvo totorių eskadronas. Kariuomenės inspektorių pranešimai Hogendorpui rodo, kad spalio mėn. pradžioje kariuomenėje jau buvo 19,000 kareivių, be gvardijos pulkų, žandarmerijos ir tautinės gvardijos. Remiantis Hogendorpu, kurį negalima įtarti buvus per dideliu optimistu, galima tarti, kad Lietuvos kariuomenė sausio 1 d. būtų galėjusi susidėti iš devynių pėstininkų pulkų, arba 25,000 vyrų, dešimties kavalerijos pulkų, arba 14,000 vyrų, ir vieno artilerijos pulko. Iš viso, galėjo susidaryti 40,000 vyrų (įskaitant žandarmeriją ir tautinę gvardiją). Tokiam skaičiui buvo atgabenta ir ginklų.

Napoleonas—

“Liepos 4 d. jis liepė atgabenti 30,000 šautuvų į Vilnių. Liepos 12 d. jis padidino jų skaičių iki 36,900 ir dar pridėjo 500 karabinų ir 8000 kardų. Vėliau tie skaičiai buvo dar padidinti, ir rusai Vytauto bažnyčioje Kaune rado apie 50,000 Lietuvai skirtų ginklų”.

Vilniaus universitete vienu vienas studentas, Sulistrovkis, paklausęs dėdės, kuris buvo atkaklus Aleksandro šalininkas, priėmė karininko vietą rusų kariuomenėje iš 200 pasiūlytų leitenantų vietų. Vėliau, per pirmas penkiolika prancūzų okupacijos dienų, 300 studentų stojo tarnauti paprastais kareiviais.

Po visos Didžiosios Armijos sumušimo—

“Tad Lietuvos kariuomenė išgelbėjo nuo katastrofos daugiau kaip 6,000 vyrų iš viso — tai nuostabus skaičius, pagalvojus, kad didesnioji kareivių dalis buvo morkoma ir nebuvo prisidėjusi prie armijos. Paryžiuje Napoleonas tai pastebėjo ir pats save sveikino”.

Štai, kaip 1812 metų Lietuvos kariuomenė dainavo:

Gedimino žemėse sutvisko smarkusis gališkas žaibas.

Dvidešimt ilgų metų žirgas ir karys kalėjo.

Prie ginklų! Piliečiai, sukilkite!

Dievas teikia džiaugsmingų permainų.

Juodieji ereliai bėga prieš mus naujuosius “vyčius”.

X-tas korpas, užmirštas prieš Rygą, perkeliavo per Žemaičius, kad grįžtų į Tilžę. Kelias jam jau buvo atkirštas, nes rusai buvo stipriai įsitaisę prieš Nemuną. Avangardas susidėjo iš lietuviškų dragūnų. Su jais buvo vienas prūsų karininkas, kapitonas von Manšteinas, kuris garsėjo savo narsumu . . .” Gruodžio 26 d. lietuvių dragūnai suėjo į kontaktą su kazokais. Von Manšteinas išsitempė, jo kardas žaibu sušvytravo ore. “Pulti”. Lietuvių dragūnai puolė kaip padūkė, išblaškydami rusus. Korpas, kuris turėjo užstoti kelią į Tilžę, buvo sutriuškintas ir išsklaidytas: du batalionai pėstininkų,

šešiasdešimt raitelių ir keli artilerijos pabūklai buvo paimti. Lietuviai praskynė kelią Macdonaldui, bet kapitonas Manšteinas buvo mirtinai sužeistas. Jis dabar ilsisi mažose Piktupėnų kapinėse”. Įdomu rasti žinių šiomis dienomis:

Prisimena senus mūšius

Klaipėdos vokiečių laikraščiai priminė, kai 1812 metais Kalėdų antrą dieną ties Piktupėnais prūsų kariai kovojo kartu su prancūzais prieš rusus ir kaip žuvo prūsų bataliono vadas, majoras von Manšteinas, kuris buvo palaidotas Piktupėnų kapinėse ir dabar tebėsa paminklas ant jo kapo. Laikraščiai pabrėžia kaip sutartinai prūsai ir prancūzai tuomet kariavę.

Aišku, reikia šį tą pasakyti ir apie aukščiau minėtus totorius. Rugpjūčio 5 d. Lietuvos karinė komisija kreipėsi į juos. Jie ryžosi, ir jų garsiausias, Achmatavičius, “Lietuvos Kurjeryje” paskelbė atsišaukimą į totorių tautą. Vienintelė sąlyga, kurią jie pastatė, buvo ta, kad jie sudarys atskirą pajėgą, į kurią įeis tik totoriai. Imperatorius mielai pasirašė po šiuo reikalavimu, kurį jam perdavė generolas Hogendorpas, ir eskadronai buvo sudaryti.

“Mažiau kaip trims mėnesiams praėjus nuo jų sudarymo, jie gavo savo ugnies ir kraujo krikštą, nes dalyvavo Vilniaus gynime. Toje šlovingoje kovoje totoriai neteko, užmuštais ir sužeistais, dešimties savo karininkų, iš kurių kapitonas Murza-Ulanas buvo užmuštas gruodžio 10 d., didvyris Achmatavičius, eskadrono vadas, gruodžio 11 d.”

O šiandien, Lietuvos laikraščio žinia labai pravarti čia pridėti yra ši:

Lietuvių totoriai skiriasi nuo Krymo ir kitų totorių

Kauno totorių imamas Chaleckis apie Lietuvos totorius suteikė tokių faktų: Totorius Lietuvoje įkurdinęs Vytautas Didysis Vilniaus, Kauno, Suvalkų, Gardino ir Minsko žemėse. Totoriai su lietuviais pirmiausia susidūrę kovos lauke, kur vieni kitiems nenusileido narsumu. Vieni kitiems buvo priešai, bet garbingi ir narsūs priešai. Iš kovos lauko jie išėjo draugais ir vėliau į kovos lauką grįžo prieš bendrą lietuvių priešą. O didesnio draugiškumo negali būti už tą, kuris gimsta kovos lauke.

Lietuvos totoriai skiriasi nuo Krymo ir kitų kraštų totorių ir savo būdu ir papročiais ir iš senovės dokumentuose jie vadinami “Lietuvos totoriais”!

Šio titulo jiems net ir rusų carai neatėmė. Lietuvoje iki šiol buvo apie tūkstantis totorių, iš kurių apie šimtas Kaune. Kiek totorių yra atgautame Vilniuje ir krašte, dar nežinia. Pačiame Vilniuje yra 250 totorių ir čia gyvena visos Lietuvos totorių, mahometų tikybos, galva-muftis. Didesnioji totorių dalis atiteko Sovietų Rusijai. Lietuvoje totoriai turi 6 mečetes: 3 Vilniaus krašte ir 1 Kaune, 1 Butrimonyse ir 1 Vinkšnupiuose, Suvalkų krašte. Savo kalbos, net rašto totoriai nebemoka, kalbasi, susirašinėja lietuviškai ir laikraščius skaito tik lietuviškai ir lietuviškus.

Carų Rusijos laikais totorių oficialioji kalba tebusi gudiškoji, kurios jie buvo įpratę Lietuvos Didžiojo kunigaikščio dvare. “Dar turi būti paminėti kiti mažai

žinomi lietuviai: rekrūtai kaimiečiai, kurie buvo įtraukti į prancūziškus pulkus, nes 129-tasis linijos pulkas ir Ilirijos pulkas, kurie laikė įgulą Kaune ir Vilniuje, buvo įgalioti nuo rugpjūčio 24 d. įkorporuoti po 500 rekrūtų iš krašto”.

Si įdomi knygelė, rašyta naudojantis, tarpe kitų, ir Napoleono korespondencija, Oginskio atsiminimais, (Goddardo ir kitų), rusų šaltiniais”, Kurjer Litewskiu” ir prancūzų karo uniformų leidiniu, nes paduota, atskirų paveikslų tarpe ir Lietuvių gvardija: švoležeras ir totoris. Lietuvių dragūnai kovoje. Lietuvių ulonų šalmas (Su dideliu Vyčiu saulės fone, panašiai kaip Žmuidzinavičiaus paveiksle “Lietuvos prisikėlimas”), na ir lietuvių totorių kepurė. (“Kad tie totoriai buvo musulmonai, įrodo ne tik pusemūlis, kuriuo buvo papuoštos jų kepurės, bet ir imamas, kuris buvo priskirtas prie jų dalių”).

Lietuvių ulonai (paradinė uniforma) kažin kodėl primena Gogolio “Revizorius” kostiumo eskizus... Kaip tik anų laikų bendras uniformų vaizdas toks ir buvo šalyse... (Lietuvių ulonų karininkas.) Neįtikėtina: 1812 metų Lietuvos karys!— Per visą kepurę VYTIS, diržo saga ir ženklas perpečio dirže — Vytis...), rinktinio eskadrono raitelis, lietuvių raitieji šauliai (Grupė — su vienu prisėdusiu — vėl, visai primena sceną iš “Revi-

Rinktinio eskadrono raitelis

(Vienas iš keletos paveikslų knygoje)

RAYMOND SCHMITTEIN

Lietuvos Kariuomenė

1812
METAIS

PRIBAČIO LEIDINYS KAUNAS 1937

miausia, leido norintiems — didikams savo lėšomis pulkus "ištaisinėti" ...).

T. Kosakovskis, lietuvių pėstininkų šaulių pulko vadas. Pridėtas vieno pulko antspaudas: aplink vainikuotą arą, su Vyčiu ant krūtinės, — "Le Conseil d'Administration du 17 me Regt de Lanrs Lithns" (Lanciers Lithuanians).

"Daug svarbios medžiagos turi Paryžiaus Karo Archyvas, ypač Didžiosios Armijos korespondencija. Kai kurios smulkmenos galima rasti ir Lietuvos Valst. Archyve, bei Kauno miesto Archyve".

Šių žodžių rašytojas smalsiai yra žiūrinėjęs Kauno miesto muziejuje iškabintųjų dokumentų tarpe ir prancūzų okupacijos meto (dabar tokį "egzotišką" — kaip ir visa ši "pasaka"!) raštelį su mūsų ūkininko pavarde, dėl arklių rekvizicijos (panasių raštelių iš vokiečių okupacijos meto yra didžiausia daugybė), Lietuvių viltys išsivaduoti iš po Rusijos jungo 1918 metais nepavyko dėl visos Didžiosios Armijos žlugimo ... Tada, neseniai dar praradę nepriklausomybę, lietuviai tebeturėjo "istorišką" jį jos pajautimą, kuris buvo, (dėl unijos su lenkais, — su kuriais drauge ir žūta ...) žinoma, skirtingas nuo lietuvių liaudies nepriklausomybės obalsių 1918 metais ir metais, kurie po šių sekė. Dar 1831 metais, (taigi, — kada vis dar nebuvo atvėšęs anas "senasis" jausmas ...), Lietuva vėl (šalia lenkų) susipurtė prieš rusus, paskiau (jau, žinoma, įgavus kitą "antšpalvį"). 1863 metais rusai, pasistatę patrankas ir pliekdami į trobesius, malšino mūsų brolius "dalginkus" ... 1905 metais lietuviškos "respublikos" steigėsi išdaužytų "monopolių" ir išvartų ruskių raštininkų, mokytojų ir pasislėpusių žandarų vietoje ... Gi dabartinio prisikėlimo metu Lietuvos liaudies "berneliai be valnasties", perskaitę (Sleževičiaus ir kitų) atsišaukimą stoti savanoriais ir pasiimti savo dalį dvarų žemės, ėjo basi ir alkani — ir drauge su išartais sklypais, kuriuos gavo iš dvarų vėliau, užarė Lietuvos buvusią bajorišką uniją su Lenkija, ir dabar aria usnis, kurios iš savų ir svetimų sėklų taip godžiai imasi apgulti naujos Lietuvos dirvą, dėl kurios "valnasties-berneliai" taip senai rūpinosi, klodami dėl to paties vieno reikalo galvas po įvairiomis pulkų vėliavomis ir įvairiais ereliais ... "Dievas davė gerą dūmą" jau nebe Prancūzų karaliui, bet žemės bernui, ir jis ta dūma jau gerai persiėmęs (—suprątes nepriklausomybę—) ją saugo "kaip savo aki"! □

zoriaus", arba Lermontovo poemų didvyrius ...), lietuvių totorių patrulis.

Knygos pradžioje įdėtas atskiras paveikslas: 19-to lietuvių ulono pulko jaunesnis leitenantas Medekša (Senų kariškų portretų tipo, vienu antpečiu, su "peišuku" virš ausies, karduotas jaunuolis ...) Yra dar portretai: M. Tiškevičiaus, 17-to lietuvių ulonų pulko vadas, garbės legiono kavaličius. (Ar tik ne už tai, kad bus savo pulką savo lėšomis ir "ištaisęs", nes Napoleonas, nors gausiai rėmė Lietuvos kariuomenę medžiagiškai, pir-

ARĖJAS VITKAUSKAS

ATITAIŠYMAS MŪSŲ ISTORINĖS LEGENDOS

Kęstutis (su žiniais ir su berete),
Siurbė kokteilį lėtai kabarete,
Kai įžengė vietos gražuolė Birutė,
(Akys kaip marios, žandeliai paputę).
Ir mynė pas geriantį mūsų herojų,
Širdis jo jau mušė, "būgnavo pavojų"!)
"Ar Jūsų prie durų šaunus Cadillac'as?"
"Tai mano!" jis tarė, "Ir dar štai, va, kas" —

Parodė į naują elektros gitarą
Kuri pastatyta jo buvo pas barą.
"Prisėskit, panele! — E, waiter! Šampaną!"
Ir taip sudorojo jis pajūrio paną.
Su šoferiu dūmė laukais per Alytų,
Į sostinę Vilnių, kur su nematytu
Džiaugsmu juos sutiko dalyviai parado—
Ir taip palangietė sau vietą surado
Istorijoje mūsų ... "Birutės" saldinaiai
Šiauliuose gaminti, (gamino jau ainiai).
Birutės paveikslan gražiai įvynioti ...
(Na, matot — nedurna tai buvo mergiotė!)

VIETINĖS RINKTINĖS TARNYBOJE

A. MISELIS

1944 metai. Su šeima gyvenau nuosavame ūkyje Kražių valsčiuje, Linkaučių kaime. Ūkis nemažas, 45 ha., kurį nusipirkau prieš pat bolševikų okupaciją.

Vasario mėn. pabaigoje, aš ir mano kaimynas kpt. Juknevičius, gavome pranešimą iš apskrities viršininko kpt. P. Gužaičio, kad esame kviečiami į Raseinių apskrityje gyvenančių karininkų susirinkimą. Sukinkėm po arklį į porinį vežimą ir išvažiavome į Raseinius. Nuo Kražių iki Raseinių yra 50 km., bet darbiniais ūkininkų arkliais nėra jau taip didelė kelionė.

Apskrities v-kas pranešė, kad jis mus čia sukviė Vietinės Rinktines organizavimo reikalui. Plk. ltn. Karaša padarė platesnį pranešimą apie gen. Plechavičiaus steigiamą Vietinę Rinktinę ir, kad jis yra paskirtas Raseinių apskr. komendantu. V.R. veiks Lietuvos teritorijos ribose kaip apsauga prieš rusų partizanus, desantininkus ir kitokias plėšikaujančias grupes.

Iš kiekvieno valsčiaus parinko po vieną karininką organizuoti savanorių telkimą į V.R. Kražių valsčiuje telkti savanorius paskyrė mane, nes kpt. Juknevičiui, kaip administracijos karininkui, tuo laiku dar nebuvo pareigų. Savo adjutantu jis pasirinko mane ir prašė, kuo greičiau pravedus savanorių telkimą Kražių v., atvykti į komendantūrą adjutanto pareigom.

Sekantį sekmadienį mano paprašytas, kunigas — vikaras pasakė patriotinį pamokslą ir pranešė, kad po pamaldų valsčiaus raštinėje šaukiamas susirinkimas. Susirinko daugumoje jauni vyrai, dalis jų tarnavę 3 p.p. III b-ne, ar artilerijos grupėje Raseiniuose, beveik visi man pažįstami, kiti net buvę mano pavaldiniai.

Susirinkimą pradėjau iškviėdamas į garbės prezidiumą kpt. Juknevičių, kunigą-vikarą, viršaitį Aleksandravičių, kūrėjus savanorius ir Vyties Kryžiaus kavalierius. Po trumpų kpt. Juknevičius ir vikaro kalbų aš peržvelgiau dabartinę padėtį ir palyginau su 1918 metų padėtimi. Norintieji įstoti į V.R. turi būti pilnamečiai ir Lietuvos piliečiai. Privalo užpildyti specialius blankus, kuriuos atsivežiau iš Raseinių. Valščiaus sekretorius ats. ltn. A. Kasperavičius parūpino keletą raštinkų blankų užpildymui. Jis ir pats užsirašė savanoriu. Vėliau bus paskelbta diena kada bus sveikatos patikrinimas ir priėmimas Kelmėje.

Užsiregistravo apie 50 vyrų. Aš išvykau į Raseinius adjutanto pareigoms, palikdamas ūkį žmonos ir samdytos šeimos priežiūrai.

Raštinės tarnautojų sąstatą sudariau labai greitai, nes patys pasisiūlė du buvę mano pavaldiniai puskarininkiai, dirbę b-no štabo raštinėje ir vienas buvęs civilinis tarnautojas - mašininkas. Kelių savaičių laikotarpyje buvo priimta apie 600 savanorių, paskirstyti į kuopas, aprenkti vokiečių kariškais rūbais, apginkluoti prancūziškais šautuvais su penkiais šoviniais ir išsiųsti į Seredžių. Ten prisijungus Seredžiaus kuopai ir suformavus batalioną, vadovaujant mjr. Gantautui, išsiųstas į Vilniaus kraštą. Buvo keletas nepilnamečių jaunuolių. Tėvams pristačius gimimo metrikus tokius mielai atleidome (žinoma jaunuoliams prieštaraujant), nes jiems negrėšė dar jokia mobilizacija.

Iš Šiaulių buvo atsiųsta prie Raseinių komendantūros viena kuopa, apie 120 savanorių, vadovaujama ltn. C. Jie turėjo kariškas uniformas, turėjo prancūziškus šautuvus su penkiais šoviniais, tik batus avėjo nuosavus. Paskambinau į V.R. štabą ir pareikalavau batų. Pažadėjo greit išreikalauti. Vokiečiai esamų kareivinių mums vis dar neužleido, kuopa buvo apgyvendinta gimnazijos patalpose.

Vokiečių okupacinė valdžia vis ragino kuo greičiau pradėti mobilizaciją, kurios pradžia buvo paskelbta balandžio 28 d. Mes pradėjome gegužės mėn. 12 d. Jurbarko valsčiuje. Aš parengiau reikalingus blankus bei pažymėjimus ir komendantas išvyko į Jurbarką. Prieš išvykdamas pasirašė įsakymą, paskirdamas mane laikinai eiti komendanto pareigas. Komendantui išvykus, dar tą pačią dieną paskambinau į V.R. štabą plk. Urbonui ir paklausiau kada galiu atvykti atsiimti kareiviam skirtus batus. Jis atsakė, kad dabar yra neaiški padėtis ir keletą dienų dar reikia palaukti. Aš jam sakau: "Čia yra gandai, kad..." Pasi-kalbėjimas buvo nutrauktas.

Iškiečiau kuopos vadą ir pasakiau jam apie pasikalbėjimą su V.R. štabu ir apie esamus gandus, kad gen. Plechavičiaus santykiai su okupacine valdžia yra pablogėję generolui atsiskaičius vykdyti papildomą mobilizaciją. Nutarėme: 1) trečdalį savanorių paleisti laikinų atostogų, priežastis — blogi batai, 2) parengti dviem kalbom (vokiečių ir lietuvių) laikinų atostogų pažymėjimus, 3) sustiprinti

apsaugą ir sekimą, 4) numatyti pasitraukimo kryptis apsupimo atveju, 5) dienos metu pasiūsti į miestą vieną ar dvi poras savanorių, kurie vaikščiodami vis praeitų pro žandarmerijos patalpas ir Gylienės valgyklą, kurioje žandarai praleisdavo didesnę dienos dalį. Toks žvalgymas mums buvo tuo naudingas, kad mes žinojome, jog nėra atsiųsta papildomai žandarų ar kareivių, o, be to, atrodydavo, kad kareivinėse vyksta normalus gyvenimas.

Jau gerokai po pietų su kuopos vadu nuėjom į kareivių patalpas. Kuopos vadas įsakė išrikiuoti kuopą.

— Kieno blogi batai išeiti žingsnį pirmyn, — sukomandavo kuopos vadas. Išėjo, bet permažai. Ėjom palei rikiuotę ir kieno batai atrodė blogesni liepdavom išeiti. Atrinkom apie trečdalį savanorių. Kuopos vadas įsakė tiems, kurių yra blogi batai, atsiskaiyti su ūkvedžiu, pasiimti iš raštinės atostogų pažymėjimą ir šį vakarą išvykti. Viršila nurodys kuriuo keliu išeiti. — Gerai prižiūrėkit šautuvus, esant atostogose, — pridūrė.

Atsirado vienas savanoris, kuris nenorėjo nešti šautuvo. Kuopos vadas jam paaiškino, kad mes esame judrus dalinys, dažnai galime keisti stovėjimo vietas, gurguolės neturime: „Neturime ir pasiuntinio, kuris nešiotų tavo šautuvą, todėl turi pasiimti, gerai prižiūrėti, o kai grįši — atsiveši.“ Darėm viską, kad atrodytų natūraliau, nes nebuvom tikri, kad savanorių tarpe nėra vokiečių agentų.

Žinių karininkas ltn. U. pranešdavo apie rusų desantininkų nuleidimus Dubysos ir Šimkaičių miškuose, bet didesnių grupuočių dar nebuvo ir mūsų savanoriai turėdami tik po 5 šovinius ne ką galėtų nuveikti, todėl kuopa didesnių išvykų prieš desantininkus nepadarė. Vietiniai komunistėliai buvo ramūs, bent viešai nieko neveikė.

Gegužės mėn. 15 d. iš ryto skambina iš Šiaulių, kad šiandien komendantas privalo atvykti į srities komisariatą Šiauliuose. Aš atsakiau, kad komendantas vykdo mobilizaciją Jurbarkę ir taip greit negalės atvykti. Mašinos neturime, autobusai nekursuoja, keliai blogi. Geriausiu atveju galės atvykti tik ryt dienos vakare, gegužės mėn. 16 d., ar 17 d.

Padėtis buvo neaiški. Jau buvo gandy, kad gen. Plechavičius ir jo štabo karininkai areštuoti. Štai, dabar nori suimti apskričių komendantus. Skambinu komendantui į Jurbarką. Pasakau jam tik oficialų pranešimą, ir kad kuo greičiau grįžtų į Raseinius. Raseinių pašte irgi buvo specialūs sekliai, mokantieji lietuvių kalbą, kurie klausydavo pasikalbėjimų.

Komendantas grįžo naktį. Iš Šiaulių dar porą kartų skambino dėl komendanto atvykimo. Patyriau, kad dar nėra areštuotų. Atrodo, kad vokiečiai turėjo kitus tikslus. Gen. Plechavičiui atsiskaičius vykdyti papildomą mobilizaciją, norėjo panaudoti apskričių komendantus, kurie priklausytų naujai sudarytam mobilizacijos štabui, vadovaujant plk. Birontui.

Sekančią dieną išleidau komendantą į Šiaulius. Nieko aš jam nesakiau apie paleidimą trečdalio savanorių atostogų. Tegul jo neslegia rūpesčiai, o, be to, dar gali be blogos valios kam prasitarti ir mums pakenkti. Jis pažadėjo iš Šiaulių tuojau man paskambinti ir pranešti apie padėtį. Jau sužinojome, kad gen. Plechavičius ir jo štabo karininkai tikrai areštuoti. Iš Šiaulių jokio skambinimo nesulaukiu.

Gegužės mėn. 17 d. naktį kažkas beldžiasi į mano kambario duris ir sako nori kalbėti su komendantu. Atidarau. Stovi vienas raseinietis iš matymo man pažįstamas su kitu man visai nepažįstamu žmogum.

— Štai, atvedžiau žmogų, kuris nori kalbėti su komendantu „ant keturių akių“. — Aš jam padėkojau ir atsisveikinau.

— Kas Tamsta esi? — paklausiau. — Ir kokių reikalų vidumakty?

— Aš esu šoferis iš Šiaulių. Grįžtu iš Marijampolės. Vežu kooperatyvui cukrų. Aš pats savo akimis mačiau, kaip vokiečių kareiviai apsupo kareivines kur buvo karo mokykla ir visus areštavo. Mačiau tris tanketes, mačiau ir užmuštų. Buvo didelis šaudymas.

Maždaug tokiais žodžiais jis man atpasakojo matytą vaizdą Marijampolėje. Pradžioje man atrodė, kad jis yra provokatorius — bolševikų agentas. Pradėjau klausinėti. Šiaulių miestą pažįsta gerai, net bendrų pažįstamų suradome. Jis žinojo, kad kuopa savanorių iš Šiaulių yra pasiūsta į Raseinius, kurioje yra vienas jo giminaitis ir jis nenorėtų, kad jie būtų suimti. Todėl jis ir sustojo mane perspėti. Aš jam padėkojau ir pažadėjau daryti viską, kad apsaugojus savanorius. Pavardės to jauno vyro jau nebeatsimenu, bet jeigu kas nors kitas žinantis apie šį įvykį skaitys šiuos mano žodžius, perduokit dar kartą mano padėką tam šauniam vyrui, kurio pranešimas man daug padėjo apsispręsti.

Gegužės mėn. 18 d. rytą iškviečiau kuopos vadą, pranešiau apie esamą padėtį ir paprašiau pasakyti savo nuomonę. Jis pareiškė, kad reikia paleisti ir likusius savanorius. Aš irgi buvau tos pačios nuomonės. Aptarėme paleidimo tvarką. Išleisti mažomis grupelėmis, kad mažiau atkreiptų

dėmesį. Miestą aplenkti iš pietų, prisidengiant Stonų pievų krūmais ir tik toliau už miesto įeiti į plentą. Pasiiekti Šienlaukio ar Viduklės geležinkelio stotis, ar plentų susikirtimą Kryžkalnį ir iš ten į Šiaulius. Padaviau aš jam komendanto štapą ir jis išskubėjo prie savanorių pasirašyti atostogų pažymėjimus. Štapą grąžino.

Raštvedžiui įsakiau sudaryti algų lapą ir visus turimus pinigus išmokėti algoms, proporcingai gaunamai algai, nes pinigų buvo nedaug ir jų pilnom algom neužteko. Turimą komendantūros turtą — karo lauko sanitarijos įrankių ir vaistų rinkinį — dėžę perdaviau apskrities gydytojui J. Naujokaičiui. Jis atsiuntė vežimą ir išsivežė.

Po pietų skambina komendantas iš Šiaulių.

— Viskas tvarkoje. Komendantūros lieka. Lieka ir komendantūrų kuopos. Tik nepaleisk savanorių. Viskas tvarkoje. Vakare grįšiu į Raseinius.

Aš jį užtikrinau, kad pas mus irgi viskas tvarkoje. Nieko nesakiau apie savanorių paleidimą. Plk. ltn. Karaša buvo labai pareigingas, jautrios sielos žmogus. Ilgesnį laiką dirbęs administracinį darbą buvo, kaip sakoma, paragrafo ir raidės žmogus.

Komendantas grįžo iš Šiaulių jau sutemus. Aš ir ltn. U. užėjome į jo namus ir aš pasakiau kas yra padaryta. Jis buvo nepatenkintas, nes jis negalįs slapstyti, čia jo namai, šeima ir t.t. Aš jį nuraminau, kad čia nėra jo kaltė. Aš tą viską padariau. Jis gali pasilikti. (Jis ir pasiliko). Aš gyvenau toli nuo miestų, tarp miškų, ir pajėgsiu išsislapstyti. Taip ir atsisveikinome.

Tą vakarą atsiskaičiau su šeimininke ir nakvojau pas p. Užubalį. Ankstį rytę, pavalgęs ponios skaniai pagamintus pusryčius, atsiveikinau ir išėjau į plentą pasirengęs tolimai kelionei... į Kražius pas šeimą. Paėjus gal kokį puskilometrį pastebėjau nuo Raseinių atvažiuojant sunkvežimį. Aš jį stabdau. Sustoja. Prašau pavėžinti:

— Į kur važiuoji?

— Šiaulių link.

— Mes iš Šiaulių. Prašau sėsti.

Vairuotojo būdelėje sėdėjo dviese. Aš atsisėdau greta jų. Tuo laiku mašinų vairuotojai mielai paimdavo keleivius, nes tokiu būdu užsidirbdavo antrą algą. Pamažu išsikalbėjom ir sužinojau, kad jie veža prekes iš Kauno "Sodybos" į Šiaulius privačiai krautuvei, kurios savininkai yra Vasiliauskas ir Adomaitis.

— Antanas Vasiliauskas ir Jonas Adomaitis?

— Taip, iš kur jus žinote?

— Aš kartu su jais mokiausi.

Privažiuovom Kryžkalnį. Ten apie 30 mūsų savanorių, linksmai nusiteikusių stabdo važiuojan-

čias Šiaulių link mašinas. Paprašiau vairuotoją, kad sustotų. Aš buvau civiliniais rubais apsirėngęs. Priėjęs prie jų paklausiau:

— Ar pažįstate mane?

— Taip, tamsta leitenante.

Tai klausykit ką aš jums pasakysiu. Tuoju iš čia išsiskirstykit ir mažomis grupelėmis žygiuokit Šiaulių link. Stabdykit tik civilines, bet ne kariškas mašinas.

— Vokiečiai geriau veža, — vienas iš jų pasakė.

— Žiūrėk, kad nenuvežtų ten kur pats nenori. Dabar gal dar žandarmerija nieko nežino apie jūsų paleidimą, bet greit sužinos. Tuomet tik paskambins telefonu į trumpų bangų radio stotį, o ši perduos kiekvienai vokiečių mašinai. Jūs, aš manau, pastebėjte, kad kiekviena jų mašiną turi radio priimtuvą.

Šypsniai iš jų veidų pranyko. Pakalbėjau su mašinos vairuotoju, jis sutiko paimti keletą savanorių.

— Kas iš jūsų ligonis ir nebegali eiti? — Nebuvo nei vieno.

— Kieno kojos pritrintos? — Atsirado keli.

— Sėskit į mašiną.

Vairuotojas ir jo palydovas surado kelis savo pažįstamus ir juos susodino į mašiną.

— O dabar, vyrai, greičiau išsiskirstykit. Žinokit, kad tas jūsų atostogų pažymėjimas naudingas jums tik iki to laiko kol vokiečiai sužinos. Spėkit per tą laiką pasiekti savo namus, su naikinkit tuos pažymėjimus, kariškus vokiečių rūbus, tik šautuvą pasilikit ir gerai prižiūrėkit. Nepamirškite kuopos vado pamokymo, kaip prancūziškus šautuvus pritaikinti vokiškiems šoviniams. Linkiu kiekvienam sėkmės. Sudie, vyrai!

Nuo Kryžkalnio visai netoli Jauniškio dvaras nuo kurio prasideda vieškelis į Kražių miestelį. Aš prašiau, kad mane čia išlaipintų, bet vairuotojas įsuko į vieškelį ir nuvežė į miestelį. Prie bažnyčios aikštėje sustojo. Įvažiuojant parodžiau kitą vieškelį į Kelmę, kuriuo jie turės grįžti. Žmonės, pamatę vokiečių uniformose kareivių pilną sunkvežimį įvažiuojant į miestelį, pradėjo nedrąsiai aplinkui grupotis. Padėkojau vairuotojui ir pasiūliau sumokėti. Atsisakė priimti.

— Kai būsit kitą kartą "Sodyboje" pasakykit direktoriui p. Janulaičiui, kad jums išduotų konjako bonką. Jis mano švoogeris.

— Tą tai mes padarysim. Ačiū.

— Perduokit mano padėką p. A. Vasiliauskui ir p. J. Adomaičiui ir pasakykit, kad jie turi pasirinkę gerus tarnautojus. Ačiū jums.

PUOŠKIMĖS LIETUVOS ŽEMĖLAPIAIS

Paskutiniaisiais metais Lietuvos Šaulių Sąjunga Tremtyje ir Lietuvos Istorijos Draugija išleido puikių Lietuvos žemėlapių. Didžiausias yra 1:1.000.000 mastelio, nurodo siektiną Lietuvą.

Puikus darbas, dideliu kruopštumu padarytas Lietuvos žemėlapis. Apie tokį žemėlapių daug metų kalbėta, rašyta, o niekas nebuvo įstengęs padaryti. Išmanantieji sako, tai milžiniškas darbas, kada nors ateityje bus plačiai panagrinėtas. Istorinės reikšmės žemėlapis, kuriuo turėtų vadovautis mūsų politinės organizacijos, su tuo žemėlapiu supažindinti JAV-ių vyriausybę, pasistengti, kad jis kabėtų State Departmente, Kongrese, Senate, ir kitur. Būtinai amerikiečių universitetams, redakcijoms. O lietuviškos mokykloms, lituanistikos institutui ar būsimai lituanistikos katedrai Čikagoje neabejotinai būtinas, nes nežinant kur yra Lietuva, iš viso negalima net pradėti kalbas apie lietuvių tautą. Žemėlaio kaina tik \$12.

Neseniai išleisti, su moksliniais lietuvių kalba aiškinimais, dar du žemėlapiai: 1595 m. Lietuvos žemėlapis ir 1749 m. Lietuvos žemėlapis. Pirmojo kaina tik \$6., antrasis tik \$7. Kodėl taip pigiai parduvinėjami istoriniai Lietuvos žemėlapiai?

Tik pagalvokite: prieš keletą šimtmečių išleistas Lietuvos žemėlapis vos šeši doleriai, be to, su lietuviškais paaiškinimais! Bandykite paieškoti antikvaruose ar knygynuose 1595 metų Lietuvos žemėlapių! Pirmiausia, jums gali tekti apkelti pusę pasaulio. O jei kur rastumėte, tai pasakyti kokią kainą, kad kažin ar įstengtumėte nupirkti. O lietuvių parduvinėja, didelio formato, ant puikaus popieriaus, tiktai po šešius dolerius. Pigiau grybų! Tokios kainos niekur pasaulyje negirdėtos. Prie toks kainos vertėtų pridėti dar vieną ar du nulius, gal tada ir lietuvių geriau pirktų, nes bent kiek suprastų vertę.

Panašiai ir 1749 metų Lietuvos žemėlapis, turintis, kaip niekad lietuvių istori-

joje, istoriskus aiškinimus.

Tokių leidinių, su lietuvių kalba aiškinimais, dar nėra buvusių. Atrodo, žmonės to nežino, ar nekreipia dėmesio.

Minėtais Lietuvos žemėlapiams, kurių autorius yra Algirdas Gustaitis, turėtų puoštis visi šaulių būklai, salės, namai. Jūs reikia gražiai aprėminti prieš tai aptraukus geru stiklu ar kitokia medžiaga, gal permatoma plastika, celofanu ar kuo kitu, bet geriausia stiklu. Tada Lietuvos žemėlapius reikia pakabinti garbingose salių, kambarių vietose. Tautinių iškilnių progomis galėtų kas padaryti didesnes tų žemėlapių kopijas, iškabinti minėjimų scenose, papuošus rūtomis, vainikais, tautinėmis vėliavomis. Lietuviui turi gerbti savo istoriją, o šie žemėlapiai kaip tik puikiai ir faktiškai nurodo kas ir kaip yra buvę.

Sakoma, sunku prie šaulių pritraukti jaunimą, nes jiems neįdomūs tėvų ar senelių pokalbiai. Teisybė. Duokime jaunimui visai nauja, kaip šiuos Lietuvos žemėlapius. Jei jaunimas rimtas, galvojantis ir dar lietuviškas, tai jam bus įdomu studijuoti Lietuvos žemėlapius, netgi diskusijas pernešti į savo kolegijas, universitetus ar darbo įstaigas. Juk žmonės kalbasi, ieško naujų temų. Štai, naujos temos! Neišsemtos, įdomios, galimos papildymų, įvairių tyrinėjimų. Gal taip iš jaunimo išaugs koks kartografas, istorikas, ar svetimtaučiu duos naujų minčių, tikrų faktų, svetimajam visai nežinotų.

Tie patys leidėjai yra išleidę tikrai gražius, meniškus Lietuvos herbus, net keturiolika. Verta tais herbais papuošti savo mokslo sales, stovyklas, darbo kambarius, kabinetus. Jie paruošti vieno geriausių lietuvių dailininko Telesforo Valiaus, jau mirusio. Kiekvienas herbas ant atskiro popieriaus lapo. Bandykite nusipirkti gero dailininko grafikos kūrinių, sužinosite, kiek kainuoja. Čia ir vėl pasakiškai pigiai parduvinėjama: visa 14-kos Lietuvos miestų herbų serija vos trys doleriai! Kodėl taip pigiai parduvinėjama? Jei būtų gerokai pakeltos kainos, gal pirkėjų būtų

tiek pat, ir nupirkusieji daugiau brangintų. Matomai, leidėjai nori ko plačiausiai paskleisti, net nebūtų neįstengiančių įsigyti. Aišku, kiekvieną reikia aprėminti ir kaip visą seriją išsikabinti. Pamatysite, kokia nuostabi meniška ir lietuviška puošmena!

Išnaudokime mūsų tautos istorijoje nebūtas progas meninių ir istorinių kūrinių įsigijimui, iki minėti leidiniai neišpirkti. Įsigykite daugiau, po keletą egzempliorių, pamatysite, kokios puikios ir nebrangios dovanos jas įteikiant jūsų artimiesiems iškilnių ar švenčių, sukačių progomis.

Jei Lietuvos žemėlapių nepardavinėja jūsų šaulių kuopa ar vietinės lietuviškos spaudos knygynėlis, tai kreipkitės į p. S. Bernatavičių, LŠST išdininką 1513 S. 48th Court, Cicero, Illinois 60650, U.S.A. Pas jį gausite. Siųskite čekius, amerikiečių doleriais, nes užsienio valiutą keblu pakeisti, ir gaunama mažiau, nei siuntėjas mano. O likutį sunku išieškoti iš siuntėjo. P. Žem.

ATSIŪSTA PAMINĖTI

Aleksis Rannit, MIKALAJUS KONSANTINAS ČIURLIONIS LITHUANIAN VISIONARY PAINTER. 184 psl. su spalvotomis ir kitomis iliustracijomis. Kieti viršeliai. Aplanke Čiurlionio Jūrų ir Žvaigždžių sonatos. Išleido Lithuanian Library Press, Inc., Chicago, Ill., 1984 m.

Marijus Blynas, LIETUVOS REIKALAI, kultūrinių, istorinių, politinių straipsnių rinkinys. 144 psl. brošiūruota, su iliustracijomis. Išleido Kęstučio Jeronimo Butkaus Fondas, 1984 m.

Vytautas Rimkus, LIETUVIŲ SUKILIMAS VILNIUJE 1941 METAIS. 96 psl. brošiūruota. Viršelis ir iliustracijos E. Matuko. Nidos Knygų Klubo leidinys Nr. 107. 1984 m.

Vyt. Alantas, GELMIŲ BALSAS. Dirvos konkurse premijuotos novelės. 238 psl., kieti viršeliai. Aplanas dail. D. Šeputaitės - Jurgutienės. Išleido Vilties Draugijos leidykla, 1984 m.

Nuovados v-kas p. K. pakvietė užėiti į jo įstaigą, kur susirinko visa miestelio grietinėlė. Atsirado užkandžių ir išgėrimų. Aš papasakojau paskutiniuosius įvykius ir, baigdamas, kreipiausi į nuovados viršinininką:

— Dabar esu tamstos žinioje.

Baigdamas savo tarnybą V.R. reiškiau pagarbą ir padėką mūsų garbingai policijai, ypatingai dėkoju Raseinių apskr. policijos vadui p. Kazlauskui ir Kražių v. policijos nuovados v-kui p. K. Policijos vadas gavo iš Raseinių žandarmerijos v-ko

raštą, kuriame aš buvau kaltinamas ginklų, šaudmenų ir kariškų rūbų išnešimu. Reikalauja mane areštuoti ir pristatyti žandarmerijai Raseiniuose. Tą raštą jis pats asmeniniai įteikė Kražių v. policijos nuovados v-kui su užrašu: — Kražių v. pol. nuov. v-kui vykdyti. Davė nurodymus, kaip jam pasiiegti. Nuovados v-kas ant to paties rašto, žemiau policijos vado parašo užrašė: — Policininkui R. vykdyti. O tas policininkas buvo išsiųstas į Vilniaus Kraštą. Taigi, oficialiai, viskas buvo vykdoma. □

Redaguoja —
S. Kaunelienė
531 W. Grand Blvd.
Detroit, Mich. 48216

TREM TIES TRIMITAS

J. TURČINIŠKIS

ŠAULIAMS

*Susispieskit krūvon, Lietuvos sakalėliai,
Išblaškykit miglas jūs galingais sparnais,
Ir stovėkit tvirtai, kaip jauni qžuolėliai,
Kovq skelbkit audrom, ir sunkiausiai laikais,
Krašto būkit sargais!*

*Jai gali reikale dėl kitų pasiųęsti,
Jei jautiesi širdy didvyriu būt galįs,
Jei už brolius tinki nesiskųsdamas kęsti,
Jei nelaimė šalies tau širdies skaudulys, —
Tu — tikrasis šaulys!*

*Kam tėvynė brangi, kas už ją nor kovoti,
Kas nor jai sudaryt apgynėjų būrius,
Kas ir laimę dėl jos pasirengęs aukoti,
Ir užtikrinti nor jai į garbę kelius,
Teeinie į šaulius!*

*Jei tėvynei gali atsidavęs tarnauti,
Kaip tarnavo pirmi savanorių būriai,
Jeigu vertas esi dėkingumą jos gauti,
Ir jos meilė yra širdy tavo giliai,
Su tavim bus šauliai!*

*Kas pavojaus metu, nepraradęs drąsumo,
Priešus rankoj ginklu pasitikti išeis,
Kas krūtinėj jaunoj daug tur karšto narsumo,
Kas nužeminti vardo tėvynės neleis,
Tasai bus su šauliais!*

*Bet jei stoti kovon nejauti pašaukimo,
Jei tau žinomas baimės biaurus šiurpulys,
Jei tėvynei apgint neturi patraukimo
Ir buvai visuomet nelaimingas bailys,
Tuomet tu — ne šaulys!*

Šaulės nepriklausomoje Lietuvoje

Kristaus Kūdikelio gimimo šventėje TREMTIES TRIMITAS sveikina LŠST CV, šaulius ir šaules visuose laisvojo pasaulio kontinentuose. Tegul gimęs Kūdikelis atneša Ramybę žmonijai, Laisvę lietuvių tautai, Gulago stovyklose, kalėjimuose ir psichiatrinėse ligoninėse kenčiantiems lietuviams išsilaisvinimą. Mums, laisvėje esantiems, teikvepia meilės kenčiančiai žmonijai ir kiekvienam artimui dvasią, kad džiaugsmingai galėtume giedoti "Garbė Dievui Aukštybėse, Ramybė geros valios žmonėms".

(Iš okupuotos Lietuvos)

ĖDŽIŲ PATALE

*Viršuj šioj žemėj tiek daug vietos,
Ir Betliejū — tiek šiltų namų . . .
O Dangaus Karaliui — ėdžios kietos . . .
Verkia Motinos širdis skausmu . . .*

*Angelai Tau džiaugsmo giesme gieda,
Piemenėliai sveikinti ateis . . .
Pirmos ašaros Tau skruostais rieda —
O kurie atstūmė — kaip su tais?*

*Kaip su tais, kurie Tave išjuokia?
Su mumis, kur žodžiais mylim tik? . . .
Jėzau, Tu visiems malonės duoki,
Pražūtis pavojų nepalik.*

(Iš okupuotos Lietuvos)

JIS IR TU

*Kūdikis ant Tavo kelių šypsos . . .
Pirmutinis šypsnyš, o Marija, Tau
Švelniai Tavo rankos Jėzų vysto,
Glaudžia Jį tvartelyje šaltam.*

*Jis — kaip žemės kūdikis — mažytis,
Be Tavęs — silpnutis, kaip ir mes . . .
Dievo rankos — kūdikio rankytės . . .
Kas supras šių paslapčių gelmes?*

*Meilės Dievas paslėpė Dievystę
Po žmogaus pavidalu menku . . .
Aš gi — apgailėtiną menkystę
Išdidumo rūbais vis velku.*

ALFONSAS MIKULSKIS

LOPŠINĖ JĖZULIUI

**Liu-lia Jėzuli,
Šventą Kūdikelį,
Ant žalio šienelio
Mažoj prakartėlėj.**

**Gieda paukšteliai,
Meldžiasi žvėreliai,
Tik negali melstis
Lietuvos vaikeliai.**

**Meldžiam Jėzulį,
šventąją naktelę,
Sugrąžinki laisvę
Lietuvos šalelei.**

KŪČIOS DETROITE

Kūčios savyje turi religinį pradą, tačiau netiesiogine prasme pasitarnauja ir tautiniam tikslui.

Tad šiandien Kūčių vakaro mistika ir mūsų broliškai lietuviškas jausmas subūrė mus vienon darnion šeimon, kad drauge pagerbtume Taikos Karalaitį, prieš du tūkstančius metų atėjusį žemėn, kad prisimintumėm tuos gražius Kūčių vakarienės papročius, dar ryškiai menamus ir puoselėtus mūsų mielame krašte Lietuvoje, kur dabar lietuvis yra netekęs ne tik laisvės, bet yra dar ir persekiojamas ir kankinamas už meilę Taikos Karalaitiui ir net už tuos gražiuosius papročius, kuriais sutikdavome Jo atėjimą.

Ir mintys sustoja ties mumis pačiais. Esame po platųjį pasaulį išblaškyti garbingos tautos sūnūs ir dukros. Šiandien susibūrę prie Dangiškojo Kūdikelio praktėlės ieškome paguodos sau ir meldžiame laisvės savajai tautai. Tegu tas mūsų susibūrimas, meilės ryšiu sujungia mus, kad kiekvienas lietuvis-lietuvė kitame lietuvyje matytų tik brolių ir sesę, kad mūsųose spinduliuotų tarpusavio sutarimas, meilė ir vienybė, taika ir ramybė, kokią prieš du tūkstančius metų skelbė pasau-

liui angelai, Betlėjaus padangėse. Ir pagaliau, kad nepasektumėm, šiame laisvių krašte, skubančios, tik dovanų ieškančios minios, kurioje jaučiama tik dvasinė tuštuma ir žmonijos idealų tragedija. Tačiau su širdgėla tenka prisipažinti, kad šioje tuščiavidurėje, nuolat skubančioje minioje sutinkame ir patys save. Gal praeinantis laikas keičia mus, o gal suradome naujus idealus, daugiau žibančius, ir patrauklesnius negu meilė komunizmo kryžiuojamai tėvynei ir lietuviškam reikalui išėivijoje. Juk gimtajame krašte, per dešimtmečius sunkios okupacijos, lietuvis dar nepalūžo. Mūsų darnūs darbai savo tautos labui yra jiems dvasinė atrama, o nesantaika ir nesutarimai jiems yra dar didesnis kančios padidinimas.

Tad šiandien, susirinę į šią iškilmingą Kūčių vakarienę broliškai paspauskim viens kitam ranką ir susimąstykime ties paprastu, tačiau giliu prasmės klausimu: ar esame lietuviai išėiviai, kuriuos lietuvių tautos istorija su pagarba minės, ar esame vieni iš legendarinio Lietuvos bajoro išdaviko Čičinsko palikuonių kuriuos istorija pasmerks, kaip buvo pasmerktas Čičinskas ir Kūčių naktį nugramzdintas į žemės prarają.

A. Misiūnas

Dail. J. Petravičius, Kalvarijų keliu (medžio raižinys)

T Ė V A S

VINCAS TAMOŠIŪNAS

(Pradžia 1984 m. KARIO 10 Nr.)

Po vakarienės, rudenį, Jurgis savo autus džiaus- to prie priezdos. Žvilgterėjęs į miegamo duris mato, Ona ant miegamojo durų rankenos užkabi- no didelį rožančių, priverdama duris, įsitraukė jį vidun ir, aišku, ten užkabins ant esamos vinies.

Suprantama ir be paaiškinimų. Antaniukas, jau matyt motinos lieptas, išėjo gult į kamarą. Jurgis pirmą kartą ruošėsi patalą sūnaus lovoje. Pagaliau pasigirsta:

— Jurgiuk, jau reikia gyventi Dievuliui, pa- kanka . . . Davatkėlės, kai papasakojau ant šventor- iaus, kad mes turime bendrą miegamą, ką į žemę neprasmego, girdi, pats perkūnas žiemą trenks į jū- sų lovą, senystėje, vaikai suaugo, kas begirdėtų, šitoks Dievo rūstinimas . . .

Jurgis paliko tylus ir tik vienas kasė sau per ūsus:

— Na, jei jau davatkėlės pradėjo tvarkyti Blažiūnų ūkį, blogai. Pagalvosiu . . . Užmigo.

Regis kas čia ypatingo, bet jau liežuviais mala ne tik Krumučių moterėlės, bet jau ir miestelyje:

— Jurgį Blažiūną žmona išmetė iš miega- mojo ir eidama gult šventoru rožančium užrišan- ti duris ir dar kraipylą su švėstu vandeniu pasi- imanti, jei nevidonas brautųs . . .

Atėjo labai lauktas pavasaris. Jurgis, grįždamas iš valsčiaus, kaip niekad išpildė visus raštus. Tro- boje nematydamas besisukaliojančios žmonos, kie- me užgirdęs, kad sūnus kalbasi su priekalu, nuėjo. Sužino, kad motiną išsivedus Survilaitė. Nesiseka staklėse su raštų derinimais. Staiga, kaip iš giedro dangaus, Jurgiui šovė mintis, ar tik nes- usigražinsiu žmonos į tikrąjį gyvenimą?

Krumučiai buvo paskutinis kaimas besirube- žiuojąs su Degučių valsčiumi, o čia pat už ažuolino vien rusų apgyvetas Skudučių kaimas. Ažuolyne yra trobelė Tatjanos Spiridonovos ir pro jos pasienį eina takas iš Pušaloto. Sutvarkiusi audeklą Bla- žiūnienė turės grįžti namo šiuo taku. Ne kiek- vieną pavasarį, ir gal retą, bet apie Tatjaną buvo apylinkėje negražių kalbų, turi gi būt apylinkėje kas nors ant liežuvių pakartas . . . Jurgis tik kumšt sau į pasmakrę ir išeidamas iš kalvės pats vie- nas nutarė:

— Jurgi, būk vyras, nepristok su davatkom, gražink namuos tvarką, gana žmones juokint . .

Klėtyje prisipylė baltųjų žirnių ir pagužomis, kad neužmatytų sūnus, leidosi į ažuolyną. Pakal- nėje, prie Čiuvasos upės staptelėjo. Jurgiui labai gerai matos per ažuolų retumas takas į viršu- kalnį iš kur ateis žmona. Taip jau susiklostė, kad neteko ilgai laukti. Pamatė žingsniuojančią balta skarele pasipuošusią Onutę, Jurgis užsimetė ant kupros maišelį ir lazdele pasiramščiuodamas, kaip niekuomet, nuleidęs galvą kyla aukštyn taku. Bla- žiūnienė irgi matyt buvo užsimasčiusi. Staiga abu, kaip gaidžiai, atsistoja prieš viens kitą.

— Tai kur tu dabar, Jurgiuk? . . .

— A . . . Tai tu, Onut . . . Tai kaip čia dabar . . .?

— Ką čia neši maiše? . . .

— Tai, tai čia baltųjų žirnių, gal, sakau, al- kaną dūšelę pašersiu . . . Nepristok! . .

— Dabar sakyk ką, sakyk kam neši? . . .

— Nekamantinėk, Onut, grįžkime namo. Nu, matai, durnystė, gal matyt pats velnias patempė už skverno . . .

Daugiau neklausinėjo, buvo visiškai aišku kur eina, kokiu reikalu ir ką norėjo pamaitinti bend- rojo aruodo žirniais. Toliau kalba nesimezga. Jurgis troboje numetė šventinius rūbus, užsimetė darbinius ir smuko laukan, kad nesusidūrus su žmona. Blažiūnienė ašarodama, triūsė gryčioje ir sau viena dėstė:

— Trisdešimt penkerius metelius taip gražiai gyvenome ir kas galėjo pagalvoti, Dievuliau, kad Jurgiukas už žirnius panoro nusipirkti nedavier- nos maskaukės kūno . . .

Blažiūnienė nutarė grįžti į ankstesnį šeimos gyvenimą, visišką kaltę pasiimdama sau.

Po vakarienės, kaip ir visada, visi balsiai kal- bėjo poterių. Onutei atrodė, kad Jurgis dar aiškiau tarė kiekvieną šventą žodį. Ji gi nors kartais bump- telėdavo kokį žodį, daugiau kliedėjo tik ką įvyku- siame nuotykyje ir jos vaizduotėje, kaip tas voras voratinklyje, painiojosi Tatjana. Antaniukas išėjo į kamarą. Tėvas austės kojas sėdėdamas ant lovos pakraščio. Onutė jau nebenarpliojo durų rožan- čiumi, paliko atdaras, bet Jurgis, lyg tai nemato, o jei ir mato, gal jau nebeturi drąsos.. Susiklosto lovoje. Jis girdėjo kiekvieną žmonos atsidūsimą, stengėsi nuduoti šnirpstantį, lyg jau besiruošiantį į miego dausas, kai užgirsta:

Rudamino apylinkės pavasarėjant

— Jurgiuk, tu gal nemiegi . . . Jurgiuk, ateik pas mane . . . Aš taip noriu pasikalbėti . . .

To tik ir reikėjo. Nukiūtino. Ona apkabino ir bučiavo, bučiavo ir net neįjutė, kaip ašaros sudrėkino abiejų veidus. Jurgis labai švelniai glostė žilstančius žmonos plaukus, nebeužčiupo ant liekno juosmens išsižadėjimo juostos, atrodo, kad visa šeimos laimė sugrįžo. Jurgis nebenorėjo apie kas buvo prisiminti. Bet, va, žmonės:

— Siršuoliuk, tai tu tikrai maskaukai žirnius nešei? . . .

Žmogus, kuris menkiausio daikto nėra sumelavęs, nieko gyvenime nusiūps, dabar sukluo. Neatidengė savo tikrojo tikslo — susigražinti žmoną, išsisukindamas pradėjo:

— Anciut, ag tu mane nustojai mylėjusi. Na, pasijutau labai sutryptas, regėjos, kad ir mano žings-

niai šioje gryčioje buvo tavo nekančiami ir nereikalingi, tai va . . .

O, Jurgeli, . . . labai apsirinki. Mano meilė tau nemažėjo, tik didėjo. Maldą bažnyčioje daugiau skyriau tau. Juk jau artėjame į senystę, kol dar sveiki, regėjos reikia ruošti. Meldžiaus, kad ir dangiškoje karalystėje būtumėm kartu . . .

Nežinia ar įtikino Jurgį. Jis suprato maldą ir žmoną, kuri yra paskirta palydove gyvenimo kelionėje, bet jis neprieštaravo, galvojo, kam jau beskaudint, juk jau ir taip per žiauriai pasielgė. Ir štai, kai įsiviešpatavo tylą, Jurgis vėl išgirsta:

— Balandėli, nejaugi tikraiėjai meilės pasiimt? . . . Gal tik nori pasišaipyt iš manęs . . . Aš netikiu . . . Sakyk! . . .

— Ėjau . . .

Šis Jurgioėjau . . . atrodo labai atsiliėpė tolimiesiam gyvenimui ir sveikatai, nors Jurgis dažnai

sau vienas prikašiojo, kodėl nepasakė tikros tiesos, juk atitaisyti klaidą visada ne vėlu, bet, va, užlūžo ir su kabliu neiškrapštysi.

Kodėl jau taip pavojinga buvo Tatjana? Gal ir buvo šiek tiek tiesos, bet greičiausia smarkiai perdėta. Taip jau gyvenime esti, kad blogis greit vėjo pasėjamas, o gėris dažnai lieka nepastebėtas. Tatjana našlė. Maža trobelė. Karvė vienintėlis turtas ir maitintoja. Per vasarą pati valdiniame ažuolyne retumose pasipiauna šieno, ant kupros susineša į daržinėlą. Per vasaros darbymečius, kas tik nepakviečia, visokiems darbams, net ir mėšlui mėžti, ima šakes. Uždirbdavo, bet žiema ir suėsdavo. O jei dar ilgas šaltas pavasaris, jau ir nedatekliai ir jau tada vartykis, kaip išmanai. Viena kas buvo plačioje apylinkėje žinoma, kad Tatjana auksaburnė žodžiuose, verksmingu balsu išgiedamų, kai numirdavo kas nors iš sentikių šeimos: vaikas, žmona, vyras, tėvai ar seneliai. Ji rauda namuose prie numirėlio ir pakrovų dienose ant kapinių. Iš kur tiek žodžių, kiekvienam parinktų, nuo gimimo iki mirties. Verkia, tartum iš rašto skaitydama, išskaičiuoja kokie nuostoliai mirusio netekus likusiems. Kai ji raudodavo, pakeleiviai sustodavo pasiklausyti jos siaubingo verksmo. Už visas raudas Tatjana būdavo gerai atlyginama.

Dabar, po sunkios žiemos, užsiraukęs pavasaris. Tatjanos karvutė be pašaro, o ir sau ne ką turi valgyti. Apylinkėje pikti liežuviai. Na ir graži buvo Tatjana. Net ir nesmaguris dažnai pirštus nučiulpdavo vien tik akimis susidūręs. Žiūrėk, jau ir šneka, kad iš Musteikio daržinės dingo maišė, nupešta dobilų. Deiveikis jau žymi šieną. Kalmaniokas ir tas nuodžiąs Tatjanai sunkų pavasarį ir jau insmukęs su silkėmis ir svareliu cukraus trobelėn. Guobužienė pradėjo žymėti blyninius miltus, kai staigiai pasiekė kubilo dugną. Geras bernas, bet kas žino. Išeina pas tėvus, o Dievas žino kur nuzemerioja? . . . Valsčiaus diduomenė irgi buvo įpinta į šelpiančiųjų sąrašą . . .

Vieną kartą Aukštikalnių miestelyje Tatjana susitikus su miškų abjesčiku Černoguzovu. Turtin gas barzdyla, na ir pinigingas, kalbėjo žmonės. Pinigus tvarkiusi žmona. Prie moteriškų labai smaguris. Nelikdavo skolingas. Iš valdiško miško vieną kitą pušį gaudavo. Ir šiuo kart su Tatjana labai greit užbaigė kalbą:

— Sutemus užjosiu . . . Lauk! . . .

Dabar Tatjana į namus ėjo su visai kitomis mintimis, kaip kad būdavo anksčiau. Pagimdė sau visišką neapykantą, į širdį įsirašė pasmerkimo aktą, o į protą — taisykis . . . Galvoja — sveika, jauna,

na ir graži ir štai skepeta . . . Mušdamasi į krūtinę prisiekė, kad šis paskutinis toks svečias, uždarys duris ir tebus jos tik vienam atdaros. Atsidūrė prie kapelių. Stabteli . . . Kiek čia sielų ji yra apraudujusi. Pasimeta į kalnelį ir jau viršūkalnėje kur palaidoti Tatjanos tėvai. Štai, pasi-pila skundai tėvam, apverkia savo gyvenimą. Su gailiomis ašaromis išskaičiuoja du pavasarius, silkininką, činovnikus. Nieko nepasmerkia. Prašo Aukščiausiojo silpniesiems stiprybės. Rauda susilieja su ažuolyno ir Čiuvasės upelio šneka, besitaškant tarp akmenų. Jau ir saulėlydis, o ji dar neapverkė ir neišsipasakojo apie Povilą ir dabar paleidžia dar skardesnį balsą. Išskaičiuoja kiek ant kupros parvilko pašaro, miltų ir kita. Niekuiomet nepanoro kūno, buvo kuklus. Atsisveikindamas, nuo darbo šiurkščia ranka tik perbraukdavo per žandus ir dingdavo ažuolyne. Nutyla rauda. Kai buvo prietema, jau triūsė namuose. Kaip sutarta, žvilgteri per langą į mišką ir mato tamsoje judantį raitelį. Atjoja . . . Širmą abaliuotą arklį įvedė į daržinėlą. Černeguzovas gerokai įtraukęs. Maža laiko, greit prie reikalo. Išitraukė Tatjaną iš užstalės. Užgirsta:

— Palik penkiarublę karvytei pašarui . . .

Tokiu momentu Černeguzovas ir su dešimtaine nebūtų išbaidytas, bet va tik pusrublis kišenėje. Žmona į tolimesnes keliones tik tiek teįdėda. Barzdotis jau beveik ima staugti šunies balsu, žada vėliau nepamiršt. Tatjana šalta.

— Atnešk balną, manau ne vieną turi namuose . . .

Černeguzovas žaibu nėrė daržinėlėn. Drebančiom rankom atleidinėjo balno sąvaržas. Su balnu įsuko trobelėn. Tatjana nuo skrynios nuėmė didelę spyną ir įdėjusi balną, vėl užrakino. Kai užrakino iš spintos išėmusi didelę puodynę rauginto pieno, įpylė:

— Išgerk, atsigavinsi, kitaip galą gausi . . .

Černeguzovas nustvėrė abiem rankom puodelį ir dideliais gurkšniais rijo. Ant barzdos ir ūsų paliko pieno graimai. Tatjana pasislėpė už marškos. Iškišusi galvą pašaukė. Nepadėjo ir rūgštus pienas, tuojau grįžo nudilbinęs akis. Grįžusi Tatjana nusijuokė:

— Kiekvienas darbas reikalauja šaltumo, rimties ir apgalvojimo . . . Sudegei, nes tu nejutai žmoniškos meilės. Joki namo, laukia žmona ir vaikai . . . Aš grįžtu į gyvenimą . . .

Raitelis, be balno, ažuolyno siauru keliuku, nudilbinęs galvą nujojo miestelio link . . .

(Bus daugiau)

**PAGERBTAS
RAŠYTOJAS ŽURNALISTAS
ŠAULYS BALYS GRAŽULIS**

Antanas Grinius

L. Ž. S-gos Detroito skyrius ir "St. Butkaus" šaulių kuopa 1984 m. gruodžio 9 d., Šv. Antano parapijos salėje, rašytojui žurnalistui Baliui Gražuliui surengė jo 70 metų amžiaus sukakties proga pagerbimą.

Pagerbimą pradėjo L. Ž. S-gos Detroito skyriaus pirm. Vytautas Kutkus, kuris pasveikino jubiliatą, jo giminę ir atsilankiusius svečius. Į garbės stalą buvo pasodinti: jubiliatas Balys Gražulis ir jo žmona Marija, B. Gražulio sūnus Rimas, sūnaus žmona Nijolė ir dvi dukrelės Vilija ir Lidija, rašytojas žurnalistas Vytautas Alantas ir jo žmona Irena, kun. Alfonsas Babonas, Stefanija Kaunelienė, Emilija Kutkienė ir Vincas Tamošiūnas.

Eugenija Bulotienė ir Lidija Mingėlienė Baliui Gražuliui ir Marijai Gražulienei prisegė prie krūtinės po gėlę.

Vytautas Kutkus tolimesnei programai vesti pakvietė pedagogę, visuomenininkę, *Tremties Trimito* redaktorę Stefaniją Kaunelienę, kuri perėmusi pareigas pakvietė Vytautą Alantą tarti apie Balį Gražulį žodį.

Vytautas Alantas savo žodyje išsamiai ir gražiai papasakojo apie Balio Gražulio gyvenimo kelius ir jo veiklą. Keletą jo pasakytų žodžių čia paminėsiu.

Balys Gražulis gimė 1914 m. gruodžio 10 d. Varėnos miest. Alytaus apskr. Turėdamas tik 15 metų, 1929 m., jis įsijungė į Varėnos šaulių būrį ir jame uoliai dirbo. 1931 - 34 m. jis ten jau yra valdybos narys kultūros ir sporto reikalams ir bibliotekos vedėjas.

Atlikęs karinę prievolę ir įgijęs ten jaun. puskarininkio laipsnį 1934-35 m. liko liktiniu.

Mokėsi privačiai ir 1939 m. valst. egzaminų komisijoje išlaikė egzaminus brandos atestatu gauti.

1940 m. Radijo priežiūros valdininkas Marijampolėje ir Kaune, 1941 m. Radijo kontrolės skyriaus vedėjas ir 1941 - 1944 m. Kauno radiofono literatūros skyriaus redaktorius.

Gruodžio 9 d. Detroito Lietuvių žurnalistų skyrius ir "Stasio Butkaus" šaulių kuopa pagerbė žurnalistą, rašytoją Balį Gražulį jo septyniadešimtojo gimtadienio proga. I-oj eilėj sėdi Marija ir Balys Gražuliai, II-oj eilėj: Vilija, Rimas, Nijolė ir Lidija Gražuliai. Nuotrauka foto reporterio Kazimiero Sragausko

Pirmosios bolševikų okupacijos metu buvo Lietuvių Aktyvistų fronto narys, o pirmąją vokiečių-rusų karo dieną 1941.VI.22 su būreliu sukilėlių užėmė Kauno radiofoną ir buvo radiofono viršininku sukilimo metu. Nacių okupacijos metu buvo Laisvės Kovotojų S-gos narys. 1946-47 m. LRD narys ir LDR valdybos narys.

Balys Gražulis rašyti pradėjo 1932 m. Du Balio Gražulio parašyti veikalai: "Tekla saulutė" ir "Kieno viršus", 1934 m. buvo suvaidinti Varėnos šaulių būrio scenos mėgėjų. Karyje jis rašo nuo 1934 m. 1934 - 39 m. laikotarpyje sudarė ir įvykdė

kelioliką radijo vaizdų kariuomenės pusvalandžiams.

1941 - 1944 m. parašė kelioliką vaidinimų, daugiausia jaunimui Periodinėje spaudoje paskelbė keliasdešimt novelių ir apsakymėlių. Rašė str. kultūros, literatūros klausimais, recenziją pasirašydamas slapyvardžiais: Antanas Čiočys, Vincas Švitra, arba savo tikra pavarde.

Dalyvauja "Tremties metų" ir "Gaubijos" almanachuose, Lietuvių prozos antologijoje. Parašė ir išleido: 1947 m. novelių knygą "Brydė rugiuose" ir 1955 m. apsakų rinkinį "Sudužęs vaizdas".

Pirmojoje knygoje vyrauja Lietuvos kaimas, antrosios knygos veikėjai ir temos daugiausia imta iš pokarinio gyvenimo Vokietijoje ir Amerikoje. Pasakojama apie veikėjų praeitį, kartkartėmis grįžtama Lietuvon. B. Gražulio mėgstamos temos: neatsakingi, netikėtai užklumpami ir greit praeinantieji meilės momentai, kaimo merginų ir vaikų pokštai, čigonų kerštas, kariniai nuotykių ir kiti. Kai kurių B. Gražulio apysakų pagrindą sudaro atsiminimai ir reportažai.

Rašytojas B. Gražulis, nors gyvena Flinte, 60 mylių nuo Detroito, bet labai dažnai dalyvauja Detroito lietuvių kultūriniame gyvenime. Jis ne tik lanko renginius, bet dažnai juose ir paskaitas skaito.

B. Gražulis buvo LŠST Garbės Teismo narys, LŽS-gos Detroito skyriaus pirmininkas, priklauso "St. Butkaus" šaulių kuopai, Detroito žurnalistų skyriui, rėmė Balfą.

Moterų vokalinis kvartetas, kurį sudaro B. Januškienė, Č. Pliūrienė, N. Slizienė ir Aldona Tamulionienė, vadovaujamas St. St. Sliziui padainavo: muz. A. Raudonikio "Ar tu meni", muz. St. Slizio "Menu gegužį", F. Schuberto "Serenadą", A. Dvoržako "Humoreską", J. Offenbach "Barkarolę", ir ant galo, visiems atsistojus, "Plurimos Annos" — muz. F. Witt. Su dainuojamomis dainomis supažindino Aldona Tamulionienė.

Rašytojo Balio Gražulio novelę "Skambutis" paskaitė aktorius Vytautas Ogilvis. Jis ją taip vykusiai ir gražiai paskaitė, kad net keletą kartų klausančiųjų tarpe sukėlė juoką.

Prieš vaišes turiningą ir gerai paruoštą maldą sukalbėjo Šv. Antano parapijos klebonas kun. Alfonsas Babonas.

Stefanija Kaunelienė vaišių metu perskaitė gautus raštu sveikinimus. Sveikino: Lietuvių Žurnalistų S-gos pirmininkas Jurgis Janušaitis iš

Floridos, Detroito Švyturiečiai, "St. Butkaus" šaulių kuopa, Detroito Lietuvių Organizacijų valdybos pirmininkas dr. Algis Barauskas, Detroito Lietuvių Kultūros klubo pirmininkas Antanas Musteikis, Antanas Beleška iš Čikagos, Lietuvių Melodijų vedėjas Algis Zapparackas. Žodžiu sveikino B. Gražulio sūnus Rimas su savo dviem dukrelėmis ir įteikė dovaną meninę lietuviškais ornamentais lėkštę.

"St. Butkaus" šaulių kuopos narė Eugenija Bulotienė apjuosė B. Gražulį lietuviška juosta, o L.Ž.S-gos Detroito skyriaus pirm. Vytautas Kutkus įteikė lietuvišką albumą.

Stefanija Kaunelienė supažindino su B. Gražulio dalyvaujančiais pagerbime giminaičiais. Dalyvavo jo sūnus Rimas, Rimo žmona Nijolė ir jų dvi dukrelės, Vilija ir Lidija, iš Chicagos: pusseserė Genė ir jos vyras Jonas Stašiai; Gražulienės Ma-

Balio Gražulio pagerbimo pobūvy, meninę dalį atliko Detroito Moterų vokalinis kvartetas, vadovaujamas muziko Stasio Slizio. Iš k. į d. Česlava Pliūrienė, Birutė Januškienė, Natalija Slizienė ir Aldona Tamulionienė. Prie pianino muz. Stasys Slizys

rijos brolis Alfonsas Ponešis, B. ir M. Gražulių krikščastūnis Vytautas su žmona Kathy Virškai. Kvies tieji svečiai: kun. K. Simaitis, Adelė Poderiėnė, Albinas ir Salomėja Grigaičiai, Pranas ir Bronė Viršilai, Adolfas ir Teresė Merkiai, Antanas Lelevičius ir Lileikiėnė Uršulė. Nepamiršo ji paminėti ir žurnalistų, kurie turėjo jiems skirtą stalą. Ten sėdėjo: Alfonsas ir Bronė Nakai, Stasys ir Erma Garliauskai, Antanas ir Bronė Sukskai ir Antanas ir Jadvyga Griniai.

Stefanija Kauneliėnė, supažindindama su Rimo Gražulio šeima, pažymėjo, kad Nijolė Gražulienė yra labai gera vertėja ir šiuo laiku ji verčia iš lietuvių kalbos į anglų "St. Butkaus" šaulių kuopos leidžiamą Sibiro kankinės Matildos Mėliėnės knygą "Kryželiai Arktikoje".

Jubilias Balys Gražulis savo žodyje paminėjo, kad jis nenusimena gyvendamas Detroitto kaimynystėje, nes jis čia turįs gerus kaimynus, kurie suruošė jam tokį puikų ir gražų 70 metų gimimo sukakties paminėjimą, pasakydamas, kad jis tų savo gimtadienių yra praleidęs daug, bet tokio, kokį šiandien jis turi, tai buvo pirmas jo gyvenime. Toliau B. Gražulis paminėjo savo šeimą, paliesdamas sūnų Rimą, jo žmonelę ir dukreles. Sūnaus žmona Nijolė yra gera vertėja, dukrelės rašo, skaito, šoka ir dainuoja. Lanko lituanistinę Donelaičio mokyklą, gražiai lietuviškai rašo ir šneka. Padėkojo už jam suruoštą pagerbimą L.Ž.S-gos p-kui Vytautui Kutkui, "St. Butkaus" šaulių kuopos pirm. Vincui Tamošiūnui, klebonui Alfonsui Babonui, Vytautui Alanui už apžvalgą, muz. St. Sližiui ir jo kvartetui, Vytautui Ogilviui, Mykolui Abariui už nupiešimą gražaus užrašo, Stefanijai Kauneliėnei, St. Matvėkiėnei už vaišių pagaminimą, žurnalistams už šio renginio garsinimą ir svečiams taip gausiai atėjusiems.

Po jo, padėką pareiškė L.Ž.S-gos Detroitto skyriaus pirm. Vytautas Kutkus ir baigiamąjį žodį tarė "St. Butkaus" šaulių kuopos pirmininkas Vincas Tamošiūnas.

Po vaišių svečiai skirstėsi namo, palikdami ant sienos kabantį Mykolo

LIETUVOS KARIUOMENĖ — LAISVĖ GYNĖJA

Iškilus kariuomenės 66 metų sukakties minėjimas Toronte

J. VARČIUS

Lietuvos kariuomenės atsteigimo 66 metų sukaktis buvo iškilmingai paminėta Toronte 1984 m. lapkričio 25 d., sekmadienį. Minėjimą surengė "VI. Pūtvio" šaulių kuopa. Pamaldos už žuvusius karius įvyko 11 val. r. Lietuvos Kankinių šventovėje. Dalyvavo su vėliavomis kuopos uniformuoti šauliai ir Katalikių Moterų draugijos narės, pasipuošusios tautiniais rūbais. Mišias koncelebravo kun. dr. Gutauskas ir kun. dr. Pr. Gaida. Atitinkamą pamokslą pasakė kun. J. Staškus. Giedojo parapijos choras, vadovaujamas muz. J. Govėdo.

Pagrindinis minėjimas, prasidėjęs 3 val. p.p., vyko Toronto Lietuvių namuose. Dalyvavo per 350 tautiečių. Iškilmės pradėtos "VI. Pūtvio" šaulių kuopos, estų ir latvių veteranų, Lietuvos savanorių-kūrėjų, skaučių "Šatrijos" ir "Baltijos" šaulių kuopos vėliavų įnešimu. Vėliavos buvo išrikiuotos salėje prie scenos. Orkestrui sugrojus Kanados himną, "VI. Pūtvio" šaulių kuopos pirm. St. Jokubaitis pasakė įžanginę kalbą, apibūdinęs šios šventės prasmę ir tikslą. Ev. kun. P. Dilys sukalbėjo minėjimui skirtą invokaciją, kurią palydėjo orkestras, pagrojęs "Marija, Marija".

Minėjimui vadovavo pirm. St. Jokubaitis, kuris po įžanginės dalies supažindino publiką su dalyvaujantais estų, latvių ir lietuviškų organizacijų svečiais. Minėjime dalyvavę kūrėjai-savanoriai St. Banelis, Vl. Kazlauskas, St. Paciūnas ir A. Zubrys buvo pagerbti prisegtais gėlių žiedais. Sveikinimo kalbas pasakė Lietuvos gen. konsulas dr. J. Žmuidzinas, estų ir latvių veteranų atstovai.

Abariaus gražų pieštą užrašą, kuriame į vainiko viduryje esančią 70 skaitlinę iš Balio Gražulio užrašo raidžių spinduliavo spinduliai. □

Pagrindinis iškilmių kalbėtojas, Trento universiteto prof. R. Vaštakas, skaitė turiningą paskaitą apie Lietuvos kariuomenės atsteigimą ir jos reikšmę kovose dėl laisvės praėityje ir dabartyje. Prelegentas paskaitos įžangoje priminė, kad Lietuvos kariuomenės atsteigimo sukakties minėjimas yra skiriamas pagerbti tuos vyrus ir moteris, kurie tautos laisvę statė aukščiau už savo gyvybę. Jie paaukoko savo dabartį už tautos ateitį, kurie beviltiškoje kovoje neprarado vilties ir savo gyvybių aukomis nurodė mums kelią į šviesesnę mūsų tautos ateitį. Iš praėities kovų aukų turime semtis stiprybės ir ryžto, nes laisvės kova nėra baigta. Nors ginklai pasikeitė, mūsų dabarties kova yra tęsinys tų pačių pirmųjų laisvės kovų tikslų.

Antroje paskaitos dalyje prof. dr. R. Vaštakas analizavo 1918 - 20 m. Lietuvos beviltišką padėtį, kai bolševikai iš rytų, bermontininkai iš šiaurės, ir lenkai iš pietų veržėsi į mūsų gimtąjį kraštą tikslu sunaikinti laisvės siekimus. Tik mūsų jauni vyrai, susibūrę į savanorių būrius, be jokio raginimo pradėjo ginti Lietuvą. 1918 m. lapkričio 23 d. silpna Lietuvos vyriausybė išleido įsakymą kurti kariuomenę ir ministerio pirm. M. Šleževičiaus 1918.XII.29 atsišaukimas į tautą padarė gilų įspūdį lietuviškoms širdims. Sujudėjo visa Lietuva. Vyrai paliko savo gimtuosius namus, apsiginklavę savais primityviais surūdijusiais šautuvais, apsirūpinę savo maistu ir drabužiais, stėjo į Lietuvos kariuomenę savanoriais. Jie pirmieji, negailėdami savo gyvybės, pradėjo sunkią kovą su Lietuvos nepriklausomybės priešais. Juos rėmė susiorganizavę šauliai, užfrontėje veikiantieji partizanų būriai ir visi Lietuvos gyventojai. Didelėmis aukomis buvo apginta Lietuvos nepriklausomybė, tik liko neišlaisvinta mūsų krašto sostinė Vilnius. Pasibaigus kovoms, Lietuva kiekvieną dieną šviesėjo, jaunimas kariuomenės tarnyboje sustiprėjo kultūriškai ir tautiškai ir buvo pasirušęs ginti savo kraštą.

Po 22 metų laisvės, Lietuva II Didžiojo karo vyksme vėl buvo pa-

← Savanoriams St. Paciūnui ir St. Baneliui sega gėles "VI. Pūtvio" kuopos šaulės: A. Pajaujienė ir J. Pečiulienė

Lietuvos Kariuomenės atkūrimo minėjime Toronte koncertuoja orkestras "Estonia", diriguoja muzikas Uno Kook.

↓
Foto nuotraukos
St. Dabkaus

vergta bolševikų, nacių ir vėl bolševikų, kurie jau daugiau 40 metų naikina mūsų kraštą žiauriausiomis teroro priemonėmis. Nors mūsų kariuomenė buvo sunaikinta pirmomis bolševikų okupacijos dienomis, bet jos paliktas testamentas mylėti savo kraštą ir ginti jos laisvę pokario metais buvo aplaistytas 50 tūkstančių žuvusių vyrų bei moterų partizanų krauju ir keletos šimtų tūkstančių tremtinių kančiomis Sibiro taigose.

Trečioje paskaitos dalyje prelegentas nagrinėjo mūsų tautiečių pareigas išeivijoje. Šiandien kova dėl Lietuvos nepriklausomybės vyksta ne su šautuvu, bet su idėja. Mūsų ginklas yra ne fizinis, bet moralinis. Šios kovos arena yra plačioji pasaulio sąžinė. Kovojuame ne mes vieni, bet visa Rytų Europa, pavergta Rusijos imperijos. Pasaulio istorijos eigoje visos imperijos, diktatūros žuvo. To neišvengs ir sovietinė imperija.

Mūsų išeivijos pagrindinis uždavinys yra išlaikyti savo tapatybę, savo tautinį jausmą, nepararasti tikėjimo mūsų tautos nepriklausomybės atstatymu. Pavergtoje Lietuvoje dvasinis tautiečių atsparumas yra stiprus ir tautinis pasipriešinimas nesuilsnėjęs. Mūsų pareiga išeivijoje neduoti priešui ramybės, neleisti sovietinei diktatūrai veikti tyliai ir slapta. Privalome demaskuoti priešų vykdomą mūsų tautos naikinimą, nuolat informuoti apie tai laisvąjį pasaulį, belstis į tarptautinę sąžinę su tiesa, su faktais, su idėjomis, kad padarytos skriaudos būtų atitaisytos ir teroru įvesta vergija būtų panaikinta. Jei šiuos uždavinius atliksime, tai išeivija pateisins savo egzistenciją dalyvaudama lietuvių kovoje dėl Lietuvos laisvės.

Oficialioji dalis, užtrukusi valandą, buvo užbaigta Lietuvos himnu. Po trumpo pertraukos vyko koncertas, kurį atliko estų dūdų orkestras "Estonia" ir mūsų torontiški solistas Algis Simanavičius. Tai buvo maloni staigmena minėjimo dalyviams, nes pagrindiniai koncerto atlikėjai buvo mūsų to pačio likimo draugai kaimynai, kurie paruošė lietuviškų dainų, maršų programą. Orkestre grojo 27 muzikantai įvairiais instrumentais:

Brocktono, Mass. meras Carl D. Pitaro priima iš J. Stašaičio dovaną — knygą "Lithuania 700 Years". J. Rentelio nuotr.

klarnetais, trompetėmis, fleitomis, saksofonais ir kitais.

Koncertą pradėjo orkestras populiariu muz. B. Jonušo maršu "Ramovėnai žengia". Po nuotaikingo maršo, solistas A. Simanavičius, pritariant orkestrui, padainavo muz. M. Petrausko "Kur tas šaltinėlis", R. Rodgers "Prieblandoj žavingoj" ir C. Verdi operos "La Traviata" ariją "Palikau tėvų kapus". Antrą koncerto dalį sudarė orkestro atliktas lietuvių dainų popuri "Trimito aidai", kurių muziką instrumentavo A. Pralgus. Šis orkestras daugeliui priminė nepriklausomos Lietuvos šaulių reprezentacinius orkestrus, kurie dalyvaudavo ne tik iškilmingų švenčių eitynėse, bet ir suruošdavo gražius koncertus parkuose bei salėse.

Programos atlikėjams širdingą padėką pareiškė programos pranešėjas pirm. St. Jokubaitis ir publika audringais plojimais. Minėjimo uždarymo žodį tarė KLB Toronto apylinkės valdybos pirm. A. Vaičiūnas, pareiškęs padėką rengėjams ir dalyviams. Jo kalbą palydėjo "Estonia" orkestras, darniai pagrojęs muz. B. Jonušo maršą "Šėriau žirgelį". □

"MARTYNO JANKAUS" ŠAULIŲ KUOPA BROCKTONE, MASS, PAMINĖJO LŠST 30 M. ATKŪRIMO SUKAKTĮ

Gruodžio 1 d. vakare, Sandaros salėje, "Martyno Jankaus" šaulių kuopa suruošė LŠST Atkūrimo 30 metų minėjimą. Į minėjimą atsilankė labai daug iš arti ir toli svečių — lietuvių ir kitataučių: Brocktono Šv. Kazimiero parapijos klebonas kun. Petras Šakalys, Providence, RI, kolegijos profesorius dr. Antanas Jurgelaitis, O.P., "Trakų" rinkt. kapelionas kun. Rafaelis Šakalys, OFM, Brocktono miesto meras Carl D. Pitaro su žmona, Vandens ir Kanalizacijos viršininkas Frank Wallen-Volungevičius su žmona, kaunselmanas F. Gauss, Att. W. Pribušauskas, miesto saugumo bei švietimo viršininkai ir pareigūnai, Šaulių S-gos įkūrėjo vaikaitis Vaidievis Mantautas, "Trakų" rinktinės Naujojoje Anglijoje pirminink V. Bajerčius su žmona ir kiti valdybos nariai. "Trakų" rinktinę sudaro: Bostono "Jono Vanagaičio", Worcesterio "Dr. Vinco Kudirkos" ir Brocktono "Martyno Jankaus" šaulių kuopos. Dalyvavo visų kuopų atstovai. Džiaugėmės Aldona ir Kazimieru Buivydais iš Carlisle, Mass.

Prof. dr. V. Mantautas kalba svečiams

Minėjimui pirmininkavo "Martyno Jankaus" kp. pirm. inž. Juozas Stašaitis. Pasveikinęs visus, jis pravedė trečiosios kartos lietuvių, Brocktono Vandens ir Kanalizacijos viršininko, Frank Wallen-Volungevičiaus pagerbimą. Šis jaunas ir darbštus, Lietuvą ir lietuvius mylįs, JAV atsargos plk., kasmet išrūpina leidimą, kad vasario 16 dieną miesto centre esančioj Parkway aikštėje plėvėsuotų Lietuvos vėliava, kurią jis pats padovanojo. Be to, tuo metu vieną ar dvi savaites ta aikštė vadinama Mindaugo aikštė. Tai liudija lentelės įrašas. Vasario 16 d. jo įstaigoj būna jo ir jo žmonos paruoštos lietuviškos vaišės. Į vaišes atvyksta aukštieji miesto pareigūnai: meras, saugumo, švietimo ir kitų skyrių viršininkai, jo įstaigos tarnautojai ir pakviestieji lietuviai.

Šiame "Martyno Jankaus" šaulių kp. suruoštame pobūvyje šauliai gražiai ir vertai pagerbė Frank Wallen. Pirm. J. Stašaitis pasveikinęs, pristatęs svečiams, Pranui Volungevičiui įteikė šv. Kazimiero jubilieji-

nių metų sidabrinį medalį, įremintą sveikinimo adresą ir visi audringai sugiedojo Ilgiausių metų. Visų lietuvių vardu J. Stašaitis sveikino merą Carl D. Pitaro ir jam įteikė dovaną — knygą "Lithuania 700 Years" su joje įdėta lietuviška juostele. Padėkojo Onai Gureckienei už ypatingą pasidarbavimą ruošiant šį LŠST atkūrimo 30 metų sukakties minėjimą. Ona Gureckienė su vyru šios sukakties proga įteikė \$100 dol. čekį Lietuvų katedros išlaikymui.

Buvo iškvietos vaišių suruošėjos šeimininkės: vadovė St. Gofensienė, Ona Eikinienė, Marytė Jurkštienė ir M. Sakadauskienė. Jas visas apdovanojo knygomis.

Trumpai prisimintas prieš savaitę į amžinybę išlydėtas buv. Brocktono lietuvių kilmės meras David Crosby. A. A. Crosby pastangų dėka miestas turi gerą susisiekiimo sistemą, į priemiesčius bei kitus miestelius kursuoja patogūs autobusai. Autobusų stotis apšodinta medžiais. Atnaujinta miesto rotušė, miesto centras išpuoštas naujais pastatais. Visam miesto centro pagražinimui išrūpino iš Federalinės valdžios lėšas, pasko-

Svečiai prie stalo; iš k.: pirm. inž. J. Stašaitis, kleb. kun. P. Šakalys, meras Carl D. Pitaro, jo žmona, ponja Wallen, Frank Wallen, counselman F. Gauss, už jo nematomas Atty. W. Pribušauskas, prof. dr. kun. A. Jurgelaitis, O.P. ir priešais — kun. R. Šakalys; už jo dr. V. Mantautas. J. Rentelio nuotraukos.

las. Deja, trumpai jis galėjo džiaugtis, anksti ir netikėtai mirė.

Kalbėjo prof. dr. Vaidievis Mantautas, meras Carl Pitaro sveikino susirinkusius ir dėkojo už dovaną. Gražiai ir jautriai Frank Wallen padėkojo už jo pagerbimą ir tokias brangias dovanas.

Po oficialiosios dalies sekė meninė. Trečiosios kartos lietuvaite Ona Ambrazytė-Ferrini padainavo: "Kur bakūzė samanota", "Šlama šilko vėjas", "Tėviškėlė" ir "Daug, daug dainelių". Pianinu solistę palydėjo Marytė Blaževičiūtė - Crowley, Šv. Kazimiero bažnyčios vargonininkė. Jos vedamame parapijos chore O. Ferrini atlieka solo partijas sekmadieniais ar kitomis progomis lietuviškųjų pamaldų metu.

Pobūvio vadovas pakvietė kleboną kun. P. Šakalį malda pradėti vaišes. Pasisotinus buv. ilgametis "Martyno Jankaus" kp. pirm. Romualdas Bielikavičius pravedė dovanų paskirstymą - loteriją. Ant ilgo stalo buvo išrikiuotos knygos, tautodailės dirbiniai ir stipriųjų gėrimų bonkos. Vi-soje salėje vyko judėjimas.

Buvo ir graži staigmena: Sofijos Stašaitienės gimtadienis. Rinktinės valdyba jai įteikė dovaną, o svečiai sugiedojo "Ilgiausių Metų". Iki vidurnakčio sekė smagūs šokiai, grojant geram orkestrui.

Sekančią dieną, sekmadienį, gruodžio 2 d. LŠST atkūrimo 30 metų minėjimas buvo tęsiamas toliau. Apie tai parašys bostoniškiai.

E. Ribokienė

PAMINĖTA L.Š.S.T. ATKŪRIMO SUKAKTIS

LŠST "Trakų" rinktinė N. Anglijoje, pamipėjo šaulių sąjungos atkūrimo išėivijoje 30 metų sukaktį.

1984 metų gruodžio mėn. 2 d. 10, 15 val. Šv. Petro lietuvių parapijos bažnyčioje, So. Bostone. Mišias už žuvusius šaulius, savanorius-kūrėjus ir partizanus kovoje už Lietuvos laisvę, aukojo rinktinės kapelionas kun. Rafaelis Šakalys, O.F.M. ir pasakė tai dienai pritaikytą labai gražų pamokslą. Tuojau po pamaldų, bažnyčios salėje vyko minėjimas. Vėliavas įnešus, rinktinės pirm. Vladas Bajerčius pradėdamas minėjimą, pakvietė vietos Šv. Petro parapijos kleboną

kun. A. Kontautą sukalbėti invokaciją. Po invokacijos pirm. V. Bajerčius nupasakojo kaip žiauriai buvo 1940 metais likviduoti LŠS-ga ir jos nariai - šauliai ir šaulės buvo areštuojami, žiauriai kankinami, uždaromi į kalėjimus ir išvežami į Sibirą. Bet vistiek kai kam pavykė ir išsisaugoti ir išvykti į laisvą Ameriką ir kitus kraštus. Baigdamas savo atidaromąjį žodį, paprašė atsistojimu pagerbti visus žuvusius. Po pagerbimo žuvusių, pakvietė "J. Vanagaičio" kuopos g.š. "Martyno Jankaus" Brocktone kuopos pirm. inž. J. Stašaitį tarti žodį apie atkūrimą LŠST Amerikoje. J. Stašaitis labai vaizdžiai nupasakojo kokiais rūpesčiais ir žygiais buvo atsteigta LŠST, pabrėždamas, kad tuo reikalu daugiausiai rūpesčių ir darbo įdėjo Pūtvytė-Mantautienė su savo vyrų Mantautu. Tuoj josios sūnus profesorius dr. Vaidevutis Mantautas ėmėsi iniciatyvos ir daug, daug tuo reikalu dirbant pavyko atsteigti LŠST. Pirmoji kuopa įsisteigė Kanadoje. Po J. Stašaičio paskaitos buvo trumpa meninė dalis, kurioje solistas Benediktas Povilavičius savo gražiu balsu, akomponuojant prof. kompoz. J. Kačinskui, padainavo keletą tai dienai pritaikytų gražių dainų. Publikai ilgai plojant padainavo dar vieną ariją iš Mozarto operos "Užburtoji Fleita". Pabaigai sugiedota Amerikos ir Lietuvos himnai.

Pasibaigus minėjimui rinktinės pirm. Vl. Bajerčius visiems šauliams, šaulėms ir svečiams, kurie prisidėjo pinigais ar darbu prie ruošiamo minėjimo nuosirdžiai padėkojo, paprašydamas visus susirinkusius pasilikti, pasivaišinti ir kiek sąlygos leidžia pabuvoti kartu su šauliais. Vaišės užtruko ilgoką laiką.

V.B.

DETROITO ŠAULIAI

Gruodžio 13 d. Kazimiero Sragausko namuose įvyko "St. Butkaus" šaulių kuopos valdybos posėdis. Posėdyje dalyvavo: kuopos pirmininkas Vincas Tamošiūnas, kapelionas kun. Alfonsas Babonas, vice-pirmininkas Edvardas Milkus, sekr. Lidija Mingėlienė, izd. Metaf Baukys, Tremties Trimito redaktorė Stefa Kaunelienė ir valdybos nariai: Kazimieras Sragauskas, Alfonsas Lukas ir Antanas Grinius.

Posėdyje buvo aptarti Sibiro kankinės Matildos Mėlienės parašytos knygos "Kryželiai Arktikoje" į anglų kalbą vertimo reikalai. Knygą verčia Nijolė Gražulienė.

"Švyturio" jūrų šaulių kuopos pirmininkas Bronius Valiukėnas, jų kuopos izdininkui Vincui Rinkevičiui mirus, perdavė neparduotas 36 "Outpost of Freedom" knygas. LŠST pirmininkui K. Milkovai-

čiui sutikus, šios knygos dabar vietoje 15.00 dol. pardavinėjamos po 5 dol. Kelios čia pat buvo parduotos.

Kuopos sekretorė L. Mingėlienė referavo apie daromus žygius išrūpinti, "St. Butkaus" šaulių kuopai "taxų exemption" Reikalas eina prie galo ir tikimasi tą greit gauti.

Kuopos izdininkas M. Baukys apibūdino kuopos finansų stovį. Stovis yra geras.

Vasario 16 gimnazijos būrelių 55 - 56 vadovas Kazys Sragauskas pranešė, kad 1984 metais surinko ir per Balfą Vasario 16 gimnazijai pasiuntė 929.00 dol.

Kuopos metinis susirinkimas bus susauktas 1985 m. vasario 20 d. Jame bus renkama ir kuopos valdyba dviem metams. Dalyvavusieji pažadėjo jį renkama naują valdybą kandidatuoti.

Posėdžiui pasibaigus ir kun. A. Babonui sukalbėjus maldą turėjome vaišes, kurias parūpino V. Tamošiūnas ir jo talkininkės.

Bendros Kūčios

Detroito, kaip tradicija "Švyturio" jūrų šaulių kuopa jau kelinti metai iš eilės ruošia bendras Kūčias. Tokios Kūčios šiais metais įvyko Šv. Antano parapijos buvusioje mokyklos klasėje. Kampe stovėjo maža gražiai papuošta Kalėdų eglutė, o stalai buvo padengti baltomis staltiesėmis.

Kūčias pradėdant kuopos pirmininkas Bronius Valiukėnas pasveikino į Kūčių vakarienę atvykusius svečius pabrėždamas, kad Kūčios ir Kalėdos yra tradicinė šeimos šventė, kurią Lietuvoje visi labai gražiai švęsdavome. Dabar lietuviai ir mūsų šeimos daugumoje išblaškytos po visą pasaulį ir tas šventes švęsti šeimoje nėra įmanoma. Šauliai šių švenčių metu jungiasi į vieną didelę šeimą ir bendrai švenčia šią šventę, kurioje mes ne tik pavalgome Kūčių vakarienę, bet susėdę prie stalų prisimename savo tėvynę Lietuvą, joje paliktus ir vergiją nešančius brolius, seseris, Sibiran išvežtuosius ir psichinėse ligoninėse kankinamus.

Taręs žodį pakvietė parapijos kleboną kun. Alfonsą Baboną ir "St. Butkaus" šaulių kuopos pirmininką Vincą Tamošiūną už žuvusius dėl Lietuvos laisvės Kūrėjus-Savanorius, šaulius, partizanus ir dabar kovojančius uždegti dvi žvakutes. Sofija Sirutienė padėklamavo Sibiro nežinomo poeto eilėraštį "Prie Kūčių stalo". Kun. Alfonsas Babonas sukalbėjo maldą ir paskaitė Kūčių dienai skirtą evangeliją. Po to, plotkelių laužymu pradėjome Kūčių vakarienę. Laužime plotkėles ir vieni kitiems linkėjome Linksmų Kalėdų Švenčių ir Laimingų Naujųjų Me-

ty! Kūčios maisto patiekalais buvo gausios. Kiek ten valgių buvo nepaskaičiavau.

Lietuvių Vilniaus Krašto Sąjungos pirmininkas Albertas Misiūnas paskaitė šiai šventei paruoštą kalbą, kurioje jis Kūčias sujungė su tautiniais jausmais. J. Kinčius pasveikino su šventėmis ir palinkėjo linksmų ir laimingų Naujųjų Metų Šv. Antano parapijos aukų rinkėjų vardu. Sofija Sirutienė padeklamavo Bernardo Brazdžionio eilėraščių "Šaukiu aš Tau tą".

Jauna mergytė Elzbieta Grigutyte, atvykus su motina iš Suvalkų trikampio padeklamavo "Lietuvos šalėlėje". Ji nuo svečių susilaukė daug katučių.

Stefanija Paulikienė padėjo savo talkininkėms — prie šių Kūčių paruošimo prisidėjusioms: Sofijai Sirutienei, Liudai Macionienei, Onai Kaselienei, Onutei Selenienei, jos dukrelei Lidijai Selenytei ir kitoms.

Liudas ir Onutė Seleniai gyvendami Ann Arbor ne tik kad atvyko į Kūčių vakarienę, bet su savo dviem dukrelėmis talkininkavo maistą į stalus paduodant ir po Kūčių vakarienės suplovė ir sutvarkė visus indus.

Paskutinis, Kūčių paruošėjoms, jų talkininkėms ir svečiams gausiai į Kūčių vakarienę atsilankusiems, padėjo kuopos pirmininkas Bronius Valiukėnas, pasveikino su Kalėdų šventėmis ir palinkėjo linksmų ir laimingų Naujųjų Metų!

A. Gr.

ČIKAGOS JŪRŲ ŠAULIŲ KŪČIOS

"Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopa, jau daugiau kaip dvidešimt metų sėkmingai besireiškianti šauliškoje veikloje Čikagoje, š.m. gruodžio m. 16 d., savo nariams, šeimoms, rėmėjams ir svečiams surengė tradicinį prieškalėdinį renginį, Kūčių vakarienę, kurioje dalyvavo netoli dviejų šimtų asmenų, atvykusių kartu su jūrų šauliais artėjančių Šv. Kalėdų pasitikti.

Tą dieną maloniai visus nuteikė šaulių salėje pastatyta didinga, gražiais lietuviškų ornamentų šiaudinukais papuošta Kalėdų eglutė, prie jos stovintis, Lietuvos himno žodžiais išaustu takeliu padengtas, stilizuotu kryžiumi su šešiomis žvakutėmis dekoruotas staliukas ir paruošti Kūčių tradiciniais valgiais apkrauti stalai. Atvykę į šį renginį jautė šiltą, šeimyninę ir malonią nuotaiką, kurios dvasioje buvo pradėta vakaro programa.

Visiems susėdus prie stalų, pasveikinę taip gausiai susirinkusius, Kūčių vakarienės programą pradėjo "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopos pirmininkas E. Vengianskas, kviesdamas atsistojus iš-

klausti kuopos parengimo vadovo V. Utaros skaitomą Tėvynės Prisiminimo tekstą ir minutės susikauptimu prisiminti bei pagerbti šio renginio išvakarėse staiga ir netikėtai mirusių kuopos vicepirmininką A.A. Petrą Malėtą. Jo garbei ir amžinam atminimui, LŠST vyr. kapl. Tėv. J. Borevičius uždega žvakutę. Pagal nusistovėjusią Kūčių Vakarienės tradiciją, toliau uždegamos kitos žvakutės, kurias programą vedančio kviečiami uždega: žuvusiųjų Lietuvos laisvės kovose karių, partizanų ir šaulių prisiminimui — gen. št. plk. K. Dabulevičius, už kenčiančius okupanto priespaudoje, persekiojamus ir išstremime esančius brolius bei seses — DLK Birutės Dr-jos pirm. p. M. Tumienė, mirusių "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopos narių prisiminimui — buv. nepriklausomybės laikų šaulė ir kuopos moterų vadovė — A. Janušauskienė, už visus gimines bei artimuosius pavergtoje Tėvynėje — "Vytauto Didžiojo" šaulių rinkt. pirm. V. Išganaitis ir visų lietuvių jūreivių šiandieną po svetimų valstybių vėliavos plaukiojančių plačiuose pasaulio vandenynuose, prisiminimui — jūr. kpt. kuopos narys Br. Krištopaitis.

Po šių prasmingų ir giliai jaudinančių žvakučių uždegimo apeigų, taręs keletą žodžių, LŠST pirmininkas K. Milkovaitis įžiebė, įvairiaspalvėmis šviesomis sužibusią, kalėdinę eglutę, skelbiančią visiems Šv. Kalėdų džiaugsmą, žemėje taiką bei ramybę ir jungiančią visus į bendrą lietuvišką šeimą. "Lietuva Brangi" giedamos giesmės garsais baigiamos įspūdingos žvakučių uždegimo ir kalėdinės eglutės įžiebimo tradicinės apeigos.

Kūčių vakarienės vaišės pradėdamos Tėv. J. Borevičiaus maldomis ir visų dalyvių bei vakarienės palaiminimu. Sugiedojus kalėdinę giesmę, pagal nusistovėjusius papročius, laužiamos plotkelės, linkime vieni kitiems linksmų bei džiaugsmingų Šv. Kalėdų ir sėdame Kūčių vaišėms.

Šios, savo dvasia skirtingos nuo kitų, vaišės buvo gausios patiekalais. O jų buvo net keturiolika ir viskas su pasniku. Ant stalų buvo — pradant kelių rūšių silkėmis, įvairiomis žuvmis, keliolika daržovių mišrainių, vienokių ar kitokių grybų, įvairių želatino gaminių, tradicinių slyžikėlių, kavutė, pyragai ir baigiant — raudono bei balto skanaus vynelio užsigerti. Ir visa tai, jūrų šaulių moterų kulinarijos sugebėjimo išdava, kuriomis jos tikrai gali pasididžiuoti.

Kiek užkandus ir pasivaišinus, artėjančių Šv. Kalėdų ir Naujųjų 1985-ųjų Metų proga, daukantėms tarė sveikinimo ir linkėjimų malonų žodį LKVS "Ramovės" Čikagos skyriaus pirmininkas K. Juškaitis

ir LDK Birutės Draugijos pirm. p. M. Tumienė, kuri ir \$100.00 savo asmeninę auką — dovaną "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopos veiklos reikalams įteikė. Taip pat, ir viena kuopos narė, buvusi nepriklausomos Lietuvos laikų šaulė, pageidavusi jos pavardės neskelbti, dovanuoja kuopai \$100.00. Malonūs sveikinimai bei linkėjimai jūrų šauliams ir dovanos dalyvavusių gausiais plojimais buvo palydėtos. Birutininkėms, ramovėnams ir S-gos Pirmininkui, už malonius sveikinimus ir visiems šiame prieškalėdiniame renginyje gausiai dalyvavusiems, "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopos vardu, kartu su Šv. Kalėdų bei Naujųjų Metų sveikinimais, nuoširdžią padėką išreiškė kuopos pirm. E. Vengianskas.

Staiga, salėje suskamba skardūs atvykstančio Kalėdų Senelio (V. Zinkaus) skambinamo varpo garsai, kuris su dovanų didžiausiu maišu ant pečių atvyko į Šaulių namus. Salėje didžiausias sujudimas. Kalėdų senelis, jūrų šauliams J. Marui ir N. Martinkui padedant, dalina dovanas... Pirmiausiai kviečia plk. K. Dabulevičių įteikti, užsilikusią po šaudymo varžybų pulkininko skirtą, puikią pereinamąją dovaną ją laimėjusiam j.š. A. Aleksandravičiui. Kitas dovanas gauna visi — dideli ir maži, kas tik tų dovanų buvo vertas. Taip kad beveik neliko nei vieno, kuris nebūtų Kalėdų Senelio apdovanotas.

Kalėdų Seneliui dovanas išdalinus ir visiems skaniai prisivaišinus, pritilo kalėdinės muzikos garsai. "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopos tradicinės Kūčių vakarienės vaišės, praėjusios su pasisekimu, buvo baigtos. Dalyvavę, pakilioje šventinėje nuotaikoje, dėkingi Čikagos jūrų šauliams, kas sau, skirstėsi į namus.

Po šio prieškalėdinio renginio, už kelių dienų, gruodžio m. 22 d., daukantėnai, penkiolika vyrų ir moterų, vyksta su dovanomis į Šv. Šeimos lietuvių senelių prieglaudą, Lemont, Ill., ten rudėjančias dienas išgyvenančius lietuvius ir seses Kazimierietes su Šv. Kalėdomis pasveikinti, senelius aplankyti ir juos vienatvėje paguosti. Visi 110 gyvenantieji senelių buvo aplankyti ir apdovanoti mažomis dovanėlėmis, "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopos vardu, ir Šv. Kalėdų proga namų administratorei įteikta \$50.00 auka.

Tuomi "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopa baigė savo 1984-ųjų metų sėkmingos veiklos pynę, ir, viltingai žvelgdama į ateitį, pasitinka Naujuosius, 1985-sius metus.

J.Š.

— Amerikiečių ginkluotų jėgų aukštos technologijos priemonių ir ginklų sistemoje, daug dėmesio skiriama rankinių ginklų naudojimo parengimui — greitam ir tiksliam šaudymui. Nuo II Pas. karo pabaigos iki paskutiniųjų kelių metų kovotojų apmokymas naudoti rankinius ginklus buvo neveiksmingas — “senu būdu”, tik paskutinių trijų metų bėgyje buvo sudaryta ir vykdoma nuosekli programa, pagamintos ir naudojamos modernios priemonės kovotojų paruošimui greitam ir tiksliam rankinių ginklų panaudojimui. Pagrindą sudaro nuosekli treniruotė, susidedanti iš: 1) elementarinio individualaus paruošimo naudoti ginklus ir jų galingumo pritaikymo; 2) grupinio kovotojų šaudymo telktime ugnimi; 3) pavienio kovotojo parengimo kautynių šaudymui; 4) grupinio kovotojų kautynių šaudymo pasiskirstant taikinius. Pirmieji du parengimai atliekami klasėje ir šaudyklose žinomuose atstumuose, tarp 50 ir 300 metrų; kautynių šaudymai atliekami taktinėse aplinkybėse, daugiausiai, organizuoti, galimai panašesnėse kautynių sąlygoms. Šaudyklose kovotojas privalo pats susirasti reikalingas taikymo ir šūvio paleidimo pataisas skirtame tam pratimo šūvių skaičiuje. Po nesėkmingo pratimo nagrinėjamos instruktoriaus pastebėtos klaidos ir po to, kovotojui duodama galimybė “pasitaisyti” iki kovotojas pats pastebi daromas paklaidas ir jas pataiso. Taikiniai dažniausiai būna judantys atstumo ir krypties atžvilgiais. Šaudmenų taupymui, taikymo ir šūvio paleidimo apmokymui naudojami elektroniniai įrenginiai, kurie, “paleidus šūvį”, tam tikrais signalais parodo taikinyje kludymus, tokiu būdu kovotojo “prishišaudymas” vyksta trumpesniu laiku ir “kautynių šaudymui” lieka daugiau “šūvių”. Kautynių šaudyme taikiniai įvairiuose atstumuose valdomi radio bangomis (pav. tankai, apmokant kovo-

tojus veikti su prieštankiniais rankiniais ginklais) iki 4000 metrų atstumo, kurių kludymai atžymimi taip pat radio matomais, arba girdimais radio signalais. Šalia šaudymo parengimo, kovotojas privalo nežinomoje vietovėje pasirinkti ir paruošti tinkamą poziciją, surasti taikinius, nustatyti jų taktinę pirminę svarbą, orientuotis atstumuose ir, pagal duodamas aplinkybes, savistoviai valdyti ir koreguoti ugnį. Grupiniuose pratimuose atskiras kovotojas privalo sekti ir koreguoti savo kludymus, bendro grupės taikinio atžvilgiu (tam tikslui kovotojas turi atatinkamas priemones pritaikytas ginkluose), tikslu trumpiausiu laiku pastebėti taikinį ir mažiausiu šaudmenų skaičiumi išvesti taikinį, iš rikiuotės. Kautynių šaudymo pratimuose, kaip ir parengiamuose šaudyklose — šovinių skaičius ribojamas; kovotojui, arba grupei nesėkmingai šaudant, po instruktoriaus pastabų ir išsiaiškinimų, šaudymo pratimas tuojau pat kartojamas. Pavienis ir grupinis šaudymo apmokymas vykdomas visokiame ore ir visokiu laiku, neatsižveigiant į aplinkybių sunkumus. Šaudymo parengimas atliekamas su moderniomis taikymo ir sekimo priemonėmis, su jų dalimi, arba visiškai be jų (skaitantis su priemonių gedimo, arba

jų sunaikinimo galimybėmis). Naudojant minėtą šaudymo parengimo sistemą trumpu laiku atsiekta didelis taiklumo pagerėjimas.

— Italai pastatė, 1980 metais Irako užsakytus už \$2 milijonus karo laivus: 4 fregatas, 6 korvetes, 1 tiekimo, ginkluotus artimo našumo raketomis. Naujus laivus į Irako uostus plukdo patys irakiečiai. Tuo pačiu metu italai stato Irake liejyklas ir Persijos įlankoje uostus.

— Prancūzai pagamino naują vidutinio tipo (40 tonų) AMX-40 tanką, varomą 1500 a.j. specialiai pritaikytu VX8 dieselio kompaktiniu varikliu. Tankas ginkluotas 120 mm begraiztvinu pabūkle su 36 sviedinių, arba raketų vežiojamu ištekliumi, ir 20 MM “GIAT FZ automatiniu pabūkle. Tankas pasižymi dideliu paslankumu ir gera automatizacija, pritaikyta ateities judrioms kautynėms.

— “Pugeot” firma, tankų palydai pagamino pėstininkų šarvuotį P4, atsparų 7,62 mm kulkoms, pritaikytą vežioti šešis kovotojus pilnoje kautynių aprangoje; turi radio ir radaro įrengimus. P4 gali būti panaudotas tiekimui, arba ambulanšui su dviem neštuvais ir sanitariniu personalu. P4 tinka važiuoti visokiais keliais ir laukais. □

Amerikos karys šaudymo apmokyme. Greta jo elektroninis “instruktorius”

Afganistane laisvės kovotojai prie nesprogsios rusų bombos.

AFGANISTANAS

1984 m. gruodžio pabaigoje daug kur buvo prisiminta penkių metų sukaktis nuo sovietų ginkluotų jėgų invazijos Afganistaną, paminėtos afganistaniečių laisvės kovotojų nesiliaujančios nelygios kovos ir pasipriešinimas prieš okupanto nežmonišką terorą siekiant kraštui laisvės.

Gruodžio 27 d. išvakarėje J.A.V. prezidentas Reaganas specialiu raštu paminėjo penkių metų sukaktį nuo sovietų ginkluotų jėgų invazijos į Afganistaną (1979.XII.27), pabrėždamas, kad "mes negalim tylėti dėl ginkluotos Afganistano okupacijos ir mūsų balsas privalo pasiekti kitas valstybes, kad būtų sustabdytas brutalus konfliktas. Penkis metus sovietų armija tęsia karą su religingais, legendariniai drąsiais afganistaniečiais ir dar nesimato galo, nors sovietų ginkluotos jėgos atsidūrė akligatvyje." Toliau sakoma apie rusų rankomis pastatytą Afganistane marksistinę vyriausybę, kurią palaiko 115,000 sovietų karių ginklais. Ši tragiška padėtis gali būti išspręsta pagal Jungt. Tautų nuostatus: atitraukti iš Afganistano visas okupacines ginkluotas jėgas ir civilinės sovietų administracijos personalą; grąžinti visus pabėgėlius; praveisti laisvus rinkimus. "Amerikiečiai nepamiršo drąsių afganistaniečių kovos prieš pavergėjus, . . . ir parems jų garbingą kovą", baigiamas padrašinantis pareiškimas. Gruodžio 27 d. vykdamas atostogų, Los Angeles aerodrome prezidentas pareiškė korespondentams: "Nėra pateisinamos priežasties galingos Sovietų Sąjungos veiksams prieš Afganistano gyventojus. Šiandien yra sukaktuvinė gėdos diena".

Ta pačia proga kai kurių senatoriai pasisakė dėl nepakankamos medžiaginės ir ginklų paramos Afganistano pabėgėliams ir laisvės kovotojams, nes jų turimi

ginklai yra nepakankami ir atsilikę, senos kiniečių arba rusų gamybos; trūkumas modernių priemonių ir šaudmenų laisvės kovotojų padėtį labai sunkina. Buvo kritikuojamas ir State Departmentas, kad neparūpina paramos civiliams gyventojams nukentėjusiems nuo rusų bombardavimų ir gyvenviečių bei turto deginimų. Sen. Humphrey siūlo sudaryti kovojantiems afganistaniečiams pagalbos programą, kuri šiuo metu yra visai nepakankama.

Kelios J.A.V. radio, TV stotys ir kai kuri spauda paminėjo penkių metų Afganistano okupacijos sukaktį, bendromis apžvalgomis pajavairindama ginkluotų kovų vaizdais; pav. WOR stotis rodė rusų tankų voras užimant Kabulą okupacijos pradžioje; vėliau menkai ginkluotas šautuvais partizanų grupes; NBC rodė korespondento filmuotus vaizdus Afganistano vietovių rusų lėktuvų bombomis išgriautų ir sudegintų gyvenviečių likučiais, afganistaniečių laisvės kovotojų grupes su senais rankiniais pėstininkų ginklais, benamių-bėglių skurdų gyvenimą kalnų olose, be maisto, kur sergantys, ar dujomis apnuodyti, palikti be medicinos pagalbos.

Sovietinė spauda sukaktį minėjo kaip sėkmingą paramą teikiamą Afganistano liaudžiai ir kapitalistų nesėkmingas pastangas drumsti Afganistano gyventojų ramų gyvenimą. Afganistane sovietų ir Afganistano vyriausybės karinės jėgos jau keletą dienų prieš gruodžio m. 27 d. buvo parengties stovyje, nes buvo tikėtasi laisvės kovotojų didesnių užpuolimų visame krašte. Tam buvo pagrindo, nes paskutinėmis gruodžio m. savaitėmis laisvės kovotojai visame krašte beveik kiekvieną dieną puldinėjo kariuomenės postus, transporto voras, minosvaidžiais apšaudė

aerodromus, norėdami pademonstruoti pasipriešinimą nesėkmingai penkių metų okupacijai.

Ta pačia proga Afganistano sukilėlių vadai, Pakistane esančiose pabėgėlių stovyklose, pareiškė, kad penkių metų sunkios išsilaisvinimo kovos su kiekviena diena vedė į bendrą pasipriešinimą okupantui, nors skirtumai tarpe afganistaniečių genčių, religijų ir politinių pažiūrų tebėra, penkių metų laikotarpis yra trumpas, nes kraštas šimtmečiais buvo pasiskirstęs grupėmis. Nežiūrint to apjungimas visų grupių bendrai kovai vyksta sparčiau su bendru šūkiu "išvaryti bedievius okupantus iš mūsų krašto!" (S. Ledger, dec. d 8.84) Sovietų ginkluotos jėgos penkių metų bėgyje naikino afganistaniečių gyvenvietes, jų turtą, žudė civilius gyventojus, išstūmė milijonus afganistaniečių iš jų krašto į Pakistano, Irano ir Kinijos bėglių stovyklas, kur jie su viltimi laukia dienos kada galės grįžti į laisvą gimtąjį kraštą.

Gruodžio m. (1984 m.) pabaigoje Kinijoje lankėsi sovietų delegacija tartis dėl ekonominio bendravimo tarp dviejų didžiųjų valstybių. Savaitę užtrukusių derybų pabaigoje, kiniečių atstovas pareiškė sovietams, kad sėkmingam abiejų kraštų bendradarbiavimui reikalingos trys sąlygos: — atitraukti iš Afganistano sovietų okupacines jėgas; sustabdyti Vietnamui teikiamą paramą Kambodijos okupacijai; sumažinti sovietų laikomas didesnes ginkluotas jėgas prie Kinijos šiaurinės sienos.

Afganistane sužeisti raudonosios armijos kariai gabenami į Rytų Vokietiją gydymui; pasveikę paliekami Rytų Vokietijos okupaciniuose raudonosios armijos daliniuose. □

Afganistano Laisvės kovotojų atstovai pas J.A.V. prezidentą R. Reaganą audiencijoje 1983 m.

MOKSLAS IR TECHNIKA

Vertingos medžiagos vandenyno dugne

Amerikiečių ekspedicija, tyrinėjusi Ramiojo vandenyno dugne vadinamą "Grand Ridge" 10,000 pėdų gylio "griovį", kuris yra apie 200 km nuo šiaurinės Kalifornijos, Oregono ir Vašingtono vakarinių krantų atrado metalų, kuriuose yra dideli kiekiai platinos. Mažais kiekiais platinos randama Kanadoje, J.A.V., Kolumbijoje, pietų Afrikoje, Uralo kalnuose ir kt. Jos kasdieną kylančioje technologijoje nepakanka — pramonėje platina labiau reikalinga netu auksas, todėl ir kaina už platiną yra pasakiška: uncija — apie 1000 dolerių. Metuose platinos iš viso iškasa ma virš 3 milijonų uncijų (troy), t.y., virš 100 tonų. Naudojama platina pramonės reikalingas ir naudojama chemijoje, matų standartuose, elektronikos įrengimuose. Nors ir ne ypatingo grožio, šis šviesiai pilkšvos spalvos metalas labai vertinamas papuošaluose.

Atominės energijos jėgainės

1984 metams atominės energijos jėgainių statyba J.A.V. buvo numatyta rekordinė, tačiau vos metams prasidėjus, sausio m. 13 d. NRC (Nuclear Regulatory Commission) nedavė leidimo veikti naujai pastatytais \$3.5 bilijono kainavusiai jėgainei Rockford, Ill. Tris dienas vėliau, dėl nenumatytų NRC reikalavimų, buvo sustabdyta tolimesnė konstrukcija dviejų jėgainių Indianoje; darbų atlikta vienos 35% kitos 56%; nuostoliai — \$2.5 bilijono. Po 26 metų nuo pirmos atominės energijos jėgainės Shippingporte Pa. pirmi 15 metų atrodė daug žadantys naujos energijos gamyboje, tačiau laike pastaryjų 10 metų ši sritis pakliuvo į kliuvinių, ginčų ir visokiausių trukdymų klampynę, kai tuo tarpu kitose pasaulio valstybėse atominės energijos jėgainės viena po kitos "dygsta kaip grybai po lietaus". Amerikiečių inžinierių pagalba Pekingas pastatė naują atominės energijos jėgainę ir, be abejo su amerikiečių pagalba, numato jų skaičių progresyviai didinti. Praeitais metais Brazilija įsirikavo į atominės energijos jėgaines turinčių valstybių eilę. Pietų Korėja ir Indija pradėjo statyti įrengimus atomų suliedinimo būdu gaunamą energiją elektros gamybos jėgainėms. 40 valstybių pasaulyje turi apie 550 komercinių atominių energijos jėgainių — 207 veikiančias, 165 statomas, 175 planuojamas. Vien tik Prancūzija turi 61 veikiančią atominės energijos jėgainę. Amerikiečiai su 75 atominės energijos jėgainėmis pagamina apie 13% viso krašto elektros energijos pareikalavimo be taršos ir pigiai — 3.1 cnt/kw

(anglies jėgainės — 3.5 cnt/kw, alyvos — 7.1 cnt/kw), be to saugiai — per 26 metus iki šiol atominės jėgainės niekas nebuvo sužeistas ar užmuštas, o vis dėlto saugumo sumetimais atominės energijos jėgainių statyba J.A.V. isteriškai trukdoma: — 28 baigtos laukia leidimo pradėti elektros gamybą, kitos 22 nors ir su nuolatiniais NRC trukdymais, kurie jėgainių statybą ištesia iki 17 metų, su kylančiomis kainomis iki 1985 metų bus baigtos (1983 metais NRC sustabdė 6 jėgainių statybą, su milžiniškais nuostoliais, pav. Forked River, N.J. jėgainės statybai buvo išleista \$390 milijonų, Bostono, Mass. "Edison" — \$276 milijonai). Dėl įvairių nenumatytų trukdymų susidariusių nuostolių, apsunokinami naujų atominių jėgainių statybai reikalingi kreditai.

Prieš dešimtmetį pradėti bandymai gauti energiją iš vandenilio izotopų (atomas turintis tą patį skaičių protonų), sujungiant, šiuo metu intensyviai tebevykdomi. Š.m. sausio mėnesio pradžioje Princeton, N.J. universiteto fizikos laboratorijoje įvyko Jungtinių Tautų Atominės Energijos Agentūros organizuota konferencija, tikslu pasikeisti patirtomis žiniomis atomų sujungimo atradimuose, kurioje tarpe kitų dalyvavo ir Rusijos atstovai mokslininkai. Princeton laboratorijoje yra didžiausias iki šiol pastatytas atominis įrengimas "Tokamak", kuriame prie 100 milijonų laipsnių C ionizuotų dujų (labai aukštoje temperatūroje dujų atomai nustoja elektrony, virsdami ionais — teigiama užkrautais atomų branduoliais, kurie sudaro plazmą) plazmoje, laikomoje magnetiniame lauke (nes tokios temperatūros negali išlaikyti jokia medžiaga), vandenilio izotapai deuterius (vienas protonas ir vienas neutronas) ir tritius (vienas protonas ir du neutronai) susijungia į heliaus atomą (du protonai ir du neutronai) atpalaiduodami vieną neutroną su 17.6 Mev energijos. Tam tikras kiekis minėtų izotopų Princetono "Tokamake" gali trumpame laike pagaminti 30 milijonų wattų per sekundę. Šiuo metu vykdomi bandymai kaip ilgesniame — pastoviam laike iš sujungimo gauti didesnį kiekį atpalaiduotos energijos negu jos sunaudojama atomų sujungimui, kurio procese nėra taip labai bijomos radiacijos, tačiau yra dideli elektros įlaidžiai ir nepaprastai aukšta temperatūra. Praktiskam panaudojimui, normaliose aplinkybėse, "Tokamak" jėgainės numatomos statyti apie 2020 metus.

Dar yra galimybė gauti energiją be oro taršos, be pavojaus žmogiškajai rasei, su beveik neišsemiamais žaliavų ištekliais, tai iš vandens cheminiai išskiriant van-

denilį (vandens molekulę sudaro du vandenilio ir vienas deguonies atomai), kurį galima naudoti varikliams panašiai kaip natūralines dujas. Vandenilis "sudegęs" nepalieka kenksmingų nuosėdų. Mažoje skalėje, Utah valstybėje, inžinierius pastatė namą, kurio šildymui naudoja vandenilio dujas ir Independence, Ma. stato 30 gyvenamųjų namų grupę, kurie bus aprūpinti energija gaunama iš vandenilio dujų. Tikimasi, kad bėgyje sekančio dešimtmečio vandenilis, kuris yra veiksmingesnis 26% už kitas kuriai naudojamas medžiagas, pakeis besibaigiančius energijos išteklius žemėje; tas priklausys kiek praktiskam pritaikymui bus skirta pinigų. Kiekviena valstybė turi didelius išteklius vandens žemės paviršiuje ir požeminiuose sluoksniuose, todėl energijos gavimo atžvilgiu nepriklausys nuo kitų.

Branduolinė tarša

Australas T. Ringwood atrado būdą branduolinių atlaikų saugiam "sandėliavimui", kuris šiuo metu sudaro sunkumų dėl ilgalaikės radiacijos — buvo laikoma giliuose druskos, arba anglies kasyklų požemiuose, skandinava jūrų gelmėse. Tebėra sumanymai raketomis branduolinius atlaikus "išsiųsti" ant mėnulio, kitų planetų, saulės, tačiau visa tai atrodo nepraktiška ir labai brangu. Pagal T. Ringwood įdėją uranijaus atlaikus iš jėgainių, arba branduolinių ginklų, grąžinti į pirmąją stovį — rūdą, kuriame radiacija yra nepavojinga; sudėjus ir nerūdijančius indus, patalpinti išgręžtose gilias žemėje skylėse.

Neutralizavimui atlaikų radiacijos, T. Ringwood siūlo panaudoti titaniumą ir zirkonijumą, atitinkamai santykių sumaštant su radinkaktyviais atlaikais, aukštoje temperatūroje suliedinti į keramikai panašią masę, kuri turi tas pačias savybes, kaip uranijaus rūdą; presų pagalba suspaudus į disko formas ir apšildinus barasilakato "stiklu" apsaugai nuo išorinės įtakos, tokius diskus galima "laidoti" patogiuose induose, žemėje išgręžtuose giliuose šuliniuose, kur jie gali tūnoti nepavojingai milijonus metų, kaip pav. žemės sluoksniuose nepavojingai tūno uranijaus rūdą.

Australai branduolinės taršos sandėliavimui rūpinasi, kadangi turi pasaulyje didžiausius uranijaus išteklius ir yra suinteresuoti, kad jie būtų eksploatuojami, nors patys neturi nei vieno reaktoriaus ir artimiausiu laiku nebus reikalo juos turėti.

Komercinių branduolinių atmatų vien J.A.V. yra surinkę apie 800 tonų ir apie milijonus kubinių pėdų, taip vadinamų,

ERDVĖLAIVIS Į PLANETĄ JUPITERĮ

B. B.

1977 metais suplanuota erdvėlaivio kelionė į didžiausią saulės sistemoje planetą Jupiterį numatoma vykdyti 1986 metais, esmėje panašiai kaip 1979 metų kelionė į mėnulį: erdvėlaivis susidedantis iš dviejų dalių, pasiekęs Jupiterio aplinką atpalaiduos kapsulę, kuri leis ant Jupiterio paviršiaus ir siųs žinias į Jupiterio orbitoje pasilikusią erdvėlaivio dalį — pavadinkim orbiteriu, iš kurio kapsulės siųstos žinios bus persiunčiamos Žemėn. Erdvėlaivis Jupiterio aplinkoje turėtų atsirasti 1988 metų rugpjūčio mėnesį. ("Erdvių tyrinėjimo vertė", žiūr. 1982 m. "Karys" Nr. 4, pslp. 154).

Jupiteris, tai penktoji nuo saulės (778,3 milijono km atstu) ir didžiausia planeta, su 14 palydovų — mėnulių; keturi iš jų buvo atrasti 1610 metais italo astronomo G. Galilėjo (Io, Europa, Ganimedas ir Callisto). Jupiterio skersmuo per pusiaujį yra apie 142,796 km, per polių — apie 6.5% mažesnis (9281 km mažiau, t.y. apie 133,514 km); paros ilgis 9 valandos 50,5 min., aplink saulę orbitoje apkeliauja apytikriai 11 metų, 10 mėnesių 10 dienų bėgyje. Tūriu Jupiteris yra 1317 kartų didesnis už Žemę, mase "tik" 318 kartų. Jupiterį dengia įvairių dujų debesų sluoksniai, kurie planetos paviršiumi juda įvairiomis kryptimis (plačiau žiūr. 1978 m. "Karys" Nr. 2 ir 7).

Arčiausias ir didžiausias Jupiterio palydovas, kurį taip pat stebės erdvėlaivis yra Io, orbitoje atstu nuo planetos paviršiaus apie 421,000 km, skersmenio apie 3630 km. Jupiterį apkeliauja per 42 val. 27.5 min. Jo paviršių dengia storas ledo sluoksnis. 1979 m. kovo m. 28 d. erdvėlaivis Voyager I nufotografavo Io mėnulyje ugniakalnio išsiveržimą. Sekan-

krašto gynybos ginklams naudotų atmatų. Sintetinė medžiaga, neutralizuojanti branduolinių atmatų radiaciją, palyginamai nebrangiai kainuoja ir šiuo metu, atrodo, jos panaudojimas branduolinių atlaikų sandėliavimui yra praktiškiausias.

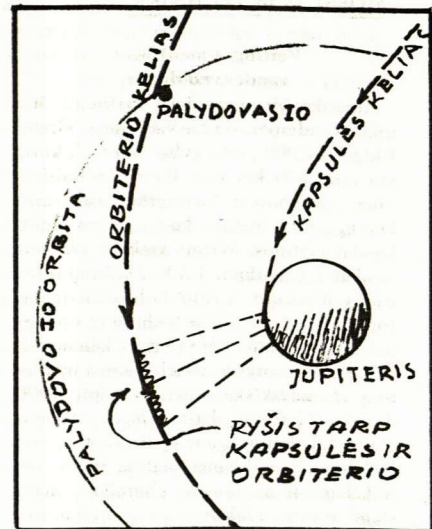
Ankstyviausio žmogaus iškasena

Harvardo Universiteto antropologijos prof. dr. D. Pilbeam, tyrinėdamas Kenijos (Afrikoje) uolienas, atrado žmogaus apatinę žiauną su dantimis, kuri, buvo nustatyta, esanti žmogaus, gyvenusio prieš penkis milijonus metų. Ankstyvesni žmogaus kaulų atradimai siekė apie 4 milijonus metų. □

tis palydovas — Europa yra orbitoje apie 670,000 km atstu nuo Jupiterio, kurį apkeliauja laike 82 val. ir 13,5 min. Ledu padengtas jo paviršius yra išmargintas ruožais, su keletu mažų kraterių. Ganimedas — trečias ir didžiausias Jupiterio palydovas (didesnis už planetą Merkurą apie 1.1 mil. km atstu nuo Jupiterio, orbitoje apkeliauja planetą per 7 dienas, 3 val. 43.5 min., skersmenio apie 5262 km, padengtas ledo sluoksniu su eibe meteoritų išmuštų kraterių. Ketvirtas — Callisto, orbitoje apie 1.9 mil. km atstu nuo Jupiterio, apie 4800 km skersmenio, paviršių dengia krateriais nusėtas ledo sluoksnis. (Plačiau apie palydovus, žiūr. 1981 m. "Karys" Nr. 3 ir 4)

Šiuo metu statomas kelionei link Jupiterio erdvėlaivis pavadintas "Galileo" vardu, numatomas "išleisti" 1986 metais. Jis susideda iš kapsulės, kuri bus nuleista ant Jupiterio paviršiaus ir orbiterio, kuris "atsiskyres" nuo kapsulės, pradžioje, kol ant Jupiterio paviršiaus besileidžianti kapsulė siųs stebėjimų žinias orbiteriui, pastarasis jas persiųs Žemėn, bus tiesioginėje orbitoje aplink Jupiterį. Kai kapsulė pakelyje link Jupiterio pasieks tokią vietą kur nuo aukštos temperatūros ir slėgimo sugniuš, orbiteris toliau negaudamas pranešimų keis orbitas (12 kartų) artimiems stebėjimams palydovų Io, Europos, Ganimedo ir Callisto.

Apie dvejetą metų kelionėje nuo Žemės link Jupiterio, kai "Galileo" liks apie 150 parų nuotolio iki numatyto artimiausio taško (apie 230,000 km) nuo planetos, kuriame erdvėlaivis turės pereiti į Jupiterio orbitą, kapsulė "atsiskirs" nuo orbiterio ir greitėdama skris į Jupiterį (apie 100,000 km/val.) gi orbiteris nutolęs nuo kapsulės lygiagrečiai artės Jupiterio orbiton; praskridęs apie 1000 km atstu pro palydovą Io orbiteris toliau, po 4.5 val. skridimo, 230,000 km atstume nuo Jupiterio paviršiaus pereis į orbitą, tuo pačiu metu, kapsulė, parašutų pri laikoma, sumažinusi greitį ir "nusimetus" šilumos izoliacijos apdangalą, leis į Jupiterio debesis siųsdama stebėjimų duomenis orbiteriui tol, kol beartėjant prie Jupiterio paviršiaus, kylant temperatūrai ir didėjant slėgimui, kapsulė sugniuš ir orbiteriui siunčiamos žinios baigsis. Tuomet, po valandos, pagelba raketinių variklių orbiteris keis kelią aplink Jupiterį ir jo palydovus. Pirmoje orbitoje užtruks 200 parų kelionėje aplink Jupiterį ir jo palydovą Ganimedą. Pasinaudodamas Jupiterio palydovų traukos jėga, orbiteris laike 20 mėnesių — nuo 1988

"Galileo" erdvėlaivio, orbiterio ir kapsulės keliai prie Jupiterio

m. rugpjūčio m. 25 d. iki 1990 m. kovo m. 14 d., praskris palydovus Europą ir Galileo po 4 kartus, Ganimedą — 6 kartus, rinkdamas įvairias žinias ir siųsdamas jas Žemėn.

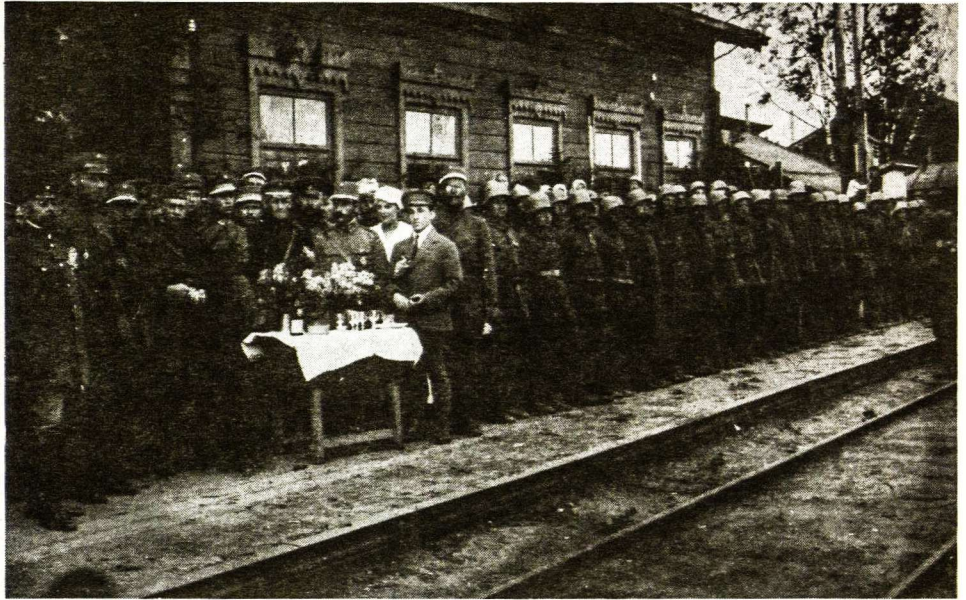
Jupiterio atmosferon besileisdama kapsulė užregistruotas žinias siųs orbiteriui apie atmosferos tankumą, jos struktūrą, slėgimo ir temperatūros sluoksnių pasikeitimus, cheminius elementus, magnetines apraiškas ir planetos ir saulės, šiluminę radiaciją ir eilę kitų.

Pasibaigus ryšiui su kapsule, orbiteris atliks eilę stebėjimų ir tyrimų Jupiterio artimoje pulsuojančioje magnetosferoje, kuri nuo 1,4 mil. km nusitęsė iki 4,3 mil. km ir toliau; silpnesniame intensyvume (Jupiterio magnetinis stiprumas yra apie 10 kartų stipresnis už Žemės), rinks duomenis apie didelės energijos laisvus elektronus, protonus, ionus, elektromagnetines bangas, atmosferos dalelių pasikeitimus, jų savybes ir kt. Prie Jupiterio palydovų orbiteris priartės iki 100 kartų arčiau, negu anksčiau praskridę erdvėlaiviai ir infra-raudonų spindulių pagelba registruos jų paviršių charakteristikas, sudarydamas jų "žemėlapius". Visa tai tuojau pat perduos Žemės ryšio — priėmimo stotims.

Po Jupiterio, sekanti kelionė planuojama į planetą Saturną. Panašaus junginio į "Galileo", erdvėlaivis nuo Žemės pakiltų 1988 metais orbiton aplink saulę, nuo kurios traukos įgavęs didesnę skridimo greitį, praskris pro Žemę ir likusį, apie 1.3 bilijono km kelią tęstų link Saturno papildymui ankstyvesnių erdvėlaivių atradimų. □

Garbės kuopa pasitinka užsienių karinės misijos atstovus 1919 m. (žiūr. Laiškai Kariui)

LAIŠKAI KARIUI

Siunčiu istorinę fotografiją, kurioje matosi mūsų atsikuriančios Lietuvos kariuomenės garbės kuopa 1919 m. gegužės mėnesio pradžioje, man nežinomoje geležinkelio stotyje pasitinkant Amerikos, Prancūzijos ir Vokietijos karinės misijos karininkus. Dūdų orkestro nebuvo, apsieita su vietiniu smuikų orkestrėliu, kurio dirigentas, su smuiku rankose, matosi fotografijos dešiniajame kampe. Tai buvo sunkios kūrimosi pradžios laikai.

A. Kenstavičius
Hope, B.C., Canada

Gerb. p. Redaktoriau!

Šiuo noriu papildyti Jūsų red. "Karyje" talpinamą "žuvusiųjų-išvežtųjų karių sąrašą":

1941 m. liepos mėn., ieškodamas savo nuotraukos tarp Kauno s.d. kalėjime (Mickevičiaus gatvėje) kalintųjų asmenų dokumentų, buvau taip pat radęs ir dviejų XX PLP Karo Mokyklos kadro karininkų laidą kartu baigusiu ginklo draugų nuotraukas:

58. SAGĖNAS (buv. Sagevičius) Jonas, j. ltn.; 27 m., o ne 21 m., (žiūr. L. Ke-

rulio "Išvežtųjų lietuvių sąrašą, eil. nr. 14016).

— VISMANTAS (Petras - ?), j. ltn., apie 23 - 27 m., žemaitis, atrodo, buvo kilęs iš Švėkšnos apylinkių.

Po karo abu buvo žinomi kaip bolševikų suimti ir sunaikinti.

Daugiau apie tai žinančius prašau papildyti suėmimo aplinkybes.

Be to, man kažkas jau anksčiau yra pasakojęs, kad karui prasidėjus ir bandant pasitraukti iš rikiuotės ir atsipalaiduoti ruso politruko, buvo nušautos tos

Priešlėktuvinės Apsaugos Rinktinės štabas, A. Paneemunės įguloje. (Už nuotrauką esame dėkingi p. Labuckienei)

pačios laidos j. ltn. LEVŪNAS (buv. Lavinskas).

Kas apie tai daugiau žino, prašau papildyti...

— DAUKŠAS Juozas, apie 35 m., j. psk., šaulys, 1941 m. sukilimo dalyvis, Šilėnų km. (Šiaulių vlsč.) gyventojas, karui prasidėjus besitraukiančių bolševikų (Onai Šimaitienei nurodžius) buvo suimtas ir vėliau rastas Norušaičių km. laukuose prie kelio nušautas.

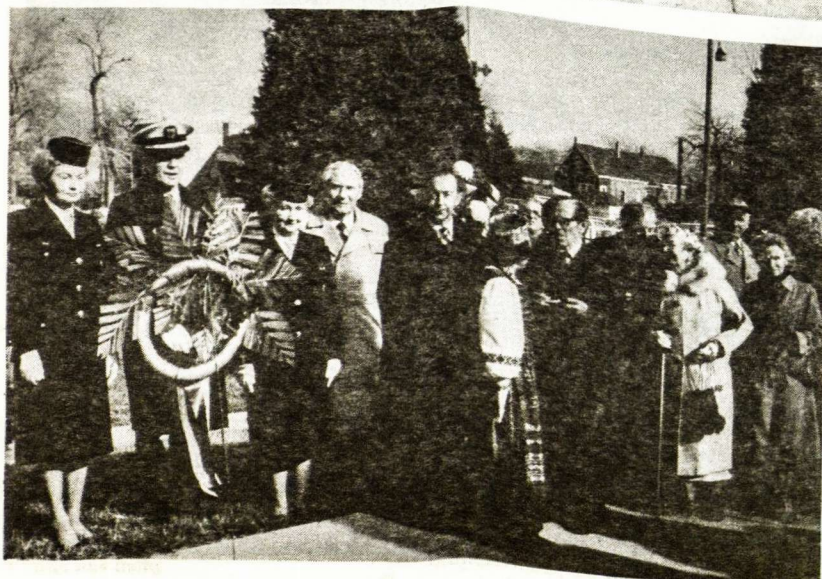
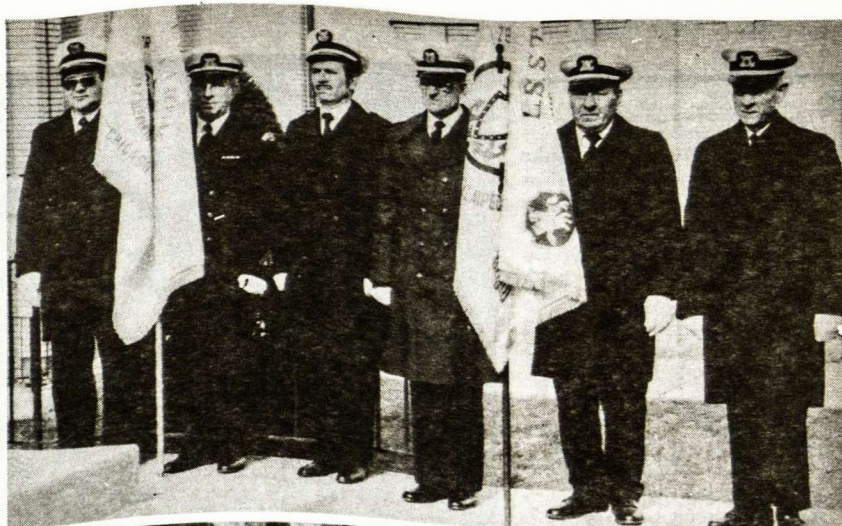
Skundėja — Šiaulių vlsč. milicijos vado Jono Šimaičio (buv. to kaimo kalvio) žmona.

J. Vaičjurgis
Dorchester, Mass.

KARIUOMENĖS ATSIKŪRIMO MINĖJIMAS CHICAGOJE

Lietuvos Kariuomenės atsikūrimo minėjimą surengė L.K. V. S-gos Ramovės Chicagos Skyriaus V-ba, talkinama D.L.K. Birutės D-jos C. Skyr. V-bos.

Minėjimas įvyko lapkričio mėn. 25 dieną Jaunimo Centre, ir buvo pradėtas pamaldomis Jaun. Centro koplyčioje. Mišias atnašavo ir tam momentui atatinamą pamokslą pasakė kun. tėvas J. Borevičius. Ponai Vacl. ir M. Monkai, akompanuojant muz. p. M. Motiekaičiui, pagiedojo porą giesmių, kas suteikė daugiau iškilmingumo ir dvasios pakilimo. Toliau sekė apeigos prie L. K. Paminklo. Įvardiniu žodžiu jas pradėjo p. K. Oželis, kuris ir toliau vadovavo apeigoms. Uždegti ugnį pakvietė D.L.K. Birutės D-jos pirm. p. M. Tumiene. Ją palydėjo Ramovės Skyr. vice pirm. Ed. Vengianskas ir p. Vl. Garbenis. Pagerbti žuvusius kovotojus dėl Lietuvos laisvės ir nepriklausos-

Viršuje: Čikagos "Gen. T. Daukanto" ir Cicerio "Klaipėdos" jūrų šaulių kuopų vėliavos š. m. lapkričio 25 d. prie Lietuvos Laisvės Kovų paminklo Čikagoje Lietuvos ginkluotų pajėgų atkūrimo metinę sukaktį minint.

Viduryje: LDK Birutės Dr-jos Centrinio Čikagos skyr. pirm. p. M. Tumiene, asistuojant LŠST Jūrų Šaulių vadovui ram. E. Vengianskui ir ram. V. Garbeniui, uždega aukuro ugnį prie LL Kovų paminklo.

Apačioje: LŠST pirm. K. Milkovaitis, asistuojant šaulėms M. Gudaitienei ir S. Tamulevičiūtei-Fero, š. m. lapkričio 25 d. Čikagoje, pasiruošę padėti vainiką prie LL Kovų paminklo.

P. Malėtos nuotraukos

mybės vainiką padėjo Ramovės Skyr. pirm. K. Juškaitis lydimas Birutininkių vice pirm. p. M. Babickienės ir p. Ivašauskienės. Šaulių S-gos Tremtyje vardu vainiką padėjo Šaulių S-gos C. V-bos pirm. K. Milkovaitis. Toliau sekė Kūrėjų-Savanorių Skyr. pirm. J. Tamulio žodis.

Po jo kalbos buvo nuleistos pusiau stiebo vėliavos ir sugiedota malda Marija, Marija. Pakėlus vėliavas sugiedotas Lietuvos Himnas. Tuo buvo baigtos apeigos prie Laisvės Kovų Paminklo.

Antra minėjimo dalis vyko J. Centro apatinėje salėje. Čia minėjimą pravedė Ramovės Skyr. vice pirm. Ed. Vengianskas. Trumpu žodžiu pasveikinę susirinkusius, pakvietė Birutininkių pirm. p. M. Tumienę, kuri jautriu žodžiu pasveikino karius ir palinkėjo dvasinės stiprybės, nes tik kariai skaudžiausiai pergyveno kai be kovos buvo priversti atiduoti ginklus. Sekantis kalbėjo Ramovės Skyr. pirm. K. Juškaitis, jis trumpai apibūdino šventės reikšmę ir pasveikino šiame pobuvyje dalyvaujančius Savanorius-Kūrėjus, kurių atsilankė net penketas: Juozas Tamulis, plk. Kazys Mikolajūnas, Vincas Avižius, Antanas Valys ir Petras Steikūnas, ir pakvietė p.p. Birutininkes prisegti jiems po gėlę.

Trumpą, bet labai aktualią, paskaitą skaitė žurn. redaktorius A. Kučys. Jis kvietė rinkti žinias apie žuvusius kautynėse karius - savanorius, kelti jų nuopelnus Tėvynei ir kiekviena proga kelti ju garbingą atminimą, priminti mūsų jaunajai kartai. Meninę programos dalį atliko p.p. V. ir M. Monkai, už tai neimdami honoraro.

Po visų kalbų ir meninės programos sekė p.p. Birutininkių paruošti pietūs — vaisės.

Ypatingai maloni staigmena tai Ramovėnų Skyr. V-bos rūpesčiu suruošta Lietuvos kariuomenės turėtų ginklų, medalių ir kitų kariškų reikmenų paroda. Ekspонатų kolekcionierius ir savininkas p. H. Gaidys gyvenantis Baltimorėj, į Chicagą ekspонатus parodai atvežė pats p. H. Gaidys su pagalbininku p. Česoniu. Paroda buvo įvairi ir visokeriopai vertinga kiekvienam ją pamatyti, o ypač mūsų jaunimui. Buvo labai retų ekspонатų, kurių vertė pinigais negali būti įkainuojama, nes jie iš viso negali būti atkurti jei dingtų. Parodai ekspонатai buvo išdėstyti ekspertiškai, kiekvienam ekspонатui rasta jam tinkama vieta.

P-nas H. Gaidys bet kokio honoraro atsisakė, pasitenkindamas tuo kiek kas iš lankytojų teikė paaukoti. Paroda susidomėjimas buvo gyvas, todėl lankytojų netrūko.

Ltn. J. Valaitis jodinėjo žirgu, paimtu iš lenkų kariuomenės

Tokios rūšies paroda yra retas dalykas, todėl nenuostabu, kad ji iššaukė nemažą susidomėjimą. Todėl, jos savininkas p. H. Gaidys ir jo bendras p. Česonis buvo nudžiuginti Chicagoje turētu pasisekimu.

KJ

APSKRITIMAS, NE SKERSMUO

1984 m. "Kario" Nr. 10, 442 psl. Vytauto Pesecko vertingame rašinyje "Karo Lakūnų Vizitai į Užsienius", yra netikslumas "apie 10,000 kilometrų atstumą lygų ketvirtadaliui Žemės rutulio skersmens...", turėtų būti "Žemės rutulio apskritimo", nes Žemės skersmuo yra 12,736 km per pusiaujį, apskritimo ilgis būtų 40,011 km, tokiu būdu, 10,000 km yra ketvirtadalis Žemės apskritimo, bet ne skersmens. (F. Hoyle "Astronomy").

B.B.

A.A. LEITENANTAS JUOZAS VALAITIS

Š. m. birželio 29 d. su šiuo pasauliu atsiskyrė Juozas Valaitis. Jis buvo gimęs 1898 m. vasario 24 d. Vilkaviškio aps. Margių kaime. Baigęs pradinę mokyklą, 1910 m. įstojo į Marijampolės gimnaziją. Dėl karo 1915 m. jis išvyko į Voronežą ir įstojo į lietuvių M. Yčo gimnaziją. Besimokydamas, uoliai veikė moksleivių ateitininkų organizacijoje ir buvo išrinktas į Voronežo at-kų valdybą. Pažymėtina, jog iš Voronežo at-kų iškilo daug visuomenininkų, profesorių, Lietuvos ministerių, diplomatų ir keletas šimtų Lietuvos kariuomenės kūrėjų-savanorių, kurie beveik visi baigė Karo Mokyklą ir kelias aukštas karo bei specialias mokyklas užsieniuose. Kelios dešimtys jų buvo apdovanoti Vyčio Kryžium su kardais už pasizymėjimus Nepriklausomybės karuo-

se, keletas žuvo kautynėse, keliolika buvo pasiekę net pulkininko ir vienas — generolo laipsnio. Kadangi Lietuvos kariuomenei vyriausybė neleido ginti savo laisvę, daug šių karininkų buvo okupantų rusų nužudyti ar nukankinti Sibire, kiti žuvo Lietuvos partizanų eilėse.

1918 m. Juozas Valaitis baigė M. Yčo gimnaziją ir grįžo Lietuvon.

1919 metų pradžioje jis savanoriu įstojo į Krašto Apsaugos Ministeriją ir buvo paskirtas raštvedžiu. Kadangi jo amžiaus vyrai netrukus buvo pašaukti kariuomenėn, savanorio medalio jis negavo. 1919 m. gruodžio 16 d. Juozas Valaitis baigė Karo Mokyklą II-laidą, buvo pakeltas į leitenanto laipsnį ir paskirtas į I atsargos batalioną Marijampolėje. Buvo I-sios kuopos vyresnysis karininkas. 1920 m. rugpiučio 1 d. šis batalionas buvo performuotas ir pavadintas 10-jų pėstininkų pulku. Jo vadas majoras A. Jakaitis pulko adjutantu paskyrė leitenantą Juozą Valaitį.

Rugpiučio 26 d. pulkui buvo įsakyta su 5-ja artilerijos baterija užimti barą nuo Grabavos, Augustavo, Stabino iki Lipsko imtinai (apie 45 kilometrus). Rugpiučio 27 d. lenkai priartėjo prie Augustavo apylinkės, kurioje stovėjo 10 pėst. pulkas, o rugpiučio 28 d. užėmė Augustavą. 10 pėst. pulkas nebuvo pajėgus lenkus sulaikyti, nes turėjo dar tik du (nebe tris) batalionus — iš viso 39 karininkus, 831 kareivį ir 12 kulkosvaizdžių. Jis pasitraukė mažai nukentėjęs, bet labai pavargęs. Lenkai sutelkė daugiau kariuomenės, ypač kavalerijos.

Lenkams pulti Sūduvoje buvo sudarytos trys mūsų kariuomenės voros. Dešiniąją vorą sudarė 10 pėstininkų pulkas, I baterija ir I gusarų eskadronas. Jai vadovavo mjr. A. Jakaitis.

Rugsėjo 2 d. visos trys voros pradėjo pulti. Pradžioje sekėsi gerai. Tačiau dešinioji vora sutiko stiprų pasipriešinimą ir sustojo. Jai buvo skirtas platus baras (iki 35 kilometrų) — nuo Rytprūsių sienos iki Kalietninko, bet jėgos tokiam uždaviniumi buvo per mažos. Lenkų pajė-

gos buvo dvigubai didesnės. Jų kavalerija puldavo dešiniąją mūsų vorą iš užpakalio. Vora pasitraukdavo, susitvarkydavo ir vėl puldavo abipus Kalvarijos-Suvalkų plento ir užėmė Kalietninką. Iki Suvalkų beliko apie 10 kilometrų. Kautynės truko 3 dienas. Tačiau Suvalkams paimiti mūsiškių pajėgos buvo per daug mažos. Mūsų kariuomenė traukėsi ir gynėsi nuo stipresnių lenkų pajėgų. Lenkai tūšė puolimą ir rugsėjo 10 d. paėmė Seinus.

Į šį frontą atkelta kiti mūsų kariuomenės daliniai. 3-is pėstininkų pulkas pakeitė gėrokai pavargusį 10-jį pėstininkų pulką, kuris buvo paskirtas į atvykusios III diviziono atsargą Kalvarijoje. Kautynės su lenkais Sūduvoje tęsėsi nuo rugsėjo 2 d. iki 22 d.

1920 m. spalio 7 d. lietuviai ir lenkai Suvalkuose pasirašė karo paliaubų sutartį. Tačiau lenkų generolo Želigowskio kariuomenė jau spalio 6 d. staiga puolė ir po atkaklių kautynių spalio 9 d. užėmė Vilnių. Kovose prieš šiuos užpuolikus 10 pėst. pulkas nedalyvavo — jis saugojo barą nuo Rytprūsių sienos iki Kalvarijos-Suvalkų plento.

10-jo pulko daliniai buvo išskirstyti plačiam bare. Buvo labai svarbu laikyti ryšius tarp jų ir pulko štabo. Todėl adjutantas lt. J. Valaitis dažnai raitas aplankydavo tuos dalinius, nuveždavo įsakymus, priimdavo raportus apie padėtį ir kt.

Karui su lenkais pasibaigus, 1923 m. lt. Juozas Valaitis išėjo iš kariuomenės į atsargą ir tuojau įstojo į aukštąją prekybos mokyklą Berlyne. 1926 m. ją baigė ir pradėjo dirbti Žemės Banke, įvairiuose skyriuose. 1928 m. jis buvo paskirtas šio banko vyriausiuoju buhalteriu. 1942 - 1944 metais jis buvo Žemės Banko valdytojas.

1946 - 1950 metais tretyje jis buvo Lietuvos Raudonojo Kryžiaus finansų ir atskaitomybės skyriaus vedėjas. Po to atvyko į JAV ir apsigyveno Great Neck, N.Y. Dirbo sodininkystėje.

1948 m. bolševikų išvežtoji J. Valaičio motina Marija Kaukaitė-Valaitienė 1952 m. mirė Sibire. Taip pat išvežtieji, sesuo Ona ir brolis Justinas su šeima, po Stalino mirties grįžo Lietuvon.

Š. m. birželio 29 d. po sunkios ligos Juozas Valaitis mirė. Liko žmona Gertruda, sesuo Magdūtė Valaitytė-Ulenienė, brolių ir seserų vaikai JAV-se, Kanadoje ir Lietuvoje. Į laidotuves buvo atvykę daug velionies giminių ir draugų iš Montrelio, Toronto, Čikagos ir iš Kalifornijos.

Liepos 3 d. pamaldas nelietuvių bažnyčioje Great Neck'e laikė kunigai S. Raila, V. Pikturna ir J. Pakalniškis, kuris atsiėmė ir savo vargonininką V. Raį. Bažnyčioje giedota lietuviškos giesmės. Velionis palaidotas Holy Reed kapinėse, Westbury, N.Y.

Laidotuvių dalyviai buvo pakviesti pietų puikiam restorane. Velionies giminais inž. dr. J. Ulenas pakvietė mane tarti žodį apie savo ginklo draugą velionį. Papasakojau apie Juozo Valaičio veiklą Voronežo ateitininkų rajone ir Lietuvos kariuomenėje, kur drauge baigėme Karo Mokyklą. Priminiau, jog jis buvo 10-jo pėstininkų pulko adjutantas, dalyvavo kautynėse prieš lenkus. Pulkas buvo užėmęs Suvalkus ir kovojo Augustavo girioje, lenkų kavalerijos supamas iš užpakalio ne vienu atveju, bet sėkmingai pasitraukdavo, susitvarkydavo ir vėl puldavo. Tų "smulkmenų" (apie kovas ir veiklą ateitininkų organizacijoje) nei velionies artimieji nebuvo girdėję ir jiems tai visa buvo malonios naujienos.

Mielas lietuviškojo ginklo drauge Juozai! Mylėjai lietuviškąjį jaunimą, su juo buvai išėjęs savo mylimą Tėvynę išlaisvinti ir ją ginti. Atlikęs šią patriotišką pareigą, išėjai aukštąjį mokslą ir po to Žemės Banke gelbėjai tiems Lietuvos žmonėms, kurie Lietuvos žemelę mylėjo, arė ir jos dosnumu naudojosi. Deja, ne Lietuvos, bet svetimoji žemelė priėmė Tave amžinam atilsui! Išsėkis joje, palikęs šviesų pavyzdį lietuvių jaunimui.

Petras Jurgėla

Suredagavęs ir išleidęs šį, 1985 m. sausio mėn. KARĮ, dabartinis redaktorius užbaigė savo darbą ir pasitraukia iš pareigų.

Jis pasilieka giliai dėkingas KARIO Leidėjams už ilgametį pasitikėjimą ir paramą dirbant Redakcijoje, mieliems Skaitytojams ir Bendradarbiams — už kantrybę, o naujam Redaktoriui linki sėkmės.

A.A. ATS. MJR. JOKŪBAS DAGYS

Gautomis žiniomis iš Kauno, ten, 1984 m. lapkričio 15 d. mirė ats. mjr. Jokūbas Dagys. Jis buvo gimęs 1898 m. spalio 29 d. Vinkšninių kaime, Parovėjos vlsč., Biržų apskr. Pirmojo Pasaulinio karo metu buvo pasitraukęs į Rusiją. Voroneže būdamas mokėsi Lietuvių Gimnazijoje. 1918 m. grįžęs į Lietuvą, įstojo į kariuomenę.

Tarnaudamas kariuomenėje, keletą metų ėjo Generalinio Štabo sekretoriaus pareigas. Vėliau dirbo Karo Invalidų Šalpos Komiteje ir paskutiniaisiais nepriklausomos Lietuvos metais buvo Karininkų Ramovės Kaune šeimininkas. J. Dagys buvo apdovanotas Nepriklausomybės medaliu ir Vytauto Didžiojo ordinu.

Turėdamas meninių gabumų, rašė daug eilėraščių, o 1924 m. buvo Karių Dramos Teatro Mėgėjų Kuopelės Kaune aktyvus narys.

A. A. ats. mjr. Jokūbas Dagys

Buvo vedęs Stasę Bieliauskaitę, kuri mirė 1979 m.

Liko Lietuvoje sūnus Aleksandras su žmona, sesers vaikai su šeimomis. Amerikoje — sūnus Jaunutis ir anūkas Linas su žmonomis ir kiti giminės Lietuvoje, Amerikoje ir kituose laisvojo pasaulio kraštuose. D.

KARIO REDAKTORIUI

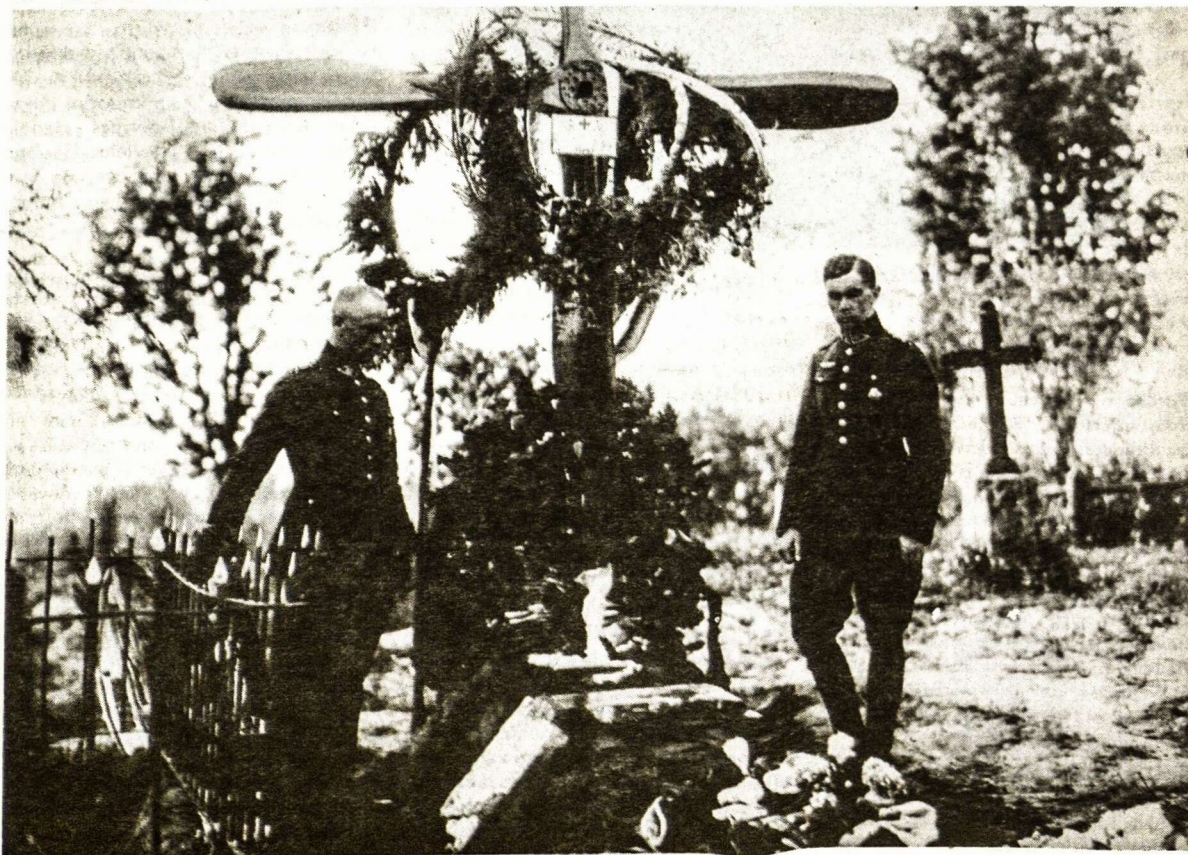
Kario 1984 m. Nr. 8 aukų skyriuje klaidingai atspausdinta: "A. a. Stasės Žadvydienės atminimui jos mirties metinių, minint "Daumanto" šaulių kuopos sukaktį". Turi būti: "Minint "J. Daumanto" šaulių kuopos dvidešimties metų įsteigimo sukaktį".

Reiškiu pagarbą.

Osvaldas Žadvydas

Šią nuotrauką atsiuntė iš okup. Lietuvos Algirdui Gustaičiui.

Prie kpt. Prano Gudyno kapo. Deš. Lietuvos karo aviacijos lakūnas Narcizas Tautvilas, vėliau pulkininkas (Žiūr. LE XXX 467), miręs Washingtone, D.C. Kairėje — neatpažintas lakūnas.

Lietuviškas kryžius Portlande, Oregone

LIETUVIŠKAS KRYŽIUS PORTLANDE, OREGONE

Portlande, Oregone, Jono ir Idos Valauskų iniciatyva 1962 m. buvo pastatytas didingas, gražus lietuviškas paminklinis kryžius, skirtas Lietuvos partizanams ir Sibire žuvusiems kankiniams pagerbti. Kryžius, koplytstulpis yra turistų labai gausiai lankomas ir kelia didelį žmonių susidomėjimą. Prie paminklo yra įrengta dėžė, į kurią įmetus 25 centus gaunamas anglų kalba aprašymas apie Lietuvą; jos kančias ir pavergėjų daromas Lietuvai skriaudas. Paminklas yra prie Tėvų Servitų šventovės, kuri irgi yra gausiai lankoma turistų, esą per metus ją aplanko apie pusę milijono žmonių.

Kad paminklas būtų išlaikytas tinkamame stovyje, reikia lėšų. Tam tikslui paminklo iniciatoriai prie Lietuvos Fondo atidarė sąskaitą Nr. 2077 ir prašo

visus lietuvius, o ypač partizanų, Sibire žuvusių ir išvežtųjų gimines stoti bent su šimto dolerių įnašu į Lietuvos Fondą, nurodant, kad įnašas turi eiti į sąskaitą Nr. 2077. Iš tų įnašų nušimčių bus apmokama paminklo priežiūra. Tai būtų kukli gyvųjų auka ir pagerbimas tų, kurie savo gyvybes paaukojo už Tėvynės laisvę.

Paminklo iniciatoriai Jonas ir Ida Valauskai.

LIETUVOS KARIUOMENĖS ATKŪRIMO PAMINĖJIMAS BOSTONE

1984 metų lapkričio 25 dieną Lietuvių Karių Veteranų S-gos RAMOVĖS Bostono skyriaus ramovėnai surengė, kaip ir kasmet, Lietuvos kariuomenės atkūrimo paminėjimą.

Paminėjimas buvo pravestas trimis dalimis.

I dalis buvo atlikta oro bangomis per lietuvių vedamas sekmadienines radio programas: lapkričio 18 dienos rytą, per Petro Viščinio vadovaujamą "Laisvės Varpas" valandą buvo perduota paties tos programos vedėjo Petro Viščinio paruošto montažo — "KAUNO KARO MUZIEJAUS VARPŲ AIDAI" pirmoji dalis, su atitinkamu apie Lietuvos kariuomenės atkūrimo ir jos reikšmės Lietuvos laisvės kovose įvadu, o lapkričio 25 dienos rytą — antroji to montažo dalis.

Per Stepono ir Valentino Minkų seniausią Naujojoje Anglijoje, o gal ir visoje Amerikoje lietuvių radijo programą (toji radijo valanda šiemet atšventė 50 metų savo veiklos sukaktuves) "LIETUVIŲ MELIODIJOS", lapkričio 18 ir 25 dienomis, buvo pertransliuotas atitinkamas pranešimas apie Lietuvos kariuomenės atkūrimą 1918 metais ir jos reikšmę kovose dėl Lietuvos laisvės bei nepriklausomybės.

II to paminėjimo dalyje, lapkričio 15 dienos rytą, pradedant 10 val. 15 min., Bostono lietuvių katalikų Šv. Petro parapijos bažnyčioje buvo celebruojamos iškilmingos Mišios, skirtos Lietuvos kariams, kovojusiems ir žuvusiems laisvės kovose. Po Mišių, lietuvių katalikų parapijos klebonas kunigas Kontautas pasakė tai Lietuvos kariuomenės atkūrimo dienai skirtą pamokslą. Mišių metu vargonavo muzikas - kompozitorius Jeronimas Kačinskas ir giesmes giedojo solistas Benediktas Povilavičius. Bostono ir apylinkės lietuvių organizacijos tose Lietuvos kariuomenės atkūrimo paminėjimo iškilmėse dalyvavo su savo vėliavomis.

III ir pagrindinė Lietuvos kariuomenės atkūrimo paminėjimo dalis buvo atlikta lapkričio 25 d. popietį Bostono Lietuvių Piliečių D-jos namų trečiojo aukšto salėje, So. Bostone. Čia buvo atliktos oficialioji ir meninė programos dalys.

Paminėjimą atidarė Bostono ramovėnų skyriaus pirmininkas Jonas Starinskas. Padėkojęs susirinkusiems į paminėjimą bei pasveikinęs juos, programai vadovauti pakvietė Lietuvių Bendruomenės Bostono apygardos jaunimo pirmininkę, studentę Renatą Veitaitę.

Maršo muzikai skambant, buvo įneštos Lietuvos, Amerikos ir Bostono lietuvių organizacijų vėliavos. Dvasinę invokaciją atliko kun. Kontautas. Susikauptimo minute buvo prisiminti ir pagerbti Lietuvos kariai savanoriai, žuvę kovose dėl Lietuvos laisvės ir Sibiro tremtyje bei nacių koncentracijos stovyklose nukankinti Lietuvos pogrindžio kovotojai prieš okupantus. Po susikauptimo ir tylos minutės, buvo sugiedoti Amerikos ir Lietuvos himnai.

Pagerbiant Bostone ir jo artumoje gyvenančius Lietuvos kariuomenės savanorius, Stasį Griegžę-Jurgelevičių ir Juozą Liutkonį, bei pagrindžio prieš okupantus kovotojus, kentėjusius nacių koncentracijos stovyklose ir Sibiro tremtyje, Paulių Žičkų, Joną Vasaitį ir Elena Juciūtę, jiems visiems buvo prisegtos baltos gėlės. Ši padėkos ženklą jiems prisegė tautiniais lietuvių drabužiais pasipuošusios lietuvaitės.

Į paminėjimą garbės svečiais buvo pakviesti Bostono meninių vienetų vadovai, muzikai ir lietuviškos spaudos atstovai, per eilę metų talkininkavę Bostono ramovėnams, rengiantiems Lietuvos kariuomenės atkūrimo paminėjimus: Ona Ivaškienė, Bostono lietuvių tautinių šokių sambūrio vedėja, Bostono Dramos Sambūrio vadovė ir režisierė Aleksandra Gustaitienė, muzikas — kompozitorius Jeronimas Kačinskas, buvęs "Keleivio" redaktorius ir lietuviškos spaudos veteranas Jackus Sonda, ir Lietuvių Enciklopedijos leidėjas Juozas Kapočius. Jiems padėką pareiškė ne tik Bostono ramovėnai, bet ir į paminėjimą gausiai susirinkę lietuviai, tą padėką palaidėdami garsiais rankų plojimais.

Išsamią paskaitą, pavadintą "PRISIMINKIME SAVANORIUS!", apie Lietuvos kariuomenės organizavimą, jos atsteigimą ir kai kuriuos kovų su priešais epizodus, skaitė istorikas dr. Algirdas Budreckis.

Minėjime meninę programą atliko Onos Ivaškienės Lietuvių tautinių šokių sambūrio nariai, vadovaujami Gedimino Ivaškos ir iš New Yorko pakviestas Lietuvių vyrų choras PERKŪNAS.

Šis choras, turintis 23 šaunius dainininkus su solistu Citvaru, bostoniškiams patiekė dviejų dalių daininę programą kompozitorių kūrinį: L. Beethoveno Naktis, W. A. Mozarto arija iš operos "Užburtoji fleita", A. Rubenšteino arija iš operos DEMONAS ir C. M. Weberio arija iš operos LAISVASIS ŠAULYS. Pažymėtina, kad pirmoje dalyje buvo padainuotos ir dvi okupuotoje Lietuvoje gyvenančių kompozitorių sukurtos dainos: E. Gorbulskio "Jura svajonių pilna" ir S. V. Laužavedžio "Sargybinio godos". Žinant, kad okupuotoje Lietuvoje visi menininkai yra prievartaujami komunistinės cenzūros ir verčiami laikytis okupantui palankios linijos, ne vien New Yorko vyrų PERKŪNUI, bet ir kitiems išėivijoje esantiems meniniams vienetams patartina Lietuvos kariuomenės atkūrimo paminėjimuose, 16-sios Vasario ir panašiose tautinėse šventėse vengti pagal Lietuvos okupanto diktatą sukurtų dainų

ar vaidybinio pabūdžio sceninių pavaizdavimų.

Šiaip New Yorko lietuviai "perkūniečiai" bostoniškei visuomenei patiekė vispusiai pasigerėtiną programą, už kurią tiems "perkūniečiams" buvo atsidėkota "biss, biss!" šauksmais, o pabaigoje choro akompanuotoja Dalia Sakaitė apdovanota rožių puokšte, o choro dirigentas Viktoras Ralys ir visi jo choro dainininkai buvo papuošti baltomis gėlėmis.

Po minėjimo programos, New Yorkiškiai dainininkai, kartu su į minėjimą susirinkusiais bostoniškiais lietuviais, besivaišindami darbščijų šeiminkų: Onos Merkienės, Antaninos Starinskienės, Onos Bacevičienės ir jų talkininkų — Adėlės Povilavičienės, Džozefinos Zaičienės, Onos Vilėniškienės, Zikaitės ir Morkūnienės pagamintais skanėstais, pavigindami juos žvalią nuotaiką sukeliančiais skysčiais, pateikė dar ir trečiąją lietuviškų dainų programos dalį, įspūdingą, kaip ir pirmosios dvi atliktos.

Bostono skyriaus ramovėnų suroštas Lietuvos Kariuomenės Atkūrimo paminėjimas buvo įspūdingas. To paminėjimo organizatoriais ir vykdytojais buvo skyriaus valdybos nariai: pirmininkas Jonas Starinskas, sekretorius Antanas Andriulionis ir išdininkas Martynas Dapkus.

J. J-Kas

AUSTRALIJA — SYDNEY. PAMINĖTA KARIUOMENĖS ŠVENTĖ

Lietuvos Kariuomenės Atkūrimo Šventės minėjimas Sydneyje, pradėtas pamaldomis Šv. Joachimo bažnyčioje, Lidcombe, kur Mišių auką už žuvusius kovose dėl Lietuvos laisvės ir skyriaus mirusius ramovėnus, atnašavo Sydney ramovėnų skyriaus kapelionas prel. P. Butkus. Ramovėnai pamaldose dalyvavo organizuotai ir su vėliava. Per pamaldas giedojo "Dainos" Choras vadovaujamas Br. Kiverio.

Kapelionas pamokslu metu, prisiminęs praeities garbingus Lietuvos kariuomenės žygius, sakė, kad dabar mums reikia dvasinės kariuomenės, nes esame dvasiniame — idėjų kovos — fronte. Nors Kremlius pašaipiai ir klausęs kiek Popiežius turi divizijų, bet Popiežiaus į Lietuvą įsileisti sovietai neišdrįso. Pabijoję ne dėl jo "divizijų", bet dėl jo skelbiamų žmogaus teisių, religinės ir tautos laisvės idėjų.

Šventės minėjimas įvyko Lietuvių Namuose, Bankstown 3 val. po pietų, minėjimą atidarė ir pravedė Sydney "RAMOVĖS Skyriaus pirmininkas Antanas Skirka, pakviesdamas tylos ir susikaupimo minute pagerbti žuvusius už tautos laisvę

ir mirusius mūsų skyriaus ramovėnus. Įnešus į vėliavomis ir simboliais dekotuotą sceną skyriaus vėliavą, prel. P. Butkus perskaitė minėjimo invokaciją.

Sekė buv. Lietuvos Karo Mokyklos lektoriaus ats. kapitono Juozo Jablonskio paskaita, apie šių dienų pasaulio ir mūsų tautos politinę padėtį.

Meninėje dalyje p. Venslovienė padeklamavo Audronio eilėraščių iš Lietuvos pagrindžio spaudos — "Lietuva ant kryžiaus", Antano Miškinio eilėraščių, slapta persiųstą į Vakarų — "Regėjimas" — deklamavo J. Šarkauskas, nežinomo autoriaus eilėraščių "Jaunystės draugu", deklamavo A. Vinevičius. Eilėraščių ciklą užbaigė A. Skirka, paskaitęs "Mirusiems savanoriams", eilėraščių skirtą savanorių — kūrėjų prisiminimui.

Vėliau — pagal skyriaus ramovėnų tradiciją — vyko skyriaus šių metų sukaktuvininkų narių pagerbimas ir sveikinimo adresų įteikimas. Juos gavo: Skyriaus kapelionas prel. P. Butkus, šiemet sulaukęs 70-mečio, buv. Lietuvos Karo Mokyklos adjutantas ats. kapitonas Petras Šapronas — 75 metų ir ramovėnas Zėnonas Pauliukonis — 65 m. (dėl ligos neatsvykęs). Sukaktuvininkams sveikinimo adresus įteikė skyriaus pirmininkas, o jauna lietuvaitė — Lana Stasiūnaitė — sukaktuvininkams į švarkų atlapus įsėgė po raudoną rožę.

Minėjimo programą užbaigė Br. Kiverio vadovaujamas "Dainos" vyrų choras trimis dainomis: Gimtinės dangus (komp. Makačino), Gaudžia trimitai (M. Petrausko) ir Ramovėnų maršas (A. Gailiaus).

Baigiantis minėjimui sužinota, kad esančių salėje visų akis džiuginusi, didžiulis gelių buketas — pintinė, yra šios dienos proga ramovėnams padovanota nuo mirusių ramovėnų žmonių, p.p. Danutės Bižienės ir Vincentinos Jasitūnienės. Skyriaus pirmininkas dėkojo ir pažadėjo, kad nors laiko ir esame sendinami, bet senatvei dar nepasiduodame ir dirbsime toliau su ta pačia energija.

Minėjimas buvo užbaigtas bendrai sugiedotu Tautos Himnu.

Br. Žalys

KARIUI AUKOJO:

\$143.52

Karo Mokyklos XV-os laidos karininkai (P. Aušūra, J. Budrys, K. Gabriūnas (\$15.00), V. Garbenis, J. Jakubauskas, V. Kačergius, G. Kaufmanas, J. Lapšys, V. Lesniauskas, S. Mykolaitis, A. Pustelnikas, K. Rimas, Z. Strazdas, V. Žibas (per V. Lesniauską A.A. PRANUI NEDZINS-KUI-NEDUI atminti.

\$100.00

Aldona Tamošiūnienė, IL, A.A. ALBERTO TAMOŠIŪNO mirties metinėse jo brangiam prisiminimui

\$50.00

LŠST Simo Kudirkos šaulių kp. New Yorke per K. Bačiauską
LKVS RAMOVĖ Adelaidės skyrius per išd. V. Vosylių
Elena Kalvaitis A.A. kpt. POVILUI - ARTURUI JANAVIČIUI atminti

\$40.00

LŠST "Simo Kudirkos" šaulių kp. New "L.K. Mindaugo" šaulių kp. Montrealy "Vlado Putvio" šaulių kp. Toronte per išd. A. Borchertą

\$33.00

Alg. Kepalas, NY
J. Klimas, B.C.
B. Norkūnas, MI

\$30.00

AUŠROS šaulių kp. Miami, FL per išd. O. Šilas

\$28.00

J. Babilius, FL
V. Sakalauskas, CA

\$25.00

A. Gudonis, FL
Edv. Meilus, MA

\$23.00

R. Vilkas, FL
Kl. Žukauskas, MI

\$20.00

K. Biskis, IL

\$18.00

K. Bačiauskas, NY
Pr. Jančiukas, OH

\$15.00

Alf. Pimpė, IL
J. Radvenis, CA

\$13.00

P. Aušūra, MI

A. Bulota, CA
J. Genecevičius, IL
B. Galinis, MA
K. Kaulinis, PA
St. Kazlas, FL
J. Mašiotas, IL
B. Narbutas, CA
Sofija, Plenys, IL
V. Statkus, IL.

\$10.00

Vl. Bačiulis, OH, A. A. P. Bačiuliui atminti
St. Bliudnikienė, NY
G. Balanda, MI
V. Baltutis, FL
Z. Dailidė, IL
A. Elijošius, ONT
P. Latauskas, ONT
A. Malinauskas, IL
P. Pečenkis, NJ
B. Poderys, OH
M. Puskarskis, IL
J. Šlepetyš, MI
J. Šližys, NY
Ir. Truškūnienė, IL
K. Zaronskis, OH
W. Žilinskas, FL

\$8.00

Ann Ambroze, MI
J. Andrikonis, XT
V. Apeikis, CA
St. Astrauskas, OH
J. Balčiūnas, ONT
A. Balčytis, IL
L. Balzaras, IL
St. Baniulis, IL
J. Bartkevičius, Vokietija
Vl. Blinstrubas, OH
St. Būdas, IN
St. Butrimas, OH
B. Čepauskas, FL
Kl. Čeputis, ONT
P. Dambrauskas, AR
J. Daniliauskas, CT
K. Daugvydas, MI
Vl. Garbenis, IL
A. Grigaliūnas, FL
K. Griauzdė, IL
J. Gurevis, IL
Valė Kalendra, ONT
J. Karaliūnas, ONT
J. Keraminas, IL
L. Krajauskas, FL
Kun. R. Krasauskas, CT
Ed. Krištaponis, TX
Ad. Lingis, NY
St. Mačys, OH
D. Mikelūnas, IN
J. Mikulis, IL
P. Molis, MA
Eug. Noakas, NY
Vc. Numgaudas, IL
Pr. Pakalniškis, CA

J. Pečkaitis, IN
Vc. Petkus, OH
Aug. Pocius, IL
H. Poškus, ONT
M. Pucius, NY
Vl. Račius, CA
J. Sasnauskienė, IL
Ig. Stankus, OH
Iz. Straukas, IL
J. Strokas, IL
V. Sguogis, OH
B. Svilas, MA
P. Šaulys, MA
J. Šidagis, MI
A. Sukaitis, ONT
Ed. Tallat-Kelpša, IL
St. Tiškevičius, IL
V. Trečiokas, CT
K. Urbšaitis, FL
Br. Užemis, AR
A. Vaicekauskas, IL
S. Veiverys, Vokietija
L. Virbickas, FL
St. Zacharka, NY

\$6.00

B. Dunda, IL
J. Jankus, IL
J. Puteris, ONT

\$5.00

Eufemija Cibas, NY
J. Džiubinskas, MA
Elzbieta Jodinskas, MI
J. Grinius, CT
St. Jurgaitis, OH
Al. Liutkus, OH
J. Miglinas, OH
P. Pajausis, MI
V. Ramanauskas, IL
K. Ramonas, IL
P. Ruikis, IL
S. Šmaižienė, AR
J. Vaičaitis, FL
J. Vitas, ONT
V. Židžiūnas, MA

\$3.00

J. Andrašūnas, CA
Fr. Baldauskas, OH
A. Balsys, CT
Ch. Bankauskas, MI
Ch. Beiga, IL
St. Bernatavičius, IL
A. Bertulis, AR
V. Blauzdys, ONT
K. Česna, MA
J. Dagys, IN
A. Deikis, FL
Pr. Dovydaitis, CA
Z. Dučmanas, OH
A. Gelažius, CT
V. Janušonis, WI
Ed. Jasiūnas, IL

“KUNIGAİKŠČIŲ SAJUNGA”

Pirmąjį žingsnį į Lietuvos valstybės susikūrimą padarė lietuviai kunigaikščiai, susibūrę į sąjungą ir paklusę savų vyresniųjų kunigaikščių valiai. Vienas iš jų buvo Mindaugas. Tačiau, kol jis užsidėjo karūną ir tuo pačiu apvainikavo vieningą Lietuvos valstybę, lietuvių kiltims ir gentims teko daug kovų ir karų išgyventi. Naujame KARIO leidinyje, Z. Raulinaičio “KUNIGAİKŠČIŲ SAJUNGA”, yra aprašytos ir nagrinėjamos visos tos kovos: karai, mūšiai ir kautynės, kuriose veikliai dalyvavo žemaičiai, aukštaičiai, kuršiai, sėliai ir žiemgaliai, latgaliai, jotvingiai ir prūsai. Tai mūsų valstybės susidarymo istorija, žiūrint iš karinės istorijos taško.

Paremti “Kunigaikščių Sąjungos” išleidimą kviečiame visus KARIO skaitytojus. Knygą pardavus, gautos pajamos bus skiriamos mūsų žurnalo paramai.

Parėmę šį leidinį 20 dol. ar daugiau, bus įrašyti knygoje RĖMĖJŲ sąrašė. Parėmė 100 dol. ir daugiau — bus įrašyti GARBĖS RĖMĖJŲ sąrašė ir gaus knygą su autoriaus įrašu.

Kviečiame visus talkon!

V. Jonikas, FL
V. Juodvalkis, CA
V.S. Ilgūnas, MA
J. Kacilauskas, IL
St. Kuzė, Australija
J. Lesčinskas, MI
S. Mačikūnas, ONT
Alf. Mažeika, NY
B. H. Michels, FL
J. Miežaitis, FL
K. Milkovaitis, IL
Br. Mozuras, QUE
F. Pempė, PA
M. Petrulis, ONT
E. Rastėnis, NY
J. Sasnauskienė, IL

J. Simanas, ONT
J. Šiugždinis, IL
V. Škėrys, Vokietija
P. Tarnauskas, NJ
A. Valys, IL
J. Vaičkus, NJ
S. Veiverys, Vokietija
S. Vilinskas, CT
A. Zaura, IL

\$2.00

B. Jasaitis, IL
J. Petrėnas, Anglija

KARIO nuoširdi padėka aukojusiems

RĖMĖJAI KNYGAI

“KUNIGAİKŠČIŲ SAJUNGA” IŠLEISTI:

Garbės rėmėjai:

Gediminas Balandas, MI (100.00)
Justinas Liaukus, FL (\$100.00)

Rėmėjai:

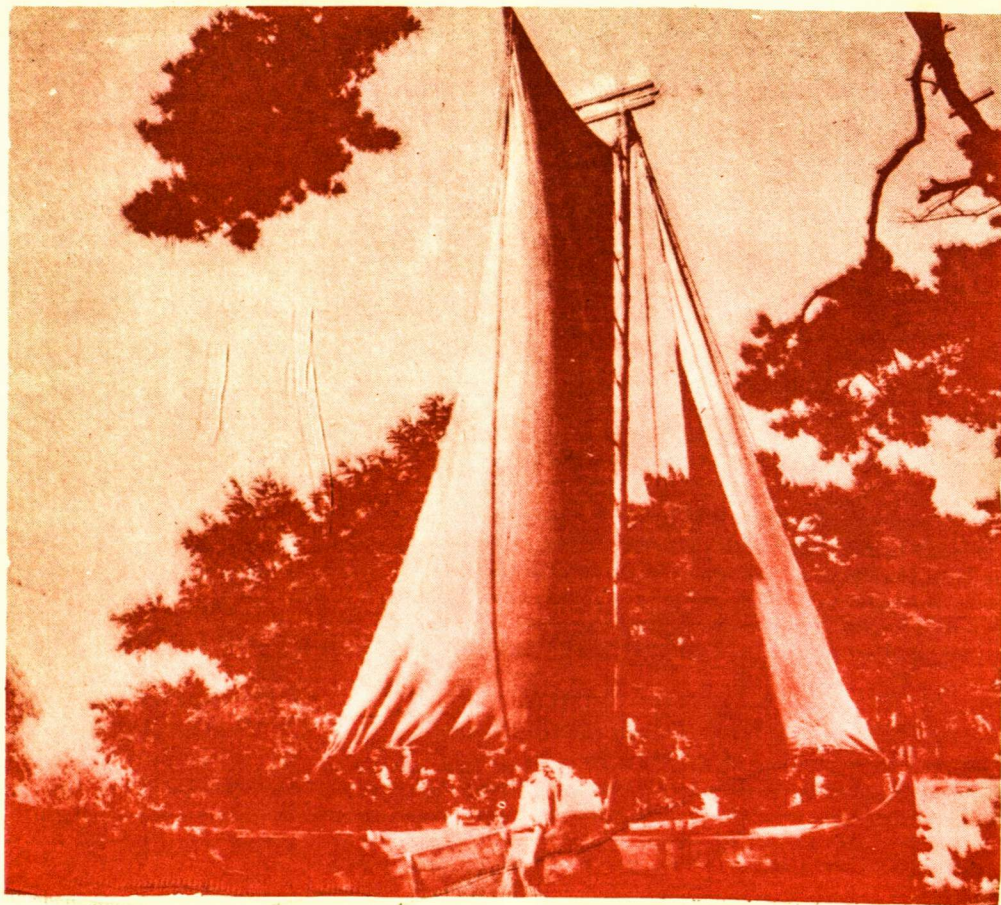
Po \$50.00
Vincas Tamošiūnas, MI
Jurgis Strazdas, ONT

Po \$25.00
J. Bulika,
A. B. Sukauskas, MI
J. Vaičjurgis, MA

Po \$20.00
“Aušros” šaulių kp. Mami, FL
per išd. O. Šilas
Br. Balčiūnas, NJ
J. Byla, NJ
G. Kodatis, FL
St. Kuzė, Australija
L. Lendraitis, MA
J. Liorentas, FL.
B. Lungys, IL
K. Naudužas, ONT
V. Pečiulis, ONT
Vc. Prižgintas, CA
V. Sakalauskas, CA
J. Šližys, NY
R. Vilkas, FL

Ruošiamai knygai “ŽODYNAS LIETUVIŠKŲ IR PRŪSIŠKŲ VIETOVARDŽIŲ IR FIZIOGRAFINIŲ PAVADINIMŲ MAŽOJOJE LIETUVOJE (BUVUSIUOSE RYTPRŪSIUOSE), ieškomas labai smulkus buvusių RYTPRŪSIŲ ar jų atskirų apskričių žemėlapis. Geriausiai tiktų kariškas — štabinis žemėlapis, išleistas prieš 1938 m., arba II Pasaulinio karo metu. Padarius xeroko kopijas, jis bus tuoj grąžintas savininkui. Prašome žemėlapi, arba tos temos knygas siųsti KARIO redakcijos adresu.

Žvejo būrinė valtis Neringoje

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę • KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi • Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą • Čekius, arba "Money Order" adresuoti tik "KARYS" vardu, — ne "Warrior" ar kt.